הישיבה השלוש־מאות־וארבעים־ואחת של הכנסת השתים־עשרה

יום שלישי, כ״ח בחשון התשנ״ב (5 בנובמבר 1991)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:03

א. הצעה לסדר

היו״ר ג׳ גדות:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת מליאת הכנסת.

חברי הכנסת, הוגשה ליושב־ראש הכנסת הצעה לסדר. אני מאפשר להגישה מייד עם תחילת דיוננו היום. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, נודע לי היום, שמגן־דוד־אדום חתם על הסכם עם חברה אוסטרית לייצוא של 20,000 ליטר פלסמה, שהם רוב הפלסמה המופקת ממנות הדם הנאספות בשנה על־ידי מגן־דוד־אדום מאזרחי מדינת ישראל.

ההסכם נחתם על־ידי מורשה־חתימה בוועד־הפועל של מגן־דוד־אדום, למרות התנגדות מנכ״ל מגן־דוד־אדום. עוד מתברר, כי משרד הבריאות, אשר סירב לאשר הסכם זה, שינה בשלב כלשהו את דעתו והחיר למגן־דוד־אדום לחתום על ההסכם. זהו מעשה הגובל בהפקרות, תוך חשיפת הציבור בארץ לסכנה מוחשית של מחסור בדם ובמוצריו לצורך טיפול בחולים ובפצועים, והדבר מעורר צורך בחקירה יסודית סביב השאלה, מה היו השיקולים שהניעו את משרד הבריאות בסופו של דבר לאשר את ההתקשרות.

אני מזעיק את הכנסת, נוכח גילוי מדהים זה, שתאמר את דברה.

היו״ר ג׳ גדות:
אני מודה לחבר הכנסת רענן כהן.

הריני להביא לתשומת לבך את העובדה, שכל מה שנותר לנו לעשות זה, כמובן, לדשום את הדברים בפרוטוקול ולהביאם — — —

דן תיכון (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, למה אין התייחסות של שר הבריאות?

היו״ר ג׳ גדות:
חבר הכנסת דן תיכון, כל שנתבקשנו לעשות בזה הרגע, על דעתו של יושב־ראש הבית, הוא לתת לחבר הכנסת רענן כהן אפשרות להביא את הדברים לידיעת הבית. אנחנו לא מקיימים דיון על כך. בידיו של חבר הכנסת רענן כהן לפעול בכלים הפרלמנטריים והפרוצדורליים, הידועים לו בוודאי, כדי להמשיך ולהזעיק את דעת הציבור לעניין זה.

דן תיכון (הליכוד):
אני מציע שתינתן לשר הבריאות או לממלא־מקומו אפשרות להשיב על ההאשמה מעל הדוכן הזה. זה דבר רציני, שאסור לעבור עליו לסדר־היום.

רענן כהן (העבודה):
חבר הכנסת דן תיכון צודק.

היו״ר ג׳ גדות:
חבר הכנסת רענן כהן, אתה בבחינת צדיק שמלאכתו נעשית כרגע בידי אחרים. שב נא בשקט, ונחליט בעניין גם בלי התערבותך.

חבר הכנסת דן תיכון, כל מה שאני מציע הוא שנציע לחבר הכנסת רענן כהן להביא זאת על־פי סדר ונוהל תקין, ובישיבה הבאה של נשיאות הכנסת נאפשר העלאת הנושא באופן מסודר, יחד עם תשובת השר בעניין זה. האם זה מקובל על אדוני?

רענן כהן (העבודה):
כן.

היו״ר ג׳ גדות:
אני מודה לכם על העניין.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו״ר ג׳ גדות:
חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא. הודעה למזכיר הכנסת, בבקשה.

מזכיר הכנסת ש׳ יעקבסון:
ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע, כי מהצעת חוק שירות ביטחון (תיקון — שירות סדיר נוסף — חיילות), התשנ״ב — 1991, שהונחה ביום אתמול על שולחן הכנסת, נשמטו שמותיהם של חברי הכנסת שרה דורון, יאיר צבן ויוסי שריד.

היו״ר ג׳ גדות:
אני מודה למזכיר הכנסת.

ג. הצעה לסדר־היום

טוהר־מידות בקרב הקצונה הבכירה בצה״ל

היו״ר ג׳ גדות:
הנושא הבא שעל סדר־יומנו — הצעה לסדר־היום מס׳ 5851 של חבר הכנסת יהודה פרח, בנושא: טוהר־מידות בקרב הקצונה הבכירה בצה״ל. יעלה ויבוא.

יהודה פרח (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הנושא שאני מתייחס אליו — טוהר־המידות בקרב הקצונה הבכירה בצה״ל — מחייב יחס הולם והצגה זהירה ומאוזנת. כבר בפתח דברי אני

חייב לציין את הערכתי המלאה ואת הכבוד שאני רוחש לצה"ל. בשבילי ובשביל כל עם ישראל צה"ל הוא הסמל והדגל של ביטחון ישראל. צה"ל מצטייר ומוערך בעיני עם ישראל ובעיני העולם כולו לא רק בכושר ההגנה והלחימה שלו, לא רק בחידושים ובהמצאות הטכנולוגיות החדשניות שלו, שהטובות בארצות העולם מוכנות לרכוש וליישם, אלא גם ובעיקר בטוהר הנשק ובטוהר־המידות. ערכים שאינם מאפיינים צבאות רבים בעולם מאפיינים את צה"ל.

דווקא משום כך, אדוני היושב־ראש וידידי חברי הכנסת, דווקא משום כך אני ניגש, בדחילו ורחימו, לבקר — בביקורת שהיא אולי קשה אבל קונסטרוקטיבית — תופעה שהיא זרה לצה"ל ונוגדת את סגנונו ורוחו. לקרוא מעל דפי העיתונות, בכותרות גדולות, באותיות של קידוש לבנה, על פרשת תת־אלוף דותן, דברים חמורים כל כך שצה"ל לא ידע מעודו; שמשלחת ישראל, משלחת משרד הביטחון שלה, שילמה סכומי עתק, והציוד, לדאבון הלב, לא תמיד הגיע לישראל; על קצין שהתריע על מעשי דותן, וטען: "נרדפתי ונאלצתי לרדת מן הארץ"; לשמוע ולקרוא שקצינים התלוננו על רמי דותן על שקיבלו הוראה "לסתום את הפה".

ידידי, מכובדי, בחיל האוויר אמרו על פרשת דותן: המערכת קרסה. ואני אומר שהמערכת לא קרסה. מערכת בריאה של צה"ל אינה קורסת. אסור לחיל האוויר לומר דבר כזה. אסור לו להעלות זאת על דל שפתיו. המערכת לא קרסה. קרס אדם אחד בלבד; כמו עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה, המוכר לנו, ושעכשיו אני נזכר בו. הוא היה עוכר ישראל, אבל הוא לא יכול היה להעכיר את כל העם כולו. קרס אדם אחד עם חבר מרעים מושחת מצומצם וקטן. המערכת לא קרסה.

תת־אלוף רמי דותן לא הסתפק בכספי השוחד, אלא גם גנב כספים, פשוטו כמשמעו, מחיל האוויר, ומדובר בגנבה של מיליוני דולרים. הסערה שקמה במדינה עקב המקרה החמור הזה הביאה לתגובות קשות וחמורות מאין כמותן, עד כדי כך שבני פלד, מפקדו לשעבר של חיל האוויר, טען שרמי דותן בוגד, והוא תבע להוציאו להורג. קשה להעלות על הדעת דבר כזה, שאצלנו יאמרו דברים כאלה: "להוציאו להורג". עזר ויצמן אמר: הוא נבלה, הייתי מעביר אותו ברחובות מרוח בזפת ובנוצות. בני פלד אמר: במדינה נורמלית היו משאירים לו אקדח וכדור. ומוטי הוד מה אמר? — להשליכו לכלא, שיירקב שם כל חייו.

אני רוצה לומר לכם, שאמירות והיגדים כאלה הם לא בסגנוני ולא לפי רוחי, ולא הייתי רוצה שיתבטאו בהם, אבל הדיבורים האלה רק באים להביע את הצער ואת הכאב העמוק על התופעה המבישה הייחודית הזאת. אבל אני חוזר ומדגיש: המערכת לא קרסה.

לא הבאתי את פרשת דותן ולא הייתי מעלה אותה היום לולא עניין אחר שזימן את הנושא, כאילו הזמין להעלות אותו, זה ממש התבקש. עדיין לא שככו הרוחות, עקבותיהם של אנשי מצ"ח — משטרה צבאית חוקרת — לא נמחו מפרשת דותן, והנה שוב, דווקא בחיל האוויר, הנכס היקר לנו מכול, שאין עוררין על רמתו ויכולתו, חוזרים קציני מצ"ח לבדוק פרשה עגומה ומבישה אחרת, אומנם שונה לחלוטין, אך מדאיגה ומיותרת לחלוטין.

סגן־אלוף, לא פחות ולא יותר, מחיל האוויר בצה"ל נתפס במעשים מבישים. רק לפני ימים אחדים גילו אנשי מצ"ח, שסגן־אלוף צילם על שולחנו, לא פחות ולא יותר, לא בביתו ולא במסגרת אחרת, אלא על שולחנו, שולחן שצריך לשאת את התיקים שהוא מטפל בהם, עשרות חיילות בעירום. לא הייתי מתייחס לדבר הזה לולא פורסם. הייתי ממלא פי מים לו נאמרו לי הדברים האלה מפה לאוזן, ואז גם הייתי מעביר אותם מפה לאוזן ומבקר ביקורת קשה את מי שצריך לבקר. אבל כאשר דבר כזה מופיע בעיתונות באותיות גדולות, של קידוש לבנה, הדבר אומר דורשני, כי אינני רוצה, חלילה, שייתפס הדבר, כאילו קיימת שחיתות כזאת בהיקפים גדולים בצה"ל. לא הייתי רוצה שיתחילו לתהות מה קורה שם, כדי שלאמהות לא תהיה סיבה לשאול לאן הן שולחות את בנותיהן החיילות, שהרי אנחנו יודעים שלא כצעקתה.

את הנגע הרע הזה יש לעקור, את הדבר הזה צריך לתקן בעוד מועד, כדי למנוע תקלה מבישה כזאת, כדי שזה לא יקרה עוד — — —

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אם זה מקרה יחיד, כפי שאתה אומר, למה זה נגע?

תמר גוז'נסקי (*החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון*):

מי אמר שזה נגע?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הנואם אמר זאת. כל התזה שלו — — —

היו"ר ג' גדות:

לא, לא, חבר הכנסת ויינשטיין, אני מבקש ממך. חברי הכנסת, אני מבקש שתדעו, שכאשר אני קורא מישהו לסדר, אין זה מביא כבוד למי שמזכירים את שמו בהקשר של שמירת הסדר. אני מציע לכם אפוא שבטרם תעשו זאת, תחשבו, כי אני אנקוב בשמו של כל מי שמפריע. אנא מכם.

יהודה פרח (הליכוד):

טוב ששאלת את השאלה, חבר הכנסת ויינשטיין, היא בהחלט במקומה. מה אמרתי בפתח דברי? אמרתי שגם פרשת דותן היא פרשה של אדם אחד. מה היית אומר על זה? האם היית אומר, שמשום שזה מקרה אחד לא צריך להתייחס אליו? בכוונה אני מביא את הדוגמה הזאת, שהיא דוגמה שאתה וכל החברים הייתם עדים לה, וכולנו סערנו, כל המדינה סערה על הדבר הזה, וגם זה היה רק מקרה אחד. וכי כל האלופים עשו זאת? חס וחלילה. רק אדם אחד. אבל אני אומר, שתפוח רקוב אחד בתוך ארגז של פירות טובים יכול לגרום לריקבון הכול, ואנחנו צריכים להיות ערים לדבר הזה.

מצוות המצוות אצלנו אומרת: וביערת הרע מקרבך. אפשר לבער את הרע הזה. ואם ידעו שהבית הזה מתייחס לנושא הזה, ואם ידעו שחברי הכנסת ערים לבעיות האלה, האמן לי שזה רק יוסיף כבוד לבית הזה ויוסיף כבוד לצה"ל.

אני רוצה לקרוא באוזניכם משפט אחד. גם על כך אני מתריע, ואני מצטער מאוד אם אכן הדברים נכונים. חלק מהחיילות, לא כולן, אמרו: הצטלמנו בעירום מרצוננו החופשי. חקירתו של סגן־אלוף, קצין חיל האוויר, שצילם עשרות חיילות עירומות במשרדו, נמשכה אתמול שעות ארוכות. בין היתר נבדק החשד, שהקצין שילם כסף לחלק מהחיילות אשר צילם, ובמקרים אחדים איים וסחט חיילות אחרות, שסירבו להצטלם.

אסיים במשפט אחד: בחיל האוויר שררה אתמול מבוכה רבה בעקבות חשיפת הפרשה. קצין בכיר אמר: שוב אנחנו נאלצים להתבייש. שוב מבקרים אצלנו חוקרי מצ"ח, וזה בדיוק שנה אחרי הביקור המביש הקודם שלהם, כאשר באו לעצור את רמי דותן.

אני רוצה לומר, שחיל האוויר יכול להתגאות בהישגיו ובניצחונותיו ולרוות נחת מהם, אבל עליו להפיק לקחים מהעניין הזה. אני מאמין באמונה שלמה, וכמחנך אני רואה עצמי חייב לומר לכל האמהות במדינת ישראל, שצה"ל הוא מקום קדוש, מקום מבורך, מקום שבו מקיימים יחסים הוגנים בין אדם לרעהו. היה פה מעשה שחיתות, ואנחנו נתקן את הנגע הרע הזה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת פרח. רשות התגובה לסגן שר הביטחון עובדיה עלי, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ההצעה לדון בטוהר־המידות בקרב הקצונה הבכירה של צה"ל — שימו לב לניסוח — כצורך הנגזר ממקרה של קצין אחד או שניים, תמוהה בעיני, ואני נוקט ניסוח זהיר זה משום כבודו של המציע, ידידי חבר הכנסת יהודה פרח.

אדוני היושב־ראש, כיצד ניתן לומר או אפילו לרמוז, שמקרה זה הוא בבחינת סימפטום וסימן לרמתם המוסרית של קציני צה"ל? אתמהה. "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף", חבר הכנסת פרח?

אדוני היושב־ראש, הקצונה הבכירה בחיל האוויר, כמו הקצונה הבכירה בכל חילות צה"ל, היא המיטב בעם ישראל. רמתם המוסרית של קציני צה"ל היא מן המפורסמות, והיא באה לכלל ביטוי יומיומי בעבודה קשה ומופלאה, שאין נעלה ממנה.

זאת אף זאת, צה"ל מתייחס במלוא החומרה לחשדות המועלים נגד קציניו, ובכל מקרה של חשדות מובא העניין לחקירה על־ידי הרשויות המוסמכות בצה"ל, ותיקי החקירה מועברים לעיונם ולחוות דעתם של הפרקליטים הצבאיים, אשר להם הסמכות על־פי החוק להורות על ההליכים המשפטיים.

במערכת הגדולה של צה"ל אכן קיים מספר מועט ביותר של חריגים, דוגמת המקרים שציין חבר הכנסת פרח. אלה מטופלים על־ידי הרשויות המוסמכות במלוא החומרה, למען יהא מחננו טהור. אל לנו, ידידי חבר הכנסת פרח, להכתים בשל כך את כלל קציני צה"ל. בטוחני שלא זאת היתה כוונתך.

אשר למקרה הייחודי הזה, אוסיף שלפני כשבועיים נפתחה במצ"ח חקירה, שהתבססה על חשדות שהועלו כנגד סגן־אלוף מחיל האוויר, שהוא מצלם חיילות בעירום. מצ"ח ערכה חיפוש במשרדו של הקצין ומצאה כ־40 תמונות של 10 חיילות שצולמו בעירום חלקי. החקירה העלתה, שהחיילות שהצטלמו כפי שהצטלמו מרצונן ובהסכמתן עשו זאת.

השבוע תסתיים החקירה והתיק יועבר לפרקליטות הצבאית של חיל האוויר. אלו הן העובדות לאשורן. אשר למשמעותן, כבר אמרתי את דעתי בפתח דברי. אוסיף שאנו רואים את המקרה הזה בחומרה. לא היה נכון ולא היה נבון, בשעה שהנושא הזה נמצא בבדיקה ובחקירה, לעמוד כאן ולפסוק פסק־דין. הנושא הוא בבחינת סוב־יודיצה. אני מקווה שהחקירה תתבצע על הצד הטוב ביותר, וממנה נפיק את הלקחים המתאימים.

אשר למקרה של תת־אלוף רמי דותן שהועלה כאן, לכולם ברור שמשרד הביטחון וצה"ל עשו כמיטב יכולתם, ואכן האיש נשפט, חבר הכנסת פרח, ונפסק פסק־דין חמור של 13 שנות מאסר. אני לא מדבר על כל מה שמתלווה למאסר, ולפניו. נדמה לי שכאן עשינו כמיטב יכולתנו. לכן אני לא הבנתי מה רצית שייעשה מעבר למה שנעשה. ואם לא רצית — — —

יהודה פרח (הליכוד):

תיארתי שתי תופעות באותה מסגרת.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

שתי התופעות האלה, שעליהן הצבעת, ידועות לנו, ואנחנו נמצה בהן את הדין. באחת כבר מוצה הדין — הוא הועמד למשפט, נפסק פסק־דין חמור. המקרה השני נמצא בחקירה, שאני מקווה שתסתיים בתוך שבוע, ואז נדע מה הן תוצאותיה.

מכל מקום, אני מבקש שלא תהיה מכך השלכה ולא תהיה הכללה גורפת, ושלא נכתים, חלילה, את השם הטוב של צה"ל ושל קציניו.

אני מבקש מחבר הכנסת יהודה פרח להסתפק בדברי תשובתי. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לסגן השר. חבר הכנסת פרח, אתה מסכים להסתפק בדברי התשובה?

יהודה פרח (הליכוד):

מסכים.

היו"ר ג' גדות:

מאחר שחבר הכנסת פרח הסכים להסתפק בדברי התשובה של סגן השר, הרי עניין זה יורד מסדר־יומנו.

ד. הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ג' גדות:

אני שב ומזמין את סגן השר אל דוכן הנואמים, ואנחנו נמשיך מכאן, כמובן, בעניינים הקשורים במשרדו. אנחנו עוברים להצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991, בקריאה ראשונה. סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא בפני הכנסת את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991.

בהצעת חוק זו כלולים כמה שינויים פרוצדורליים בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו — 1955 — להלן: "החוק" — ואלה עיקריהם:

בסעיף 6(ג)(1) ו־(2) לחוק נקבע, כי על עבירה צבאית שעונשה מאסר שנתיים או יותר שנעברה במדינה או מחוצה לה, ועל עבירה שאינה צבאית והיא מסוג פשע שנעברה מחוץ למדינה ובית־משפט בישראל אינו מוסמך לשפוט עליה מחוץ לתחום ישראל על־פי פרק ב' לחוק העונשין, התשל"ז — 1977, לא ניתן יהיה לשפוט חייל בבית־דין צבאי אם לא הוגש לגביהן כתב אישום בתוך שנה מיום שחרורו של החייל משירות צבאי.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2076).

על־פי הצעה זו מוצע למחוק בסעיף 6(ג)(2) את המלים "שנעברה במדינה או מחוצה לה", משום שסמכות בית־המשפט לפי פרק ב' לחוק העונשין הנ"ל היא רחבה ביותר ומרוקנת את סעיף 6(ג)(2) מכל תוכן.

מאחר שלגבי עבירות מסוימות הערכאה המתאימה לדון ולהעריך נכונה את חומרת המעשה היא דווקא בית־הדין הצבאי, במיוחד כשמדובר בעבירות שיש להן זיקה הדוקה לשירות הצבאי, כגון פגיעה באוכלוסייה עוינת ועבירות על טוהר־הנשק, מוצע לתקן סעיף זה.

כמו־כן מוצע לקבוע בסעיף זה, כי לגבי עבירות על סעיף 304 לחוק העונשין — גרימת מוות ברשלנות, ועבירות על סעיף 64 לפקודת התעבורה — כללי כניסת רכב לצומת, ניתן יהיה להגיש כתב אישום לבית־דין צבאי נגד חייל עד שנה מיום שחרורו.

בסעיף 243 לחוק לא נקבעה אפשרות לתת צו מעצר נגד נאשם שהוגש נגדו כתב אישום. מוצע לתקן סעיף זה לחוק ולקבוע בו, כי אם החליט שופט שלא להיעתר לבקשה להוצאת פקודת מעצר נגד נאשם שהוגש נגדו כתב אישום, הרי אם הודיע התובע הצבאי על רצונו לערער על ההחלטה, רשאי השופט שאליו הוגש הערעור לצוות על השהיית השחרור עד ל־48 שעות. הקניית סמכות זו לשופט הצבאי היא חיונית וקיימת גם לגבי בתי־משפט רגילים, בתי־משפט אזרחיים.

מוצע לקבוע בסעיף 324 לחוק הוראות בדבר פומביות הדיון בבית־דין צבאי.

מוצע לקבוע בסעיף 325 לחוק איסור פרסום שמו של קטין בנסיבות מסוימות והקניית סמכות לבית־הדין הצבאי לאסור פרסומים לשם שמירת ביטחונו של אדם.

מוצע לקבוע בסעיף 326 לחוק איסור פרסומים על הליכים שהתקיימו בדלתיים סגורות.

מוצע לקבוע בסעיף 489 לחוק, כי לשופט בבית־דין צבאי לערעורים סמכות לעכב ביצוע פסק־דין המטיל עונש מאסר, מחבוש או ריתוק מרגע שהוגש הערעור ועד למתן ההחלטה בערעור.

מוצע לתקן את סעיף 490 לחוק ולקבוע בו, כי נאשם שזוכה בבית־דין צבאי והוכח שלא היה יסוד להעמדתו לדין, יזכה לפיצוי כספי כשיעור הקבוע בסעיף 80 לחוק העונשין, התשל"ז — 1977.

מוצע לקבוע בסעיף 542 לחוק, כי איש מילואים יהיה רשאי להגיש קבילה לנציב קבילות החיילים אם הקבילה נוגעת לשירותו במילואים, גם אם אינו בשירות בעת הגשת הקבילה.

מוצע לקבוע בסעיף 543א לחוק הוראה בדבר מינוי ממלא־מקום לנציב קבילות החיילים. הואיל ורק לנציב קבילות החיילים סמכויות על־פי דין ורק הוא יכול לעשות בהן שימוש, יש לפשט אפשרות מינוי ממלא־מקום לנציב הקבילות לתקופות קצרות של היעדרותו, שלא יעלו בכל פעם על שלושה חודשים, וזאת במקרים של חופשה או מחלה.

לפי הצעה זו יהיה שר הביטחון רשאי להאריך את מינויו של ממלא־המקום לתקופה כוללת שלא תעלה על שישה חודשים. ואם נבצר מן הנציב למלא את תפקידו במשך תקופה ארוכה העולה על תקופה זו, יהיה השר רשאי, בהתייעצות עם שר המשפטים ובאישור חברי ועדת החוץ והביטחון, לבטל את מינויו.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
באישור או בידיעה?

סגן שר הביטחון ע' עלי:
באישור חברי ועדת החוץ והביטחון של הכנסת. אם תקרא את החוק, הדברים מפורטים בו.

בסעיף 548 לחוק נקבעה רשימת קבילות שלגביהן לא ייערך בירור על־ידי נציב קבילות החיילים. על־פי הצעה זו, מוצע לקבוע בהוראה נוספת בסעיף זה, כי לא ייערך על־ידי נציב קבילות החיילים בירור לגבי קבילה על החלטת הרמטכ"ל או ראש מחוז שיפוטי להמתיק עונש של בית־דין צבאי לתעבורה, ועל החלטת הוועדה לעיון בעונש.

אני מציע לכנסת לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לוועדת החוץ והביטחון להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ג' גדות:
אני מודה לסגן שר הביטחון. אנחנו עוברים לדיון. אני רוצה להודיע שלוש הודעות: 1. רשימת הנואמים נעולה; 2. אנחנו עוסקים בקריאה ראשונה, ועל כן הזמן שניתן לכל נואם הוא שלוש דקות בלבד; 3. מי שלא יימצא באולם בשעה שיקראו בשמו יאבד את זכות הדיבור.

ראשון הדוברים — חבר הכנסת מרדכי גור, אחריו — חבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — חבר הכנסת רענן כהן.

מרדכי גור (העבודה):
כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מודה שקצת קשה להיכנס למסגרת של שלוש דקות, אבל אם זו מצוות אנשים מלומדה, אשתדל לעמוד בזה.

ביקשתי לדבר על הנושא הזה היום, במיוחד על הסעיף שעומד לאשר לבית־דין צבאי לדון חיילים גם שנה לאחר תום שירותם, מסיבה פשוטה אחת. בשנים האחרונות, במיוחד כתוצאה מאירועי האינתיפאדה, נאלצו מפקדים וחיילים בצה"ל לעמוד במצבים מסובכים מאוד, קשים מאוד ומיוחדים מאוד, מיוחדים אפילו לצה"ל, שהוא צבא מנוסה בשדות הקרב. אבל האירועים הביאו מפקדים וחיילים להתמודד עם נשים ועם ילדים, בעצם עם תרבות אחרת של מלחמה, שבמקום "מפקדים קדימה" ו"אחרי", שולחת קדימה נשים וילדים. והלוחמים שלנו היו צריכים להתמודד עם התופעות האלה מבחינה מוסרית. כתוצאה מכך קמו גם לא מעטים מבין חברי הכנסת אשר הטילו דופי הולך ומתמשך בבתי־הדין הצבאיים, ביכולתם לשפוט כראוי וכיאות את הקצינים והחיילים אשר חרגו לכאורה מהפקודות ופעלו בניגוד לנוהל ולנוהג ובניגוד למוסר המצופה מהם, וניסו ליצור מעין תחושה של פשיטת רגל מוסרית, גם של המערכת המשפטית הצה"לית, ולא רק של הכוח הצה"לי הלוחם. לפי דעתי, בנטייה הזאת היתה טמונה חומרה רבה, מה עוד שאין אמת ביסודה.

חברי הכנסת, אני זכיתי להיות נאשם בבתי־דין צבאיים, פעם אחת גם אל מול בית־דין של סגני־אלופים.

דן תיכון (הליכוד):
מתי זה היה?

מרדכי גור (העבודה):
כשהייתי סגן מפקד חטיבה בצנחנים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
זוכית או הורשעת?

מרדכי גור (העבודה):

חכה, תשמע. אני מספר לכם את זה מפני שהחלטתי להופיע בבית־הדין ללא עורך־דין, מתוך שסמכתי על כך שבית־הדין יחליט אך ורק על־פי אמות הצדק, וכאשר ישמע את טיעוני יזכה אותי. ולמרות כל האזהרות של חברים, ביניהם משפטנים, עמדתי על דעתי והופעתי ללא עורך־דין. יצאתי נקי, עם מכתב שאני מאחל לכל קציני צה"ל לקבל כמוהו. ושירתתי כנשיא בית־הדין הצבאי לערעורים, שנים רבות ובמשפטים רבים. והיתה נתונה בידי, גם כאלוף וגם כרמטכ"ל, הסמכות למתן חנינה.

אני מזכיר את כל זה כי מדובר במערכת המשפטית והפיקודית לאורך שנים, לא במקרה אחד, במקרים רבים ושונים. אני יכול לומר, שהמערכת המשפטית הצבאית עומדת בתביעות הללו בכבוד, וגם אם יש חריגים, צריך לזכור שמדובר רק בבני־אדם.

הנקודה העיקרית היא, חברי הכנסת, ששדה הקרב שבו מתמודדים החיילים והקצינים איננו אולם המליאה, ואין זמן להתכונן, ולא מדובר בקריאות ביניים. מדובר בירי ביניים, וצריך לאפשר ללוחמים להילחם. ככנסת ישראל, מוטל עלינו לקבוע את אמות־המידה. אבל על הלוחמים, המפקדים והחיילים מוטל להוציא זאת לפועל בתנאים הבלתי־צפויים והקשים ביותר.

לכן, טוב נעשה אם ניתן בהחלטות שלנו גיבוי מלא למערכת המשפטית הצבאית. זה לא גיבוי שמאפשר לה לפשוע. זה גיבוי שמאפשר לה לתפקד כראוי, ומאפשר לכל קצין ולכל חייל לדעת, שאומנם מאחוריו מערכת משפטית טובה, מבוססת וצודקת. את זה בעצם אנחנו נקראים לאשר היום. כאשר אנחנו עוברים על חלק מהסעיפים שהוצגו לפנינו, את זה אנחנו עומדים לאשר, מתן גיבוי למערכת אשר נותנת את הגיבוי המוסרי, הנקי והצודק, למערכת לחימה מסובכת מאוד, קשה מאוד, בתנאים מיוחדים.

ונקווה שכאשר אומנם יגיע השלום — שכולנו מקווים שאנחנו נמצאים בתחילתו — המצב הכללי של צבא־הגנה לישראל יהיה נוח הרבה יותר, וכמוהו מצבה של המערכת המשפטית. כיום צריך לראות בזה גוף אחד, עם זרועות התומכות זו בזו. ואל לנו לפגוע ביכולת הצה"לית, לא בזרוע הלוחמת ולא בזרוע הצדק שלו.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת מרדכי גור. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת רענן כהן.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני תומך בהצעת החוק כפי שהוצגה על־ידי סגן שר הביטחון. אני רואה חשיבות בנושאים המרכזיים המופיעים בה, גם בנושא של בית־הדין הצבאי כמסגרת המתאימה לדון בנושאים גם כשעניינם מחוץ לתחומי המדינה, וגם בשאלת התחולה של שנה מעבר לשחרור. ואני רואה חשיבות רבה בריכוז כל החוקים הקשורים בפרסום ובפומביות המשפט במסגרת סעיף ברור אחד. כי כפי שנאמר כאן, המצב החוקי עכשיו אינו ברור לגמרי, וטוב שכך נעשה.

אבל, אני תומך בחוק הזה כפי שהוא מוצע כאן, ולא ידוע לי, חבר הכנסת גור, שיש ערעור על תקפותם ומעמדם של בתי־הדין הצבאיים ככל שמדובר באותה מערכת שאנחנו מצליחים, באופן מאוד מאוד אלגנטי, לבודד אותה.

חבר הכנסת גור, אני קורא עכשיו — — —

דן תיכון (הליכוד):

חבר הכנסת מוטה גור.

חיים רמון (העבודה):

ראוי לציין, שלא יטעו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מוטה גור, הרמטכ"ל לשעבר, כך שלא תהיה אפשרות לשום טעות.

חיים רמון (העבודה):

גור כגור.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני מביא לידיעתך ולידיעת חברי הכנסת אמירה שוודאי רבים קראו אותה, היא התפרסמה לפני כחודש בעיתון "חדשות" מפי מי שמשמש שופט בבית־משפט צבאי — נכון, בעזה — והוא אומר: "ברור שבית־המשפט הזה אינו בית־משפט טבעי ורגיל, אלא איזה שהוא פתרון שהממשל הצבאי מצא לצורך אכיפת שלטון הכיבוש. העבודה שנעשית שם אינה שיפוטית טהורה. למעשה, כל המצב בבית־המשפט הצבאי בעזה נראה כמו משהו שלא מן העולם הזה". את זה אומר שופט, רב־סרן, באופן פומבי. "מאות בני משפחה בחוץ, עשרות אסירים בפנים, רובם מאוד צעירים, והרושם הוא שהם איבדו את האמון במערכת והם אפילו לא מנסים להתגונן. הם מודים בכול. הסניגורים שלהם, שבהרבה מקרים הם דמויות פתטיות" — אני רוצה שתראו כמה פתטיות הדמויות הללו — "משלימים גם הם עם המצב ועושים למעשה עבודה של תיווך לצורכי ענישה. מצאתי שם סימביוזה מוחלטת בין התביעה, השופטים ועורכי־הדין". יכולתי כך להמשיך ולקרוא מתוך כתב האשמה החמור הזה.

אתה תלית את סוף דבריך בתהליך השלום המתקרב. גם אני רוצה לתלות, אדוני סגן השר, את סוף דברי בתהליך השלום המתקרב. אם יש נושא שראוי לראות בו אחת מתוך המחוות האפשריות, שבו עוד לפני שנדע מה יקרה בסופו של התהליך נאותה בבהירות לאוכלוסייה לגבי הנורמות המתואורות כאן — ורבים מחברי הכנסת חזרו והעלו אותן, אני מוצא לנכון להזכיר במיוחד את חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, שחזר ומתריע על התופעות הללו — הרי עכשיו הזמן המתאים, קודם כול מבחינת הצדק הטבעי, קודם כול מבחינת היכולת, שלא לקיים מערכות מקבילות, כי אנחנו יודעים שמערכות מקבילות לא מתקיימות, הן מכרסמות האחת באחרת, והסימביוזה חודרת לתוככי "הקו הירוק".

מדובר בקריאה ראשונה, ואם יש תיקון בסעיף זה או אחר, הוא לא יביא אותי — גם כמי שתומך בעיקרי הצעת החוק — שלא להצביע בעד החוק בקריאה ראשונה. אני פונה לסגן השר, ובאמצעותו אל השר, לתת את דעתם עכשיו למה שקורה כבתי־הדין הצבאיים כשטחים. הם באחריותנו והם לקלוננו.

היו"ר ג' גדות:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים אורון. רשות הדיבור לחבר הכנסת רענן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת יאיר צבן. אם חבר הכנסת יאיר צבן לא יהיה — רשות הדיבור תינתן לחבר הכנסת חגי מירום.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן שר הביטחון, היום עולה לדיון הצעת חוק השיפוט הצבאי, הבאה להרחיב

את היקף תחולתו וסמכותו של בית־הדין הצבאי על עבירות בעלות אופי ביטחוני וצבאי. לצערי הרב, בתקופה האחרונה היינו עדים למעשי עבירות הגובלים בפלילים, שלא לדבר על הצד הביטחוני, כשגורמים בכירים ביותר במערכת הביטחון ובמערכת הרכש של משרד הביטחון ניצלו את מעמדם, ובחסות תפקידם קשרו קשר ויזמו קנוניה בעלת אופי בין־לאומי, והכול על־מנת לפגוע בביטחון המדינה. ראה פרשת "חוד החנית", תת־אלוף רמי דותן ומרדכי ואנונו.

עתה מונחת הצעת חוק אשר באה להרחיב את סמכותו של בית־הדין הצבאי, והייתי רוצה לפנות לאדוני סגן שר הביטחון: אחת הבעיות הקשות בסדר הדין הפלילי — שניתן לעצור אנשים עד תום ההליכים.

לפי דוח מבקר המדינה מס' 32 מתברר, שנגד כ־95% מהעצורים לא הוגש כתב אישום. דהיינו, שללנו מהם את החופש והם במעצר־שווא, כלומר לא היה צריך להגיע למצב כזה. אם נרחיב את הסמכות של בית־הדין הצבאי, גודלם של העצורים האלה יהיה כגורלם של אלה שנעצרו בלא־כלום.

עם כל הכבוד, אני סבור כי במקום להרחיב את הסמכות של בית־הדין, רצוי דווקא להרחיב את הסמכויות של מערכות הבקרה והפיקוח על כל הדרגים במערכות הביטחונית והצבאית, שפגיעה כהן היא כפגיעה בציפור נפשנו.

אני פונה בקריאה למערכת המבצעת המופקדת על הנושא לשים את הדגש במנגנוני הפיקוח, שתכליתם לאפשר פיקוח על הדרג האזרחי וגם על הדרג הביטחוני.

בתקופה האחרונה ראינו את הריקודים על הגגות, את השמחה על נפילת ה"סקאדים" ואת רעולי הפנים משתלטים על הרחובות. אבל לאחרונה אנו רואים תופעה חדשה, שלדעתי במקום לדכא אותה, צריך לעודד אותה. אדוני סגן השר, איך יראה העולם הרחב תמונות המשודרות מבתי־הדין הצבאיים, כאשר כל אשמתם של העומדים לדין היא השתתפותם בתהלוכות? איך נוכל להסביר לרשתות הטלוויזיה בעולם, שאנשים אלה, הזועקים למען השלום, פוגעים בביטחון מדינת ישראל?

גם אם חוק הוא חוק, וגם אם סדר צריך להישמר, יש צורך להפעיל גם חוכמה כדי להימנע מאבסורד, שיגרום נזק אדיר למדינת ישראל. בעולם יהיה מי שיחשוב, שהעמדה לדין של מפגינים בעד השלום הוא עוד ניסיון ישראלי להעמיד את השלום עצמו לדין.

אני מאמין שהנורמות הקיימות בחוק נותנות גיבוי לצה"ל, ואינני בטוח שיש צורך בתוספת על הקיים. לפי דעתי, אדוני סגן השר, זה מיותר, חסר תועלת ואינו מוסיף לאינטרסים האמיתיים של מדינת ישראל.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת רענן כהן. בהיעדרו של חבר הכנסת יאיר צבן, רשות הדיבור עוברת לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם בורג; אם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת נאוה ארד.

בבקשה, חבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, כוונת מציעי התיקון לחוק השיפוט הצבאי נכונה ורצויה, ורוב סעיפיו של התיקון הזה מקובלים עלי.

במיוחד מקובל עלי, אדוני סגן השר, התיקון המופיע בסעיף 4 בהצעתכם, המדבר על כך שתהיה אפשרות הטלת עונש יחיד על חייל, של פסילת רשיון, ללא הטלת עונש נוסף. היה מצב אבסורדי, שלשון החוק הקודמת אמרה שקצין רשאי, נוסף על כל עונש אחר, לפסול את רשיונו של חייל. אני זוכר טיפול במקרה של חייל שעבר עבירה, והקצין החליט שכל העונש שהוא יטיל עליו יהיה פסילת רשיונו לנהוג. אבל ההחלטה הזאת בוטלה, מפני שהיה כתוב: "רשאי בנוסף על כל עונש אחר". המחוקק ציפה כביכול — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

זה היה עניין של הרתעה.

חגי מירום (העבודה):

כן, אבל זה לא היווה הרתעה. ואתה יודע כמה מקצועי אותו קצין שמוסמך לפסול. הרי לא מדובר במשפטן, מדובר בקצין מן היחידה, סרן, רב־סרן, מי שאינו מבין במשפטים. ואז היתה התוצאה — שההחלטה שלו לפסול לא־חוקית. אני מברך על המגמה הזאת, לאפשר לו לקבל החלטה על פסילה בלבד.

לעומת זאת, אדוני סגן השר, אני מוכרח לומר שהתיקון בסעיף 5, המדבר על כך שקצין שיפוט שהטיל קנס על חייל יהיה מוסמך להטיל עליו מחבוש אם לא שילם במועד את הקנס שהוטל עליו, וזאת עד לתקופה המרבית של מחבוש שהוא מוסמך להטיל על חייל — זה נראה לי סעיף מחמיר ביותר. יש לקצין כזה אפשרות, במקרה של אי־תשלום, אפילו חלקו של תשלום, על־ידי חייל, לפעמים אפילו כתוצאה מהזנחה, יש לו סמכות על־פי הדרגה המוקנית לו לפסוק מחבוש ארוך ביותר. יכולה להיכנס פה נקמנות בלתי־סבירה בחייל.

אני מציע שבין אישור החוק בקריאה ראשונה ובין העברתו לקריאה שנייה ושלישית נשים לב היטב לסמכות הגורפת הזאת.

דוד ליבאי (העבודה):

נכון.

חגי מירום (העבודה):

דבר נוסף, אני מודאג מאוד, אולי אפילו מתנגד להצעה בסעיף 6. היום אומר סעיף זה, שלמעשה צריך שתהיה התערבות של הפרקליט הצבאי הראשי אם דנים בעבירה של חייל שכבר חדל לשרת. ואילו כאן, אדוני סגן השר, אתם מציעים שבחקירתן של עבירות כאלה, מפני שהיא מסובכת, ארוכה ומתמשכת, יבוטל הצורך בהסכמת הפרקליט הצבאי.

אינני חושב שצריך לפטור מהסכמת פרקליט צבאי. כאשר מדובר בחייל שסיים את שירותו הצבאי, מן הראוי שפרקליט צבאי יעיין בתיק ויקבל החלטה. בכל זאת, לא מדובר בחייל בשירות צבאי אלא במי שסיים את שירותו, וצריך עוד שיקול דעת של בעל סמכות. אני חושב שטוב יהיה לבית־הדין הצבאי ולמעמדו שפרקליט צבאי יתערב.

הערה אחרונה שיש לי היא דווקא לקולא. בסעיף 20 מדובר על כך שאם נבצר מנציב הקבילות למלא את תפקידיו במשך תקופה העולה על חצי שנה, רשאי שר הביטחון, בהתייעצות עם שר המשפטים ובאישור ועדת החוץ והביטחון שניתן בהחלטה של רוב חבריה, להעבירו מכהונתו. אני חבר ועדת החוץ והביטחון, אבל בכל הכבוד הראוי, אתם יודעים מה נקרא "רוב חבריה"? זה צריך להיות רוב מתוך מספר החברים המלא של הוועדה, וזאת יכולה להיות מכשלה. אני חושב שרוב רגיל בוועדת החוץ והביטחון יספיק לנו כאן. כי אם באמת כבר

חצי שנה נבצר ממנו לתפקד והשר דן ושקל את העניין עם שר המשפטים, די ברוב רגיל של חברים בוועדה, ולא צריך את רוב חבריה כדי להחליט על העברה מתפקיד. אני חושב שפה דווקא צריך לשפוט את זה לקולא.

בסך הכול כוונת הממשלה, כפי שהובאה בחיקון הזה, היא רצויה ומעגנת בחקיקה כמה נושאים רציניים, הקשורים גם בפומביות וגם בדברים נוספים שלא דיברתי עליהם כאן, ועקרונית אני אתמוך בהצעת החוק. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת חגי מירום.

ה. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ג' גדות:

לפני שנמשיך בדיון על התיקון לחוק השיפוט הצבאי, הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב־ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו עתה על שולחן הכנסת מטעם ועדת הכנסת שתי החלטות: החלטת שכר חברי הכנסת (תיקון), התשנ"ב — 1991; החלטת גמלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון (חברי הכנסת ושאיריהם) (תיקון), התשנ"ב — 1991. תודה.

היו"ר ג' גדות:

תודה למזכיר הכנסת.

ו. הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991

(קריאה ראשונה)

היו"ר ג' גדות:

אנו חוזרים לדיון על התיקון לחוק השיפוט הצבאי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם בורג, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לאחוז בזנב דברי קודמי ולהגיד: כן, החוק באופן עקרוני הוא חוק שאצביע בעדו. אני רוצה להעיר כמה הערות, לצערי לא באותו כשרון יורידי־משפטי של קודמי, שמלבד היותו פוליטיקאי טוב וחבר טוב, הוא גם משפטן, אלא כמה הערות של הדיוט שקורא את החוק הזה.

הערה ראשונה היא הערה ניסוחית. בסעיף 5 החדש, בדברי ההסבר לסעיף 154 כתוב: "קצין שיפוט שהטיל קנס על חייל רשאי להטיל עליו מחבוש יום אחד במקום כל 15 לירות קנס". איזה הליך כספי זה 15 לירות קנס היום?

דוד ליבאי (העבודה):

זה החוק הקיים.

חגי מירום (העבודה):

זה הסעיף הישן.

אברהם בורג (העבודה):

תודה, הבנתי.

אני רוצה להתחיל עם הסעיף הזה, כי מפריע לי כאן משהו סוציאלי ולא משהו סוציו־אקונומי; משהו חברתי ולא משהו כלכלי. הסעיף החדש אומר: "קצין השיפוט שהטיל קנס על חייל, רשאי, במעמד גזירת העונש, להטיל עליו מחבוש, למקרה שהקנס, כולו או מקצתו, לא ישולם במועדו".

בואו נצייר לעצמנו חייל שהיה מופקד על מקלע או על נגמ"ש או על רובה או על דלי סיד, וקרה מה שקרה והוא צריך לשלם 300 שקל קנס. משכורתו הצבאית לא מגיעה לסכום הזה, אין לו כסף, יש חיילים רבים שאינם נתמכי הורים. יש חיילים רבים, ואין לי כרגע שום נתון, אבל אני יכול להניח, שהם עלולים להיקלע לתוך המצוקה הזאת, ויכול מאוד להיות לפי הפרופיל הממוצע של המשפחה הישראלית, שהם באים ממשפחות מצוקה. וסוגיית הקנס בצבא היא מסובכת מאוד. כאשר אתה מטיל קנס על אזרח מן השורה, אתה מטיל עליו קנס במסגרת מערכת אזרחית, שבה הוא יכול להשתכר כהלכה, יכול להפסיד, יכול לעשות כל מיני דברים. קנס המוטל על חייל הוא מסובך הרבה יותר. אתה בעצם לא מקנה לו את האפשרות להרוויח כסף על־מנת לשלם את הקנס הזה.

כאשר אני הייתי קצין שיפוט זוטר, תמיד השתדלתי שלא לגעת בנושא הזה, כי לעולם אין לדעת מה מקור כספו של החייל. יש חיילים בני טובים שלא מקבלים אגורה מהבית, ויש חיילים, שלא עלינו — ייאלצו לשלם את הקנס הזה באמצעים באלה, שאחר כך אנחנו נצטרך להעמיד אותם לדין על־פי סעיפים אחרים. לכן אני מבקש שתינתן תשומת לב לעניין הזה.

אני לא מכיר את חוק השיפוט הצבאי, אני מורה ומתוודה. אני מדבר מניסיוני כקצין, כאדם ששפט אנשים, ואני מבקש שתינתן תשומת לב לשאלות — איך יוטל קנס, האם יוטל קנס, ושהוא יהיה בהתאם ליכולת הכספית של המשתכר הצבאי. זאת נקודה אחת.

נקודה שנייה, שאולי לא נוגעת כל כך לחוק הזה במישרין

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת בורג, כמי שאיננו מבין בחוק, אתה מדבר שוטפת. אני רוצה רק שחדע, שנותרה לך דקה.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב־ראש, אני מודה על המחמאה שנכנסה לפרוטוקול. ובמסגרת אותה דקה שנותרה לי, אדוני סגן השר, אני רוצה להעיר: חיילים מגיעים גם לכלא. הליך השיפוט לא מתחיל בעבירה ולא נגמר במשפט, אלא הוא נגמר בעניינה ולעתים גם בכלא. בדקה אחת אין לי זמן להיכנס לכל הפרטים, וגם הנושא איננו הנושא המיידי העומד על סדר־היום. אבל דומני, שפעם אחת צריך לתת תשומת לב מעמיקה יותר, ולא מבעד למשקפיים של החשיפה התקשורתית של עיתון זה או אחר, ולא מבעד לתלונותיו של אדם, ולא מבעד לממצאים של דוח מבקר המדינה, אלא שתינתן התייחסות, בין שאר הדברים, גם למעמדו של החייל העבריין בכלא.

אני אומר את הדברים בזהירות רבה. אני לא רוצה להיכנס כאן לפרטים. דומני שמצב הכלואים בכתי־הכלא הצבאיים — אני מדבר כרגע על כלואים חיילים, אני לא מדבר על כליאות האחרות — איננו משביע רצון, ואני אומר את הדברים בלשון המעטה. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת אברהם בורג. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת אברהם פורז. אם הוא לא יהיה — רשות הדיבור תעבור לחבר הכנסת עמיר פרץ.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אתה מניח שאני אעזוב את האולם בינתיים?

היו"ר ג' גדות:

האם יכול להיות רמז אלגנטי יותר מזה כדי שתפסיקו את הדו־שיח ביניכם?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

גרשון שפט (התחיה):

כאילו הוא איננו.

היו"ר ג' גדות:

בבקשה, חברת הכנסת נאוה ארד.

נאוה ארד (העבודה):

כבוד היושב־ראש, אדוני סגן שר הביטחון, חברי הכנסת, גם אני מתכוונת לתמוך בחוק, ואני חושבת שהמערכת באמת פועלת כהלכה. חלק מסעיפי החוק הזה היו צריכים להיות מוגשים כבר מזמן, ויש כאן האחדה של הליכים הנמצאים בדין האזרחי והליכים שייכנסו לדין הצבאי.

אבל, אדוני סגן שר הביטחון, אני רוצה לשאול אותך שאלה. אתה אמרת כאן, ובוודאי יש מי שתומך בכך, שאחרי שנה, אם לא הוגש כתב אישום, גם אם נעברה עבירה, לא יגישו את כתב האישום והאדם שחדל להיות חייל גם לא יועמד לדין בגין העבירה שנעברה.

אינני יודעת מתי במדינת ישראל חדלים להיות חיילים. עובדה היא שבחוק הזה — ואני מברכת על כך — נותנים אפשרות גם לאנשי מילואים לפנות לנציב הקבילות. אנחנו יודעים שעד שיבוא השלום, ואני מניחה שגם לאחר שיבוא, יהיה צבא ותהיה הגנה על מדינת ישראל. ואנחנו, אף שמסיימים את השירות הצבאי הסדיר, חלק גדול מהעם ממשיך להיות בצורה זו או אחרת במסגרת השירות.

אתם נתתם כאן הגדרה לשנה הזאת, ואתם אומרים שרק בית־דין צבאי הוא שיכול לדון בנושא כגון — אני קוראת מדברי ההסבר: "פגיעה באוכלוסייה עוינת ועבירות על טוהר הנשק". אדוני סגן השר, בתוך עמנו אנחנו חיים, ואתה יכול להגדיר מישהו כאוכלוסייה עוינת, אבל יכול להיות שזו לא אוכלוסייה עוינת. נעשות עבירות, ויכול להיות שלאחר מכן יזוכו החיילים שהואשמו בהן. מצד שני, יש עבירות שנעשות, ויש מקרים, ויש עדויות שזה אחרת. אני מדברת על האינתיפאדה, אני מדברת על המצב הקיים, ויכול להיות שלא יוגש כתב אישום ויסתבר לאחר מכן, שבאמת נעברה עבירה ומי שעבר אותה צריך לעמוד לדין. מדובר כאן על שני דברים יסודיים מאוד: על אוכלוסייה שחלק קורא לה עוינת, וחלק אומר שהיא חסרת־ישע, ויכול להיות שפגעו בה כחסרת־ישע משום שאנחנו נמצאים שם, ונעשים דברים, ומדינת ישראל — ואנחנו מתגאים בזה — גם מדברת על הדברים האלה וגם מעמידה לדין, ומדובר על טוהר הנשק. לדברים האלה רק שנה? אני חושבת שהנושא הזה צריך להישקל.

אני יודעת שזאת בעיה. חייל השתחרר, ושנה או שנתיים אחרי זה מתגלה משהו. יכול להיות שאותו חייל כבר נמצא בשירות מילואים. בשירות המילואים אתה נותן לו אפשרות לקבילה אם פגעו בו. האם בנושאים של טוהר הנשק ופגיעה באוכלוסייה יש לקבוע רק שנה? אני מעמידה סימן שאלה, אני מבקשת שזה ייבדק.

בחוק האזרחי יש תקופת התיישנות של שבע שנים. אולי פרופסור ליבאי יעזור לי בעניין זה.

דוד ליבאי (העבודה):

אם זה עוון — חמש שנים, ואם זה פשע — עשר שנים.

נאוה ארד (העבודה):

חמש שנים, עשר שנים. גם משום שאנחנו גאים בעובדה שאנחנו שומרים על טוהר הנשק ואנחנו מביאים אנשים למשפט, לי נראה שצריך לשקול את עניין השנה.

ומשפט אחרון בנושא שלכאורה אינו חשוב כל כך — ואני מסכימה ליתר הדברים — כתוב כאן שאפשר יהיה לסגור את הדיון בנושאים שונים. אני מסכימה שאפשר לסגור את הדיון, אבל אולי תסביר לי מה פירוש "הגנה על נאשם בעבירת מין"? חבר הכנסת יהודה פרח העלה קודם שאלה רצינית מאוד בנושא עבירות הנעשות בצה"ל. למה צריך להגן בדלתיים סגורות על מי שנאשם בעבירת מין, ובאילו נסיבות צריך לעשות זאת?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

בבתי־המשפט הרגילים זה כך.

נאוה ארד (העבודה):

אני מבקשת הסבר מפני שאני חושבת שאנחנו צריכים להשתמש במערכת גם על־מנת להרתיע. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחברת הכנסת נאוה ארד. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם פורז, ואחריו — לחבר הכנסת עמיר פרץ, ואם הוא לא יהיה באולם — *לחבר הכנסת האשם מחאמיד*, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד נפאע.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, לשאלתה של חברת הכנסת נאוה ארד — אני רוצה להסב את תשומת לבך לכך שקיום משפטים בנושאים האלה בדלתיים סגורות נועד לפעמים להגן על המתלונן או על המתלוננת; ולפעמים גם יכול להיות שאין ממש באישום ומסתבר, למשל, שיש אומנם הרבה מאוד עשן, אבל אין אש, וגם אז גורמים עוול. לכן מקובל שסוג כזה של משפטים מתנהל לפעמים בדלתיים סגורות גם במערכות האזרחיות, ובעניין זה אין הבדל אם זו מערכת אזרחית או מערכת צבאית, כי בסך־הכול אנחנו מדברים על אותה מאטריה.

לגוף העניין: ההצעות המוצעות כאן מקובלות עלי, אבל רציתי להעיר בשני נושאים הנוגעים לחוק השיפוט הצבאי. מאחר שהוועדה עוסקת בחוק השיפוט הצבאי, לדעתי הגיע הזמן להזדקק להם. הנושא הראשון הוא עניין סמכות החנינה של אלופי הפיקודים, של הרמטכ"ל, מה שקרוי "הרשות המאשרת". נדמה לי שאף שמדובר בצבא, אין כל הצדקה להשאיר את הסמכות להמתקת עונשים, לאישור עונשים או

למה שקרוי אצלנו בז'רגון "חנינה" בידי אלופי הפיקודים, הרמטכ"ל ומפקדי הזרועות.

הניסיון שלנו בעניין זה הוא רע, משום שהסתבר לנו — ואינני רוצה להיכנס כרגע לתקדימים — שהיו כמה מקרים מצערים מאוד, שבהם אלופי הפיקודים וגם הרמטכ"ל נכשלו בהפעלת הסמכות הזאת ונתנו חנינה במקרים שבהם לא היה צריך לתיתה. לכן, לדעתי, חייל העובר עבירה אינו שונה באופן מהותי מאזרח שעבר עבירה. לכן, סמכות החנינה גם לגבי מי שהורשע בבית־דין צבאי צריכה להיות בידי נשיא המדינה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת פורז, תזכיר רק דבר אחד, שהסמכות הזאת חלה גם לגבי עבירות פליליות רגילות.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

נכון.

שנית, חייל שנשפט בבית־דין צבאי נשפט לעתים קרובות על עבירה שהיא אזרחית לחלוטין, על עבירה של גנבה או של פריצה או על עבירות אחרות. נכון שלפעמים קורה, שגם בתי־המשפט הרגילים שופטים חיילים, אבל הסמכות קיימת בידי בתי־הדין הצבאיים.

בהזדמנות זו רציתי להעיר גם על דבר נוסף, וזה הנושא של מעצר חיילים בטרם משפט לצורכי חקירה. המצב היום הוא, שהמבקש לעצור חייל — ונניח שמדובר במקרה זה במצ"ח — פונה לקצין שיפוט זוטר, וקצין השיפוט הזוטר יכול להיות במקרה זה אפילו מפקד אותה יחידת מצ"ח, ולאחר מכן יש צורך באישור של קצין שיפוט בכיר, אם מדובר בפקודת מעצר לתקופה ארוכה יותר, בדרך כלל הוא צריך להיות קצין בדרגת סגן־אלוף. והכול נעשה בלי שלחייל, שלגביו מבקשים את המעצר, יש זכות להופיע ולטעון טענה כלשהי. כל ההליך הזה נעשה אקס־פרטה, שלא במעמד החייל.

בתור חוקר מצ"ח לשעבר אני יכול להעיד, שהדבר הזה היה לנו נוח מאוד. אתה מחליט שאתה רוצה לעצור מישהו, אתה לוקח את הנייר, הולך לשני קצינים. בדרך כלל הם אפילו לא שואלים אותך אם יש לזה בסיס. אתה אומר שיש חשד. לדעתי, המצב הזה איננו תקין וצריך לומר, כמו בבתי־המשפט הרגילים, שאחרי תקופה מסוימת — נניח 48 שעות או 72 שעות — הארכה של פקודת מעצר על־ידי קצין שיפוט תיעשה בנוכחותו של החייל הנעצר, תוך מתן הזדמנות לאותו חייל להשמיע את טענותיו. אולי יסתבר שהמעצר אינו מוצדק. נכון שהצבא כולו הוא מסגרת כופה ונכון שלחייל אין בעצם תופש תנועה מוחלט, כי, למשל, הוא אינו יכול לעזוב את הבסיס או את היחידה שלו בלי אישור יציאה, ובמובן זה החופש שלו מוגבל יותר מהחופש שיש לאזרח — אבל למרות הכול שונה באופן מהותי מצבו של חייל הנמצא ביחידה, אף אם לא נותנים לו לצאת הביתה, ממצבו של מי שמוכנס לכלא צבאי או לתא מעצר. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך, חבר הכנסת פורז. רשות הדיבור לחבר הכנסת עמיר פרץ, ובהיעדרו — לחבר הכנסת האשם מחאמיד. בבקשה.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מוותר.

היו"ר ג' גדות:

רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד נפאע, ואחריו — לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. מוותרת. אחריו — חבר הכנסת רן כהן.

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, יש תיקונים בחוק שנראים לי ואני לא מתנגד להם, למשל: בסעיף 6, כי חקירת עבירות שונות היא לעתים מסובכת וארוכה, ובאה ההצעה לבטל את הצורך בהסמכת הפרקליט הצבאי הראשי להעמיד וכו'. אין לי בעיה בעניין זה ואני לא חולק על כך. אני גם לא מתנגד, למשל, לסעיף 8, שבו מוצע לאחד ולפשט את ההוראות השונות הקיימות בחוק בנושא פומביות המשפט והדיון בדלתיים סגורות.

מצד אחר, אני מציע למחוק בסעיף 10 את הקטע על שמירת סודיות: "לשם שמירה על סודיותן של ידיעות הקשורות בביטחון המדינה, רשאי נשיא בית־הדין הצבאי לערעורים להורות, דרך כלל או למקרה מסוים, כי לא יפורסם ולא יוצא מבית־דין צבאי פרוטוקול של דיון, הכרעת דין או גזר־דין, לרבות העתקים מהם, אף אם הדיון נערך כולו או מקצתו בפומבי".

בסעיף 21(1) מוצע שלא יהיה בירור לגבי קבילה על החלטת הרמטכ"ל או ראש המחוז השיפוטי להמתיק עונש של בית־דין צבאי לתעבורה ועל החלטה של הוועדה לעיון בעונש. השאלה היא: למה? מה התועלת? לכן אני חולק על סעיף זה.

דן תיכון (הליכוד):

אבל תצביע בעד החוק?

מוחמד נפאע (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

נגיע להצבעה ואני אחליט.

כל חייל צריך לדעת, שמאחוריו יש מערכת שיפוטית צודקת, וזה העיקר. יש עבירות, יש אשמים, לפעמים יש אצל אחדים הרגשה, שיש אנשים ויש חיים שהם הפקר, ויש המתקה בעונש ויש חנינות.

מערכת שיפוטית צודקת, במיוחד במצב הקיים בימים אלה, תהיה לה תרומה חשובה בחינוך, בהרתעה, בשמירה על חיי בני־אדם. אנחנו בתהליך של שלום, וצריך לשמור ככל האפשר על חיי בני־אדם, על כבודם ועל רכושם.

אני רוצה לשאול את כבוד סגן שר הביטחון. יש רבים העצורים עד תום ההליכים, יש כאלה שבמשך תקופה ארוכה לא הוגשו נגדם כתבי אישום לבית־המשפט. אני מנצל את ההזדמנות הזו לשאול, מה מקומם של מעצרים מינהליים היום, נגד מאות אנשים מהגדה המערבית ומרצועת־עזה? האם אין מחשבה לבטל זאת? יש עשרות אסירים ביטחוניים הנמצאים יותר מ־20 שנה בכלא במצב בריאותי, חברתי ונפשי קשה. למה אין משחררים אותם? נשארו להם שנה או שנתיים לרצות. זאת תהיה, לדעתי, הבעת כוונה טובה, במיוחד בימים אלה. תודה.

היו"ר ג' גדות:

בהיעדרו של חבר הכנסת רן כהן, רשות הדיבור לחבר הכנסת שבח וייס, ואחריו — לחבר הכנסת אלי דיין.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להצטרף ולחזק את הגישה שהביע כאן חבר הכנסת אברהם פורז.

קיימת היום נטייה, אומנם עדיין לא נטייה מובהקת, חברי היושב־ראש, להעביר גם את השיפוט של חיילים לבתי־המשפט הרגילים, כאשר בתי־המשפט הרגילים יודעים

שבעניין זה, מהותית, הם משתמשים בחוק הצבאי ובכללים הצבאיים; או, גם כאשר זה לא קיים, ליצור דמיון מרבי בין כללי הצדק והמשפט העקרוניים ביותר בכל המערכות, בכלל זה לגבי חיילים. על מה זה מתבסס? זה מתבסס על ההנחה, שלפיה כללי צדק וכללי משפט, פילוסופיה משפטית, תורת ענישה, או, אם תרצו, כללי מוסר או תרבות משפטית, זהים לגבי אותם תושבים של אותה מדינה, כאשר כל אזרח בשלב מסוים בחייו צריך למלא תפקיד, לפעמים תפקיד ייחודי, קשה, מסובך, כמו למשל להיות חייל או קצין. את העניין הזה היטיב לתאר מי שהיה רמטכ"ל צה"ל והיה הדובר הראשון בדיוננו — חבר הכנסת מרדכי גור.

אני יודע שאנחנו במצב מיוחד. למרות זאת, אדוני סגן שר הביטחון, אנחנו השתדלנו לאורך כל השנים לקיים בצה"ל רמת מוסר גבוהה יותר מאשר בקטעים אחרים של החברה. אמרנו, זה בית־החינוך הגדול ביותר של צעירינו בכל התחומים. כך שאין פה כלל סכנה, שבגלל "אזרחיזציה" של המשפט הצבאי תיפגענה האפשרויות לקיים משמעת צבאית וכו'. על כן, על רקע זה אני לא כל כך שלם עם העיקרון של קיצור מוחלט כל כך של תקופת ההתיישנות, דברים שכבר דיברו עליהם חברת הכנסת נאוה ארד ואחרים. כאשר ברור לחלוטין, שאין שופט בישראל שאיננו מזוהה עם הערכים היסודיים של צה"ל, אין קצין או חייל בצה"ל שאיננו מזוהה או חייב להיות מזוהה עם הערכים האנושיים של החברה שבה הוא חי, אין שופט בישראל שלא יודע את הנסיבות המיוחדות שבהן פועל צה"ל — על כן הייתי נמנע מכל חריגה בשאלות יסוד מכללי המשפט ומכללי הצדק הקיימים לגבי כל החברה. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך. בהיעדרם של חברי הכנסת אלי דיין ומיכאל בר־זהר, רשות הדיבור עוברת לחבר הכנסת דוד ליבאי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז.

דוד ליבאי (העבודה):

נכבדי היושב־ראש, כבוד סגן השר, חברי הכנסת, אינני יודע איך אפשר לדבר ואיך אפשר לדון ב־21 סעיפים בהצעת חוק חשובה — בשלוש דקות. זה די נבצר מביניתי, לי קשה הדבר מאוד. במגבלות ובגזירת היושב־ראש אסתפק בכך שאצביע על קשיים באותם נושאים, שלעניות דעתי מחייבים ליבון ומחשבה נוספת בוועדת החוץ והביטחון, שהרי דרך כלל אני תומך בהצעה ואתמוך בהעברתה לוועדה. אצטרך לדבר במברקים, ובמברקים מתומצתים, שהרי הזמן לא מספיק ליותר מזה, מה גם שהערותי מתייחסות לשבעה מתוך 21 הסעיפים.

ראשית, לסעיף 5. גם אם יש נורמה בחיים האזרחיים, כי מי שלא משלם קנס צפוי למאסר תמורתו, אין למהר ולהחיל נורמה זאת ואין לעשות דין שווה לחיילים, בוודאי לא בשירות חובה. שהרי חייל שלא נמצא על־ידי מפקדו ראוי לשלילת חופש, למחבוש, לוקה בכך שאין לו משפחה תומכת, אין לו אמצעים, ומשום כך בלבד ימצא את עצמו במחבוש. הדבר טעון בירור, ואני מסכים עם הערתו של חברי חגי מירום.

שנית, לסעיף 6. נכון שאפשר להעמיד לדין משמעתי מי ששוחרר משירות צבאי, בתוך שישה חודשים, ולאחר שלושה חודשים נדרשת הסכמת הפרקליט הצבאי הראשי. לא נראה לי שיש לבטל את הפיקוח הנדרש בהעמדה לדין של מי שכבר סיים את שירותו. לכן, אם קשה הפיקוח לפרקליט הצבאי הראשי אישית, יש לאפשר לקבל את ההיתר מסגנו או לפחות מפרקליט צבאי פיקודי.

שלישית, לסעיף 8, שדן בעיקרון חשוב מאוד, בעקרון הפומביות. אני שואל את עצמי, האם אומנם יש לקבל את התזה, שהרשות המזמנת היא שרשאית להחליט בשביל בית־הדין בעניין סגירת הדלתות, ואם כן — היש לתת סמכות לבית־הדין לשנות מהחלטת הרשות המזמנת ולפתוח דלתות במקום שהוא מוצא זאת לנכון. כרגע נראה שהרשות המזמנת, דהיינו אלוף הפיקוד, מכתיבה לבית־הדין איך יישמע המשפט.

נוסף על כך, לאותו סעיף: הסעיף כולל רשימה של עילות לעריכת משפט בדלתיים סגורות. העילות חופפות את העילות במשפט האזרחי. נוספה עליהן אחת: כאשר נדרש הדבר לשם מניעת פגיעה במשמעת הצבא. אני יכול להניח שלעתים תהיה הצדקה לסגירת הדלתות. אבל חריג זה מנוסח בצורה כוללנית וגורפת כל כך, שאם בתי־דין יעשו שבת לעצמם הם יסגרו דלתות בנימוק שכל בירור של סידחון, של חריג או חריקה יפגעו ב"משמעת הצבא".

לעניין סעיף 9, הדן בסמכות להרשות פרסום של הליך משפטי לאחר שהפרסום נאסר תחילה, אם בית־דין סגר את הדלתות, נראה שהרשות המזמנת רשאית להתיר פרסום. מסופקני. מדוע לא נשיא בית־הדין או נשיא בית־הדין הצבאי לערעורים? אם ניתנה החלטה על סגירת דלתות, נראה לי שאין לשנותה אלא אם ניתנה לצדדים באותו הליך הזדמנות לטעון את טענותיהם. כאן נראה שההליך יכול להתנהל, הצדדים מודעים לכך שיש חיסוי או דלתיים סגורות, לאחר מכן בא מי שבא ומחליט על פתיחת דלתות בלי להיוועץ בהם או בלי לשאול לדעתם. אני חושב שהדבר טעון ליבון ובירור.

אני גם מסופק אם יש להגדיר את העבירה כאיסור מוחלט, שכל מי שעובר על הוראה מהוראות סעיף זה — מדובר כאן בסעיפים 9 ו־10 — עובר עבירה שדינה שנה מאסר, אף אם לא ידע על צו הפרסום. שום אלמנט של "ביודעין" או "כוונה" לא נדרש. יש לעיין בכך גם אם בחיים האזרחיים יש הוראה מקבילה דומה.

הערה ניסוחית יותר לעניין סעיף 11. כתוב בהצעה: "העתק מפסק־דין המוגש כראיה בכל הליך משפטי לא ייפגם עקב השמטת חלקים" וכו'. מה זה "לא ייפגם"? פה אין עוסקים בפגמים. אם רוצים לומר שלא ייפסל כראיה רק משום השמטת החלקים, אנא, אמרו זאת ודברו בלשון הקבילות והפסילה ולא לשון הפגימות, שאינני יודע מה הן בתקן המשפטי.

ולבסוף, אדוני היושב־ראש, ותודה לך על אורך־הרוח, הערה אחרונה לעניין סעיף 16. בהצעת החוק נקבע, שתחילת ריצוי עונש מאסר, מחבוש או ריתוק מחנה וכו', שניתן בערעור בבית־הדין הצבאי לערעורים, תהיה ביום קריאת פסק־הדין שניתן בערעור, אלא אם הורה אחרת בית־הדין הצבאי לערעורים. ניחא, זו פרקטיקה, זה סביר. אבל נוספו פה שתי מלים: "או הרמטכ"ל". על שום מה ולמה? אם בית־הדין שקל את כל הנסיבות, שמע את הטיעונים והורה שריצוי העונש יהיה מיידי, והאפקט ההרתעתי כאן הוא חשוב, על שום מה ולמה נסמיך רמטכ"ל, שאיננו חלק מהאורגן המשפטי, לקבוע אחרת? אני חושב שיש להיזהר במתן סמכויות לפיקוד הצבא להתערב בהליכים המשפטיים.

בסך הכול, כמובן אתמוך בהעברת ההצעה לוועדת החוץ והביטחון, משום שהסעיפים שלא דיברתי עליהם הם טובים וחשובים, גם אלה שדיברתי עליהם — לא אמרתי את שאמרתי אלא כדי שיישקלו הערותי כאשר תוכן הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:
אני מודה לחבר הכנסת ליבאי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם כ"ץ-עוז. הוא מוותר. רשות הדיבור לחבר הכנסת עמנואל זיסמן.

עמנואל זיסמן (העבודה):
אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, הצעת החוק הזאת יש בה כמה וכמה סעיפים חיוביים, שהיו צריכים להיות מוצעים מזמן, צריך היה להתאים את הסעיפים לנסיבות המשתנות ולתנאים החדשים שנוצרו. בזמן הקצר העומד לרשותי אני יכול להעיר רק בעניין אותם סעיפים שלא נראים לי.

בראש ובראשונה אני מדבר על התיקון לסעיף 154: "קצין השיפוט שהטיל קנס על החייל, רשאי, במעמד גזירת העונש, להטיל עליו מחבוש, למקרה שהקנס, כולו או מקצתו, לא ישולם במועדו, ובלבד שתקופת המחבוש לא תעלה על התקופה שאותו קצין שיפוט היה רשאי להטיל על החייל". אני חושב שזה סעיף חמור. הסעיף הזה איננו מתחשב בכך שחייל נתון ללחצים ולאילוצים, ויש גם מעמסה של עצם התפקיד שלו כחייל, זהו דבר חמור ביותר, שאם לחייל אין כמה שקלים שהוא צריך לשלם כקנס, קצין השיפוט יוכל להמיר את הקנס במחבוש.

סגן השר הסתפק היום בהצגת החוק בצורה יבשה. אני מקווה שבדברי התשובה שלו ינהג כפי שאנחנו מכירים אותו מימים-ימימה ויסביר לנו בשביל מה נחוץ הסעיף הזה, למה לתת עונש במקרה כזה. האם החייל אינו נמצא במסגרת צבאית? אין דרכים לגבות ממנו את הקנס אפילו אם הוא עבר את המועד? האם כך אנחנו נוהגים גם באזרחים? מה עוד שמדובר בקנס של כמה שקלים בלבד.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
— — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת ויינשטיין, אתה מוותר על זכות הדיבור?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אני לא מוותר על זכות לקריאת ביניים.

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת ויינשטיין, למרות הטרוניה שלך, יש לי חדשות בשבילך: תקנון הכנסת קובע במפורש, שגם קריאת ביניים תיעשה ברשותו של היושב-ראש. עד כאן.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אני מבקש רשות לקריאת ביניים.

היו"ר ג' גדות:
עוד מעט אתן לך שלוש דקות תמימות. אתה הבא בתור.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
ברשות היושב-ראש — — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת ויינשטיין, אתה רוצה להעיר לסדר הדיון או לסדר ניהול הישיבה על-ידי היושב-ראש?

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, משפט אחד.

היו"ר ג' גדות:
בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
אם בחוק נמצא, שאפשר יהיה לשפוט אדם עד שנה מיום שחרורו משירות סדיר, אולי נקבע שיוכל גם לשלם את הקנסות הללו עד תום שנה מיום שחרורו.

עמנואל זיסמן (העבודה):
אני חושב שיש היגיון בהצעתך, ואולי נעשה שנינו מאמץ לתקן את הדבר הזה בין הקריאה הראשונה לקריאה השנייה.

בסעיף 7 נאמר: "(ג) החליט השופט שלא ליתן פקודת מעצר לפי סעיף קטן (א), והתובע הצבאי הודיע במעמד מתן ההחלטה על רצונו לערער עליה לפי סעיף קטן (ד), רשאי השופט לצוות על השהיית שחרורו של הנאשם לתקופה שלא תעלה על ארבעים ושמונה שעות". לשם מה? החייל נמצא במסגרת צבאית, הוא נתון לפיקוח, הוא נתון להשגחה, חופש התנועה שלו מוגבל. הוא מקבל ב"פס" צבאי רשות לצאת לחופשה או לצאת לתקופה זו או אחרת מחוץ למסגרת. למה צריך לעכב אותו ל-48 שעות? אם התובע לא צדק, יש כאן סעיף האומר, שאם בסופו של דבר יצא החייל זכאי, נותנים לו את הפיצוי ואת השיפוי. לשם מה הסעיף הזה? הסעיף הזה מחמיר במצב, שלפי דעתי לא צריך להתקיים.

יש הבדל בין סעיף 325 ובין סעיף 326. סעיף 325 הוא סעיף שכבר מזמן צריך היה להיות בחקיקה, כי את נושא הפרסומים, סוג הפרסומים והוצאת פרוטוקולים, צריך היה להתאים למה שנעשה בבתי-המשפט האזרחיים.

סעיף 326 אומר כדלקמן: "לשם שמירה על סודיותן של ידיעות הקשורות בביטחון המדינה, רשאי נשיא בית-הדין הצבאי לערעורים להורות, דרך כלל או למקרה מסוים, כי לא יפורסם ולא יוצא מבית-דין צבאי פרוטוקול של דיון, הכרעת דין או גזר-דין, לרבות העתקים מהם, אף אם הדיון נערך כולו או מקצתו בפומבי". אני לא מבין את זה. הרי אפשר היה למנוע את פומביות הדיון, יש פה סעיפים שמדברים על כך. אבל הדיון היה פומבי, כל עם ישראל וכל העולם שמעו את זה. אחרי שהכול הסתיים, הוא רוצה לאסור את הפרסום.

דבר אחרון, בעניין הסעיף בדבר ממלא-מקום לנציב קבילות החיילים. אני רואה את הדבר בחומרה. אני לא מבין את זה. אם נציב קבילות החיילים לא יכול ארעית למלא את תפקידיו, צריך שר הביטחון למנות לו ממלא-מקום? למה לא לקבוע את זה מראש? הרי לא מדובר בתקופה ממושכת. אם נציב הקבילות לא יכול למלא את תפקידו במשך תקופה ממושכת מסיבות בריאות או מסיבות אישיות, או מסיבות כלשהן, אני מבין את זה. אבל לתקופה קצרה אי-אפשר לקבוע מראש, זה צריך להיות תלוי בשר הביטחון? אני רואה בזה פתח לדברים שהם לא כל כך מתקבלים על הדעת, ואני פונה לסגן שר הביטחון בבקשה לתקן את הסעיף הזה, לקבוע מראש בחוק מי ימלא את מקומו של נציב קבילות שנבצר ממנו למלא את תפקידו דרך ארעי.

היו"ר ג' גדות:
תודה רבה לחבר הכנסת עמנואל זיסמן.

חגי מירום (העבודה):
— — —

היו"ר ג' גדות:
חבר הכנסת מירום, אני מבין שזה היה מתואם ביניכם מראש, כדי שחבר הכנסת זיסמן יישאר ליד הדוכן. הפטנטים האלה לא עובדים אצלי.

חבר הכנסת אריאל ויינשטיין יקבל את זכות הדיבור — פחות דקה אחת. אחריו — חברי הכנסת אליקים העצני וצ'רלי ביטון. אם הם לא יהיו, יש כאן מקצה־שיפורים קל כלפי חברים שאבוא אתם על־פי חוק השיפוט הצבאי אבל בדרך בית הלל.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אנחנו דנים בחוק השיפוט הצבאי, ואני מבקש בראשית דברי לציין את מערכת השיפוט, זו מערכת שכמעט איננו שומעים ביקורת על גזרי־הדין שלה או על פערים בגזרי־דין בנושאים שונים. זאת ההתרשמות שלי לאורך זמן.

אדוני היושב־ראש, אדוני סגן שר הביטחון, בטרם ניגש לדבר על השיפוט הצבאי, הייתי מבקש לדבר על קצינים וחיילים הנשפטים על־ידי הציבור, על־ידי כלי התקשורת, בטרם משפט. אני שואל: מי מגן עליהם?

לפני זמן קצר שמעתי על קצין ביחידה מובחרת, ביחידת עילית, שכלי תקשורת מסוימים קבעו שהוא פעל בניגוד לחוק, בתקיפות יתר ובקשיחות בנושאים הקשורים לפעילות בשטחים. הוא עמד בפני וזעק: כלי התקשורת אינם דוברים אמת, אינני יכול להגיב, אני חייל, אני קצין, אני נמצא בשדה, אני לוחם, אינני יכול להגיב; דמי נשפך יום יום, אני אינני שופך דם, דמי נשפך.

מה ההגנה, אדוני סגן שר הביטחון, שאנחנו נותנים לחיילים הללו, שנמצאים בשדה בשליחותנו? האם יש מערכת הדואגת להזמת הדברים בכלי התקשורת? האם יש מערכת הדואגת לתגובה? האם יש מערכת הדואגת להגשת כתבי־אישום משפטיים כלפי עיתונים שמאשימים ופוגעים בחיילים ובקצינים הללו? אני הייתי מבקש שהנושא הזה ייבדק וייבחן.

אני מבקש להעיר הערה כללית נוספת. שמעתי מחברי הכנסת אברהם פורז ושבח וייס הצעה להעביר שיפוט צבאי לשיפוט אזרחי עד כמה שניתן.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

לא, לא. זו לא היתה ההצעה. ההצעה היתה אחרת. ההצעה היתה שלא תהיה סמכות חנינה לשיפוט הצבאי כאשר מדובר בעבירות פליליות רגילות, שמקומן בבית־המשפט.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

האם שמעת גם את חבר הכנסת שבח וייס?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

כן, שמעתי.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מאחר שהיתה התרשמות כזאת, אני מבקש להתייחס לזה במשפט אחד. אני חושב שכלי השיפוט הצבאיים הם שצריכים לשפוט, כי כלפי גזרי־דין הם יודעים את נסיבות המקרה. קצינים הנמצאים בשדה ושופטים חיילים שלהם יודעים את הנסיבות לגבי חומרת גזרי־הדין ולגבי הקלות בעונש. לכן, אם היתה מחשבה כזאת, או אם מישהו העלה על דל מחשבתו שיכולה להיות אפשרות כזאת, אני חושב שיש לשלול אותה על פניה.

אני מבקש להעיר עוד שתי הערות לגבי החוק עצמו. אני חושב שצריך לבחון היטב היטב את הנושאים שבהם ניתן יהיה לשפוט אנשי צבא שנה לאחר שירותם. הייתי מבקש שהוועדה תבחן ביסודיות באילו נושאים — להגביל אותם ולצמצם אותם.

נקודה נוספת — קציני שיפוט רבים, כך נאמר, מטילים עונש פסילה בלבד בנושאי נהיגה, בזמן שאפשר לפסול רשיון לא כעונש יחיד. נאמר בדברי ההסבר, שהפרקליט הצבאי הראשי נאלץ להתערב ולבטל את פסק־הדין. אני יודע שבמקרים רבים השופטים הם קציני שדה, שאינם בקיאים ואינם מקצועיים. אני הייתי שופט בבית־דין צבאי כנציג היחידה. אני מבקש לקבוע פרוצדורות — וזה נושא רחב — שנדע שאותם קצינים הישבים בבתי־דין כנציגי יחידות ואין להם ידע מקצועי, ולא יכול להיות להם ידע מקצועי משום שהם אנשי שדה, תהיה להם ידיעה ברורה באשר לסמכויותיהם ולחובותיהם.

היום, בבית־הדין הזה הם יושבים כשופטים, הייתי אומר שהם יושבים כניצבים. יש לי הערות נוספות, ואעביר אותן לוועדה. כמובן, אני תומך בחוק, שהוא בהחלט חשוב ויש בו תיקונים חשובים. תודה.

היו"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין. בהיעדרם של חבר הכנסת העצני — — —

סליחה, חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אתה מבקש לדבר? בבקשה. לאחר חבר הכנסת צ'רלי ביטון אני אאפשר, על־פי דרכו של בית הלל, לשלושה חברים לדבר בקצרה, שתי דקות בלבד, ואלה הם חברי הכנסת אברהם שריר, יְהוּדה פרח ויאיר צבן. שתי דקות לכל אחד.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אפשר לקבל עוד שתי דקות?

היו"ר ג' גדות:

לא, חבר הכנסת ראובן ריבלין, אתה אף פעם לא תהיה אצלי על תקן של שתי דקות.

דן תיכון (הליכוד):

אנחנו נעריך זאת מאוד אם תיתן רשות דיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

הוא משפטן, ומן הראוי שייקח חלק בדיון הזה.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, סעיף 5 להצעת החוק מיותר ומזיק, לדעתי. אין טעם להסמיך קצין שיפוט להטיל עונש מחבוש במקום קנס שלא שולם. המטרה של המרת קנס במאסר היא לכפות את תשלום הקנס, היא איננה עונשית, שהרי נקבע באותו מקרה שאין הצדקה למאסר. אולם במקרה של קצין שיפוט אין צורך בהליך גבייה כזה, שהרי אותו נידון הינו חייל המקבל תשלום מהצבא, בין שזו משכורת של חייל סדיר ובין שזה תשלום עבור שירות מילואים. החוק מאפשר לגבות את הקנס ישירות מהמשכורת. לפיכך, אין כלל צורך ואין הצדקה להטיל מחבוש במקום קנס בגלל אי־תשלום.

סעיף 6 להצעה, אדוני היושב־ראש, אף הוא בלתי מוצדק ופוגע בזכויות הנאשם. כאשר יש בחוק דרישה לקיום תנאי מסוים לפני העמדה לדין, כגון הסכמת היועץ המשפטי לממשלה או הסכמת הפרקליט הצבאי הראשי, מובן מאליו שיש כאן הכבדה מסוימת על התביעה, אבל לא נכון לבטל את הדרישה, שתפקידה להבטיח שיקול דעת נכון, רק משום שיש מקרים שהחקירה נמשכת מעבר ל־90 יום.

אין כל הסבר בהצעה, למה קשה כל כך לחביעה לקבל את הסכמת הפרקליט הצבאי הראשי. העניין הזה איננו חשוב כל כך לעצמו, אבל צריך להתריע על כך שקיימת נטייה

בפרקליטות המדינה ובפרקליטויות המחוזיות ובתביעה הצבאית לדרוש וללחוץ לביטול הגבלות שונות בחוק, שנועדו למנוע שימוש לרעה בסמכויות התביעה או המשטרה ולהגן על זכויות הנאשמים ועל ההליך השיפוטי התקין. לא תמיד אפשר לסמוך על כך, חברי הכנסת, ששיקולי התביעה הצבאית או האזרחית יהיו נקיים מכל פסול או פגם.

אני אומר את הדברים הללו כלי להטיל דופי בכל אותם עובדי מדינה ועובדי צבא הפועלים במערכות הללו, ובלי לקבוע שיש שם חלילה שחיתות או שרירות. אלא שיש לשים את הסייגים הללו, אף שההלכה היא שאותם אנשים פועלים כדין, וזאת כדי למנוע פגיעה בטוהר ההליך השיפוטי ובזכויות הנאשם.

למרות זאת יש נטייה בתביעה לפעול לקיצורי דרך, וצריך להקפיד שלא להיגרר אחרי הנטייה הזאת. לצערי הרב, גם בכנסת וגם בוועדות הכנסת, ולא רק במשרד המשפטים, או במשרד הביטחון, כאשר דנים בהצעות חוק שעניינן החמרת הענישה או שינויים בדיני ראיות או בסדרי דין פליליים לרעת הנאשמים, לא תמיד נשמעת דעתם המאזנת של נציגי הסניגוריה.

עם כל הכבוד שאני רוחש, חברי הכנסת, לחברי הוועדות השונות בכנסת, שחלקם משפטנים, לא ראיתי בדיונים שהשתתפתי בהם את הדעה של הצד שכנגד, גם בדבריהם של חברי כנסת שהתנגדו לשינויים שהונחו. זה נובע גם מהעובדה, שאותם חברי כנסת שהם משפטנים אינם עוסקים בפועל בלימוד סניגוריה ובהופעה בבתי־המשפט.

אני רוצה להביא דוגמה, חברי הכנסת, מדיון שהיה בוועדה לסמים בנושא החמרת הענישה. כולנו זוכרים את הנושא הזה ואת דיני הראיות בעבירות הסמים. שמעו את נציגי הפרקליטות, את המשטרה, את הרשויות השונות למלחמה בסמים; אבל נציגי סניגורים שמופיעים בתיקי סמים לא שמעו. אני ביקשתי מיושב־ראש הוועדה, והוא נענה לבקשתי, להזמין סניגורים שישמיעו את עמדתם, והם אכן הוזמנו ובאו. לדעת כל החברים שהשתתפו באותו דיון, בשתי ישיבות, הושמעו דברים חשובים מאוד באותו עניין על־ידי אותם סניגורים.

לגבי סעיף 7 להצעה, אני סבור שגם בנושא זה אין איזון בין צורכי הציבור והמשטרה לבין צורכי הנאשם וזכויותיו. אומנם נכון שגם בחוק שחל על בתי־המשפט הרגילים יש סמכות של עיכוב שחרור עד 48 שעות לצורך הגשת ערר, אולם בהזדמנות זו צריך לתקן גם את חוק סדר הדין הפלילי, אם רוצים להוסיף את הסמכות הזאת לשיפוט הצבאי. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. כפי שאמרתי, שלושה חברי כנסת יקבלו רשות דיבור, כל אחד לשתי דקות: ראשית — חבר הכנסת אברהם שריר, לאחר מכן — חבר הכנסת יהודה פרח, ואחרון — חבר הכנסת יאיר צבן.

אברהם שריר (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן שר הביטחון, אני מודה לך על האפשרות שנתת לי להשמיע הערות מספר. אדוני היושב־ראש, הדרך לבחון את הצעת החוק המונחת לפנינו, או את התיקונים להצעת חוק השיפוט הצבאי, היא לבחון את הדברים לקולא, תוך ראיית החייל הנמצא במסגרת נוקשה, שהחוק צריך להגן עליו ולא להכביד עליו, ולא לתת סמכויות נוספות ויתירות בידי אלה המופקדים על המשמעת ועל הסדרים בתוך הצבא. זו הדרך שבה צריך להסתכל על הצעת החוק.

לגבי נציב קבילות החיילים, אני סבור שראוי בהזדמנות זו, שהצעת החוק מציעה שהמינויים של ממלאי־מקום ייעשו באמצעות אישור של הרוב בוועדת החוץ והביטחון — אדוני סגן שר הביטחון, אני מבקש שתביא זאת בפני הממונים במשרד הביטחון — לחייב שגם המינוי הקבוע של נציב קבילות החיילים יהיה באמצעות אישור פרלמנטרי. אני חושב שעל־ידי כך נחזק את הסמכות של הנציב וניתן בידיו כלים נוספים.

דן תיכון (הליכוד):

האם אתה מציע שנציב קבילות החיילים ייבחר על־ידי הכנסת?

אברהם שריר (הליכוד):

אני מציע שהאישור יינתן על־ידי ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, לפי הצעת השר, בהתייעצות עם שר המשפטים. זה יחזק את מעמדו של הנציב, זה יאפשר לו להתמודד התמודדות טובה יותר עם תופעות שליליות, שאנחנו רוצים לעקור אותן.

לגבי הנושא של המרת קנסות בימי מחבוש, כבר נאמרו כאן דברים. אני חושב שצריך לעשות לצמצום ימי מחבוש למינימום האפשרי. מי מרוויח מכך שחייל נמצא בבית־הכלא? הצבא מפסיד, שלא לדבר על המורל של החיילים, שלא לדבר על כך שאותו חייל שימשיך לשרת ויהיה אזרח נאמן במדינה יישא על גבו כתם גדול כמי שהיה במחבוש. עם זאת, אני סבור שצריך למצוא דרך, שגם מי שאינו יכול לשלם את הקנס, ובדרך כלל מדובר בבני השכבות החלשות, לא יוענש כפליים: א. מפני שאין לו הכסף; ב. שישב במחבוש, בעוד חברו שיש לו אמצעים, בין מהבית ובין בדרך אחרת, יוכל לשלם את הקנס ולהשתחרר מן המחבוש.

הערה נוספת ואחרונה, לגבי פסילת רשיון נהיגה צבאי לשלושה חודשים. גם הפסילה הזאת פוגעת למעשה בצבא. אותו חייל שיש לו רשיון נהיגה צבאי אמור למעשה לשרת בצבא. במי אנחנו פוגעים בכך שאנחנו שוללים את רשיון הנהיגה שלו? צריך למצוא דרך אחרת, אלא אם המשך החזקת הרשיון בידיו עלול להוות סכנה לבטיחות התעבורה. אבל, כעונש — אני מתנגד לכך.

יש לי הערות נוספות. אשמיע אותן במסגרת הדיון בוועדה, בעת הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני שוב מודה על האפשרות שניתנה לי להשמיע הערות מספר.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך, חבר הכנסת אברהם שריר. רשות הדיבור לחבר הכנסת יהודה פרח. אני רוצה לראות כיצד אתה עושה את הכלתי־אפשרי ומסיים את דבריך בתוך שתי דקות. נראה. זה האתגר הכי גדול של חייך, חבר הכנסת פרח. אם תעשה זאת, אומר: כפתור ופרח.

יהודה פרח (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, לא נטלתי את רשות הדיבור אלא משום שחוק השיפוט הצבאי עולה בקנה אחד עם ההצעה לסדר־היום שהעליתי. רצוני להביע את תמיכתי בהצעת חוק השיפוט הצבאי, משום שיש בחוק הזה תיקונים מהותיים ומשמעותיים בתחום הצדק, שחייב גם להיראות וגם להיעשות.

אני מברך במיוחד על תיקון סעיף 325 לחוק העיקרי, האוסר פרסומים והוצאת פרוטוקולים אלא ברשות בית־הדין. זו היתה רעה חולה, ששפכה דמם של טובים, נקיים וחפים

מפשע. פרסומים על דיונים המתנהלים בבית־דין צבאי, בדלתיים סגורות, גרמו נזק חמור.

התיקון לסעיף 326 מחייב שמירת סודיות, לשם שמירה על סודיותן של ידיעות הקשורות בביטחון המדינה. אני מברך על סעיף זה, אני חושב ששמירה על סודיות חשובה לשם שמירה על ביטחון המדינה. אך אני רוצה להביע את התנגדותי לתיקון הבלתי־אנושי, המחייב חייל שאין באפשרותו לשלם את הקנס להמיר את הקנס במאסר. דבר כזה לא יעלה על הדעת. כלומר, עשירים יוצאים נקיים, כאשר הם משלמים כסף, ואילו אחרים ישלמו במחבוש.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך. אני חייב להודיע: כפתור ופרח. גמרת את דבריך בטרם נסתיימו שתי הדקות. רשות הדיבור לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מבקש מסגן שר הביטחון שיבהיר לכנסת את סעיף 1 לחוק. יש כאן שאלת מפתח, הנוגעת ליחסנו לחוק ולהצבעה עבורו. אני שואל: אם חייל או קצין השתחרר מן הצבא, וכעבור שנה וחצי התגלה שעשה מעשה חמור הפוגע בטוהר הנשק, הפוגע בעקרונות שלנו, מעשה בלתי חוקי בעליל — האם יהיה ניתן להעמידו לדין?

אני מצטרף להערות של חברי הכנסת ליבאי וזיסמן בעניין חשיבות הפומביות. אני רוצה להזכיר לכולנו, שבזכות הפומביות של משפטי "גבעתי" הגענו לכך שקצין חינוך ראשי פרסם ברבים מסמך חשוב מאוד, יסודי מאוד ורציני מאוד, מסמך לחיילים ולקצינים על המשמעות של פקודה בלתי חוקית בעליל.

אני מצטרף מכל הלב למחאה שהושמעה כאן באשר לסעיף 5 — מאסר במקום קנס לחיילים שלא עלה בידם לשלם את הקנס. אני מציע למערכת שהכינה את החוק הזה, אדוני סגן השר עובדיה עלי, ובמיוחד לך, לבדוק היטב כיצד קרה שסעיף כזה התגלגל להצעת החוק.

עוד משפט אחד. חברי הכנסת, חבר הכנסת דוד ליבאי, אם הממשלה ושר הביטחון לא עושים מעשה, אנחנו חייבים לעשות מעשה ולהתאגד — כמה חברי כנסת יחד — כדי להעביר חקיקה שתשלול את סמכויות החנינה של אלופי הפיקודים והרמטכ"ל לגבי עונשים שהוטלו בגין עבירות פליליות חמורות. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות לתשובה לסגן שר הביטחון, חבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ראשית אני רוצה להודות לחברי הכנסת שהשתתפו בדיון. אני גם מודה לכם על ההערות המחכימות שהעליתם כאן; על רבות מהן אצטרך לחשוב בכובד ראש. לקראת סיום דברי גם אציע, שוועדת החוץ והביטחון תבחן את הנושאים האלה ותשקול אותם כהלכה. כוודאי יש נושאים הטעונים מחשבה שנייה, בעיקר סעיף 5, שרבים מחברי הכנסת הצביעו עליו כעל סעיף בעייתי. נצטרך להקדיש לכך מחשבה נוספת. אני מציע שוועדת החוץ והביטחון, בעת דיוניה לקראת הכנת החוק לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, תשקול את הנושא ותבחן אותו, ובהתאם להחלטת ועדת החוץ והביטחון יוצגו הדברים במליאת הכנסת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הערה שנייה שאני מבקש להעיר היא, שמרבית סעיפי החוק באים בעצם להתאים את חוק השיפוט הצבאי לכללי סדר הדין הפלילי הנהוגים בבתי־המשפט האזרחיים, זאת במגמה שדין אחד יהיה לכולם. הדברים נכונים לגבי עקרון הפומביות. רבותי חברי הכנסת, סעיף זה בא לקבוע את עקרון הפומביות ולהדגיש שהעיקרון הזה יחול על כל הדיונים, פרט לנושאים המפורטים בחוק שיידונו בדלתיים סגורות. מטבע הדברים, יש גם איזה שוני בין בתי־הדין הצבאיים לבין בתי־הדין האזרחיים. בדרך כלל העילות לסגירת בתי־הדין הצבאיים חופפות לאלו הקיימות בבתי־המשפט האזרחיים, פרט לנושא הפגיעה במשמעת הצבא, חבר הכנסת ליבאי. מטבע הדברים, הנושא הזה הוא ייחודי לצה"ל, הוא לא קיים במערכת בתי־המשפט האזרחיים, אבל הוא חובה בצה"ל. יש מקרים רבים, שכדי למנוע פגיעה במשמעת יש צורך בסגירת בתי־דין, ואתה, חבר הכנסת ליבאי, מבין את המשמעות של העניין הזה. מכל מקום, בפני הוועדה יבואו הפרקליט הצבאי ואחרים ויפרטו את המקרים האלה. אם יהיה צורך לשנות את הניסוח כדי שלא תהיה כאן פריצה גורפת, הדבר ייעשה. אני בהחלט תומך בהערה הזאת.

חבר הכנסת רענן כהן הצביע כאן על סוגיה חשובה בנושא של מעצרי־שווא. אני בהחלט מזדהה אתו בקביעה שיש למנוע מעצרי־שווא, ככל שזה רק ניתן. אבל אני מבקש להזכיר, שיש גם בעיה של מניעת שיבוש הליכי משפט. לעתים יש צורך למנוע מעשים אחרים, והעיקרון הזה שלפנינו חשוב גם בבתי־דין צבאיים, כפי שהוא קיים גם במערכת המשפט האזרחית, אלא שכאן אנחנו מגבילים את המעצר ל־48 שעות בלבד, כך שהעניין הזה הוא, לדעתי, הכרח.

לחברת הכנסת נאוה ארד, את דיברת על עבירות מין ובאת בטרוניות על כך שמשפט כזה עשוי להתקיים בדלתיים סגורות. קודם כול, אני מסב את תשומת לבך לכך שאנחנו מחילים את הכלל הזה על־פי מה שמקובל במערכת המשפט האזרחית. עם זאת, אני רוצה לציין, שבמקרה כזה אנחנו מבקשים גם להגן על המתלוננת. לעתים קרובות לא נוח למתלוננות בנושא זה שדיון מהסוג הזה יתקיים בפומבי דווקא, ואנחנו מבקשים להגן עליהן. משום כך אני חושב שהדבר הזה הוא מחויב המציאות.

חבר הכנסת פורז ואחרים הצביעו על נושא החנינות. הם העירו שאין להשאיר את סמכות החנינה בידי אלופי הפיקודים, ואמרו שיש להעביר את זה בצורה גורפת לנשיא המדינה. אני מבקש להעיר, שבסך הכול מדובר במקרים חריגים אולי לשיטתך, חבר הכנסת פורז, שבהם נהגו אלופי פיקודים שלא כדין בסמכות הזאת. אבל עם זאת, עלינו לזכור שהמערכת הצבאית, שהיא מערכת גדולה, רחבה ומקיפה, עוסקת במקרים רבים של צורך במתן חנינה. אני לא חושב שאפשר יהיה להציף את משכן נשיא ישראל — — —

היו"ר ג' גדות:

סליחה. חבר הכנסת לוי, אנא.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אין הכוונה לחנינה על דין משמעתי, אלא על תיקים פליליים אמיתיים.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני מבקש להסב את תשומת לבך לכך שמדובר במקרים רבים. נראה לי שיהיה זה לא־נכון להציף את משכן נשיא

ישראל בבקשות חנינה רבות כל כך, ואני חושב שהוא לא יוכל לעמוד בפני המבול הזה של הבקשות.

עם זאת, צריך להבין גם את האופי המיוחד של המערכת הצבאית. לא אחת מדובר כאן בנושאים משמעתיים, נושאים כאלה ואחרים, ואני חושב שהסמכות למתן חנינה צריכה להישמר ולהישאר בידי אלופי הפיקודים והרמטכ"ל, שידונו במקרים שהם מחויבי המציאות.

היתה כאן הערה של חבר הכנסת חיים אורון ושל חברי כנסת אחרים בעניין בתי־הדין ביהודה, בשומרון ובחבל־עזה. אני מבקש מחברי הכנסת לנקוט את הכלל: "חכמים היזהרו בדבריכם". אל לנו להכתים את בתי־הדין הצבאיים, ואל לנו להכתים את מערכת השיפוט הצבאית.

דן תיכון (הליכוד):

היתה כתבה כזאת, אדוני סגן שר הביטחון, ומן הראוי שמישהו יגיב על זה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני סגן יושב־ראש הכנסת חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקש ממך להתאזר בסבלנות ולאפשר לי להשלים את דברי. יכול להיות שדברי יספקו גם את רצונך.

אני מבקש שלא להכתים את המערכת הצבאית ולא לדבר בהכללות גורפות. ייתכן שיש מקרים חריגים כאלה ואחרים, ואני אבקש מהפרקליט הצבאי הראשי לבדוק ולבחון את המקרים שהוזכרו כאן, ואשיב בכתב על ההערות שהושמעו כאן. אבל אני מבקש מאוד שלא לנקוט את הכלל: "האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף?".

הבה נזכור שיש לנו מערכת הוגנת של בתי־דין צבאיים. אני לא חושב שיש הרבה צבאות בעולם השומרים על טוהר הנשק, ועל ערכים אנושיים כפי שצה"ל שומר עליהם. ולכן, כאשר עולים על במת הכנסת, אני ממליץ ומבקש מאוד להיזהר בכבודו של צה"ל.

ועכשיו להערה האחרונה. אני מקבל את ההערות ביחס לסעיף 5, כפי שאמרתי בפתח דברי. רבים התייחסו כאן לנושא המחבוש במקום קנס כספי על־ידי קציני שיפוט. הנושא מחייב מחשבה נוספת ודיון נוסף.

אני מבקש לאשר את החוק ולהעביר אותו לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. שם יידון הסעיף הזה ותוקדש לו מחשבה נוספת.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אני שאלתי שאלה ספציפית מאוד ביחס לקציו או לחייל שעברו עבירה חמורה, אבל העניין נתגלה שנה וחצי אחרי שבוצע.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

חבר הכנסת יאיר צבן, אני מבקש להסב את תשומת לבך לכך שהסעיף המדבר כאן על 180 יום בא למעשה להחמיר. עד היום, אחרי שלושה חודשים היה צורך באישור הפרקליט הצבאי הראשי כדי לאפשר העמדה של חייל לדין. היות שאנחנו רוצים לפשט הליכים מצד אחד, ומצד שני גם להחיל את הדין על כולם, אנחנו בעצם החמרנו וקבענו 180 יום. הסעיף הזה פועל בסך הכול לשיטתך, חבר הכנסת צבן, הוא מאריך את התקופה.

אשר לשאלה הספציפית שלך, אני אבקש מהפרקליטים לעיין בה ולהשיב לך. אין בידי כרגע תשובה ולא אוכל להתייחס אליה כאן עכשיו. אתה חבר בוועדת החוץ והביטחון, אם תמצא צורך, תשאל על כך את הנוגעים בדבר.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לסגן שר הביטחון.

ראובן ריבלין (הליכוד):

יש לי הצעה, להעביר את זה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ג' גדות:

כשנגיע להצבעה תוכל להציע.

חברי הכנסת, ההצעה היא לאשר את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991, בקריאה ראשונה, ולהעביר זאת — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת ריבלין, זה לא לכבודך. אתה, ברוך השם, פרלמנטר ותיק. שמעת שאמרתי לך, שכאשר נגיע להצבעה תוכל לבקש להעביר את זה לוועדה אחרת.

בשלב זה ביקש סגן השר לאשר את הצעת החוק הזאת בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדת החוץ והביטחון. אני אאפשר, כמובן, לחבר הכנסת ריבלין להציע את הצעתו.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב ראש, הייתי מציע לסגן שר הביטחון לשקול, אם לא כדאי היה להעביר זאת לוועדת החוקה — — —

היו"ר ג' גדות:

לא, חבר הכנסת ריבלין. אתה בשלב של הצעה אחרת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מציע אפוא להעביר זאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שכן — — —

היו"ר ג' גדות:

רגע אחד, בבקשה. אין זה הזמן לנאומים. לפי תקנון הכנסת, אתה מבקש להעביר זאת לוועדה אחרת. אני קובע, שמאחר שיש הצעה להעביר את ההצעה לוועדה אחרת, אם החוק יעבור בקריאה ראשונה הוא יעבור ממילא לוועדת הכנסת כדי שזו תחליט לאיזו מן הוועדות יועבר החוק להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

חברי הכנסת, נא להצביע. זו הצבעה מס' 1.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה	— 18
נגד	— 1
נמנעים	— 2

ההצעה להעביר את הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, ב־18 קולות בעד, עם מתנגד אחד ושני נמנעים, אני קובע כי הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 23), התשנ"א — 1991, עברה בקריאה ראשונה, והיא עוברת לוועדת הכנסת, אשר תחליט איזו ועדה תכין הצעת חוק זאת לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

7. הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 7), התשנ"א — 1991*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ג' גדות:

עתה אני מתכבד לקרוא פעם נוספת לסגן שר הביטחון אל הדוכן, כדי לעסוק בהצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 7), התשנ"א — 1991, גם היא בקריאה הראשונה. בבקשה.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, אדוני סגן שר הביטחון. חברי הכנסת, סגן השר מבקש, בצדק, שתתאוששו מן החוק הראשון, תשבו ונתחיל סיבוב חדש. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אני מציע לכל אחד חצי דקה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא בפני הכנסת את הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 7), התשנ"א — 1991.

הצעת החוק נועדה לפתור כמה בעיות מעשיות, שהתעוררו כתוצאה מחוסר אפשרות פיסית או מעשית להקים מקלטים במקרים מסוימים.

בחוק ההתגוננות האזרחית, התשי"א — 1951, הוטלה חובה על בעלי בתים משותפים ובעלי מפעלים לדאוג להקמת מקלטים.

על־פי הצעת חוק זו, מוצע לאפשר לבעלי מפעלים לקבל פטור מהחובה להתקין מקלטים נפרדים למפעליהם, בתנאי שיתקינו מקלט משותף. הוראה דומה קיימת לגבי בתים משותפים.

כך גם מוצע בהצעת חוק זו לאפשר מתן פטור מהקמת מקלט לבעלי מפעלים או לבעלי בתים המקימים תוספת במבנה קיים, אם לא ניתן להקים או להגדיל מקלט קיים בנכס שבו מבוקשת תוספת הבנייה.

מתן הפטור מהקמת מקלט על־פי הצעת חוק זו מותנה בכך שתנאי המקום או נסיבות אחרות מרשים מתן פטור, כאמור, ובין השאר — שבאותו בית או מפעל או בסמוך להם יש מקלט שיוכל לשמש מחסה גם למחזיקים בתוספת המבנה, לעובדים ולאלה שבאים לבקר בו, שתהיה גם להם גישה נוחה אל המקלט.

עוד יש להדגיש, כי על־פי הצעת חוק זו יינתן הפטור מהקמת מקלט בתנאי שניתן יהיה לחייב את המחזיקים בתוספת המבנה להפקיד כספים בקרן, שנועדה למטרת הקמת מקלטים ועל־פי תקנות מיוחדות שיותקנו היא תוקם על־יד כל רשות מקומית, זאת מאחר שבחלק מהמקרים הפתרון להרחבת מקלט יכול להינתן בשלב מאוחר יותר, עם המשך הפיתוח של אותה סביבה, או באמצעות מקלט ציבורי.

לכן, ועל־מנת שייווצר הסדר חוקי, יש לאפשר שמירת הכספים שנועדו לבניית המקלט ולמימון הקמתו כאשר יימצא השטח הדרוש לכך. כך יוכלו האזרחים להקים את תוספות הבנייה ללא עיכוב.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני סגן השר, מי ישמור על הכסף?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

הכסף יופקד ברשות המקומית, והאפשרות להוציא את הכספים האלה תהיה מותנית בהסכמה של קציני הג"א הנוגעים בדבר, כך שהכסף הזה ינוצל אך ורק לצורך הקמת מקלטים.

היו"ר ש' וייס:

זו קרן קיימת ולא קרן הצבי.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני מבקש להדגיש כאן, כי גם בעבר היו מקרים רבים שבהם ניתנו פטורים למקלטים. באותם מקרים לא נגבה כופר מקלט, כפי שמקובל, למשל, כופר חנייה. אתם יודעים שברשויות מקומיות, כשבונים בית־מסחר או מפעל ואין אפשרות למקים החנות, המפעל או המשרד להכין מקומות חנייה, מאפשרים לו, לעתים, לשלם כופר חנייה. לפי אותו עיקרון, אנחנו רוצים כאן לאפשר באותם מקרים שאין אפשרות להקים מקלט לשלם כופר במקום המקלט, והכסף הזה ייועד אך ורק לצורך הקמת מקלטים נוספים.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

צריך להיות כסף שמיועד לרכישת טילים נגד טילים.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

חבר הכנסת וירשובסקי, אם הבנתי נכון, אמרת: טילים נגד טילים.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

דן תיכון (הליכוד):

השאלה היא אותה שאלה: איך שומרים על הכסף?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אסביר זאת. אני רשום לרשות הדיבור.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, זה מה שרציתי להציע.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

חבר הכנסת וירשובסקי, לא עמדתי להציג את החוק שמאפשר כופר חנייה; רק כדי לסבר את האוזן של חברי הכנסת הבאתי זאת לדוגמה, כדי שיבינו במה מדובר. כשהצגתי את חוק ההתגוננות האזרחית, דיברתי בפירוש על כך שאפשר יהיה לנצל את הכספים האלה אך ורק לשם הקמת מקלטים או הרחבתם. אם אתה מציע שכספים אלה יופנו לפיתוח טילים נגד טילים, הצעה זאת רצינית מאוד, וכדאי לדון בה בכובד ראש. אולי בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת, אשר לשם אציע שהחוק יועבר, תציע את ההצעה שלך. אנחנו מוכנים לשקול זאת. בינתיים, ההצעה שלנו מדברת על אפשרות הרחבת מקלטים באותם יישובים שבהם ניתן הפטור.

חבר הכנסת וירשובסקי, אני מבקש להזכיר לך, שעד היום, גם בערים שניתן היה לפטור בהן, בעצם ניתנה מתנה לבעל הנכס. יכול להיות חשש של איפה ואיפה, או יחס מועדף שניתן לאנשים כאלה ואחרים. את האפשרות הזאת אנחנו רוצים למנוע — שיהיה דין אחיד לכולם. גם אם יינתן פטור, ישולם איזה תשלום תמורת הפטור הזה. עיריית תל־אביב — — —

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2060).

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
האם ועדת הפנים זו הוועדה המתאימה?

היו"ר ש' וייס:
חבר הכנסת פורז, סלח לי, קודם כול, לא קיבלת רשות דיבור. יש פה הרבה חברי כנסת שרוצים לשאול, על כן כולם רשומים. אם נפעל באופן כזה, חצי פרוע, זה לא יהיה הוגן כלפי חברי כנסת שנרשמו, וכל אחד מבין את הפרינציפ, ואני לא רוצה להגיד את הסיבה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:
אני מבקש לקצר בדברי ולבקש שהכנסת תאשר את הצעת החוק ותעבירה לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. אני חושב שזאת הצעה טובה, היא במקומה. אני מבקש מאוד שהחוק יאושר. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה לסגן שר הביטחון. חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לדיון. אני אשמור על המסורת שהתווה היום קודמי, חבר הכנסת גדעון גדות. אם כן, שלוש דקות לכל מתדיין, אף שייתכן שצריך יותר זמן.

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם בורג. הרשימה סגורה. בבקשה, חבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב־ראש, אם זיכרוני אינו מטעה אותי, התיקון המובא כאן הוא בעצם ההתייחסות הראשונה זה שנה לנושא ההתגוננות האזרחית, ולא במקרה אני אומר "שנה" — מאז מלחמת המפרץ. לגופו של עניין, רוב הדברים הכתובים בהצעה נראים לי. אבל אני ציפיתי שסגן שר הביטחון לפחות יגיד לכנסת, שכל השאלה הזאת של המשאבים העצומים המושקעים בנושא המקלוט וההתגוננות היא כרגע נושא לבחינה מחודשת.

כולנו עברנו את מלחמת המפרץ. מה שבנו במשך שנים במיליארדים הוכח כלא־מתאים. בעצם המרנו את זה בתחליף, ועד סוף הדורות יהיה ויכוח אם זה היה תחליף או לא. והיום אנחנו בעצם ממשיכים באותו מסלול; ואם להיזכר בגרסת הינקות שלי כחייל, מפני שמישהו לא נתן לך הוראה: כדורים פרוק. מישהו היה צריך להגיד: רגע, עצרו את המנועים, לפחות הדמימו אותם, אנחנו "עושים חושבים" ומביאים לכנסת איזו מחשבה כוללת יותר בנושא הזה.

בלי לדווח על דיונים בוועדות של הכנסת, שאסור לדווח עליהם מעל הדוכן, אני רוצה לומר, שעוסקים היום בסכומים גדולים — ואינני מתכוון דווקא לוועדה לענייני ביקורת המדינה — הקשורים בנושא של משאבים להתגוננות. אני מדבר על החלק הגלוי של הדוח. בדוח מבקר המדינה נמסר על גירעון תקציבי חמור, מכסף שנגבה דרך הביטוח הלאומי, ואינני רוצה לחזור על כל הסיפור — — —

דן תיכון (הליכוד):
איזה ביטוח לאומי?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה היה בביטוח הלאומי, ואחר כך לא העבירו את הכספים. אתה מכיר את הנושא, חברי הכנסת מכירים אותו. ואנחנו בעצם עוסקים פה באיזה קטע שלא מתחבר למה שכל אחד מאתנו חש בשנה האחרונה וידע בשנה האחרונה.

היום המדינה בונה במיליארדים, בכספי ציבור, בהוצאה ציבורית, היא ממשיכה על־פי קונצפציה קודמת, ואינני בטוח כלל שלא נבוא בעוד חצי שנה ונגיד: כל התקציבים שאנחנו מדברים עליהם עכשיו, להעביר 10 מיליון לתקציב הרווחה, וכמה מיליונים לנושא לאחר — זה כמה מקלטים בעיר אחת שבונים.

לכן אני מצפה מסגן השר שיבוא לציבור ולכנסת ויגיד: עוד לא בשלה המחשבה, עוד אין לנו תשובה שלמה, אבל הנושא נמצא בבדיקה מחודשת. יש שאלות רבות המחייבות הכרעות קשות מאוד — אינני מקנא במי שצריך לקבל אותן — עם משמעויות ביטחוניות חמורות, אבל גם משמעויות תקציביות עצומות.

דן תיכון (הליכוד):
זה החלק שאנחנו אחראים לו.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לכן אני מנצל את ההזדמנות, כי אינני רוצה להעיר על הכופר הזה או הכופר האחר. זאת בעיני השאלה המרכזית.

היו"ר ש' וייס:
אני מודה לחבר הכנסת אורון. חברי הכנסת, סגן השר מבקש כבר בשלב זה להתערב בדיון. זאת, כמובן, זכותו על־פי התקנון. בכך הוא יחסוך כנראה הרבה הערות מהנואמים הבאים.

קריאה:
זה תקדים.

היו"ר ש' וייס:
הוא יוצר תקדים, שסגן שר, כשהוא מופיע בכנסת בשמו של השר, הוא בנעליו, גם מבחינת הסמכויות. סגן שר הביטחון, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:
אדוני היושב־ראש, הואיל והערתו של חבר הכנסת אורון היא חשובה, ואני חושב שלא רצוי שכל הדיון ייסוב סביב הערה זו, אני מבקש לומר כמה דברים. מטבע הדברים, בסקירה שלי לא התייחסתי לכל הנושא של היערכות העורף והכנת העורף למלחמה, לא התייחסתי לכל נושא המקלוט והתפיסה החדשה במקלוט. התייחסתי בדברי אך ורק להצעת החוק המונחת לפנינו. אבל הואיל וחבר הכנסת אורון העיר, בצדק, את הערתו, אני חושב שמן הדין שארחיב כאן את הדברים בסוגיה זו שהעלית.

קודם כול, אני רוצה להרגיע אותך. במרוצת ארבעת החודשים שאני מכהן בתפקידי כסגן שר הביטחון, ואני ממונה ישירות על הנושאים שהעלית כאן, עסקתי רוב הזמן בסוגיות האלה. אני רוצה להדגיש שגם לפני עסקו בכך. לא באתי והמצאתי את הגלגל, אלא המשרד עסק בכך עוד לפני מלחמת המפרץ, בוודאי אחריה. אבל לאחרונה, מטבע הדברים, מאחר שאני מקדיש את רוב הזמן לסוגיה הזאת, הדברים בחלקם הגדול גם מצאו פתרונות.

קודם כול, אנחנו שינינו את התפיסה ביחס למקלוט. תרחיש האיום, מה שקרה במלחמת המפרץ, חייב אותנו לשנות את כל התפיסה ביחס למקלוט, לשיטת המקלוט. הדברים האלה מתייחסים לסעיפים אחדים — וראשית, לגבי מבנים חדשים שיוקמו. אנחנו הצענו תקנות, הן אושרו על־ידי שר הביטחון, הן מונחות כרגע לפניו לחתימתו. עדיין ממתינים להסכמה של האוצר ושל שרי הממשלה לכך, ולכן הן עדיין לא פורסמו. אבל יש כבר סיכום ברור בסוגיה הזאת: לא עוד

מקלטים בבתים משותפים. ההמלצה שלנו היא, שיוקמו מקלטים כחדרי ביטחון, מה שנקרא מרחב מוגן דירתי. ליד כל בית, ליד כל דירה, יוקם חדר שיהיה מעין חדר ביטחון. והחדר הזה יוכל לשמש את דיירי הבית לא רק בשעת חירום אלא גם בימים רגילים. אנחנו קובעים מראש, שהחדרים האלה יהיו מחוץ לאחוזי הבנייה, לא יוטלו עליהם היטלי בנייה, אגרת בנייה, ארנונות. אנחנו מנטרלים את כל המרכיב הזה, ובכך גם נוזיל את בניית החדרים.

אנחנו מאפשרים אופציה אחרת, חלופה נוספת, להקים את חדרי הביטחון האלה כחדרי ביטחון בקומה, מה שנקרא מרחב מוגן קומתי. כלומר, כשהקבלן או הדייר אינו רוצה לבנות חדר ביטחון ליד כל דירה, בכל קומה יוקם חדר ביטחון כזה, שישרת את דיירי הקומה ההיא.

היו"ר ש' וייס:

ומה בשכונות קרוונים?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

מייד אתייחס לזה. מה שאמרתי עד כה נוגע לבנייה חדשה. ההנחיות האלה כבר הובאו לידיעת משרד השיכון, לידיעת מהנדסי ערים וראשי ערים. כפי שאמרתי, התקנות מוכנות לחתימה, ואני מקווה שכבר בימים הקרובים יחתום עליהן שר הביטחון, לאחר שהדברים יאושרו על-ידי משרדי הממשלה השונים. אני חושב שזה פתרון טוב, שנגזר, כפי שאמרתי, מתרחיש האיום וממה שקרה במלחמת המפרץ.

ביחס לשכונות קרוונים — זה אחד הנושאים הראשונים שטיפלתי בהם. מייד עם כניסתי לתפקיד נפגשתי עם מנכ"ל משרד השיכון ועם נציגי משרד השיכון, וביקשתי שגם בשכונות הקרוונים יוקמו מקלטים. אבל, מטבע הדברים, אי-אפשר להקים ליד כל קרוון מקלט. והיות שכאן מדובר במבנים שהם צמודי קרקע, ובסך הכול פרוסים על שטח קטן, באותן שכונות קרוונים יוקמו מקלטים ציבוריים. אני וידאתי שיציאו מכרזים, ואני מקווה שהמקלטים האלה יוקמו מהר ככל האפשר.

עם זאת, עדיין קיימת, חבר הכנסת חיים אורון, בעיה של דירות קיימות. באותם מבנים קיימים ובאותן דירות קיימות יהיה צורך לשפר את המיגון ולאפשר לדיירי הבתים האלה אינו הגנה במצב כזה או אחר של מלחמה, שמקווים שלא תהיה. לשם כך הוקמה ועדה בראשות מנכ"ל משרד הפנים, בהשתתפות נציגי משרד השיכון, נציגי ציבור ונציגי צה"ל, שבוחנת את האפשרויות השונות. היא צריכה להגיש את מסקנותיה עד סוף חודש זה, ואנחנו נצא לציבור עם ההצעות שלנו. אנחנו בוחנים כאן אפשרויות שונות כדי לעודד את הדיירים ואת בעלי הבתים לשנות ולשפר את המקלוט הקיים בדירותיהם.

נושא אחרון שאני מבקש להעיר לגביו בסוגיה זו של מקלטים: אנחנו גם נשנה את התפיסה ביחס למקלטים בבתי-הספר, במוסדות החינוך ובמוסדות הציבוריים. במוסדות החינוך, על-פי אותו כלל, על-פי אותן אמות-מידה, על-פי אותה מגמה, המקלטים יהיו חדרי ספח, שיהיו בכל קומה. הדברים האלה עומדים כרגע לפני סיכום, ואני מקווה שבימים הקרובים גם נפרסם את התקנות. במוסדות ציבור, לעומת זאת — כאן הקמתי ועדה אחרת, שדנה בסוגיה הזאת, מתוך מגמה לפטור, עד כמה שניתן, מהחובה להקים מקלט. אני לא חושב שיש היגיון בכך שבית-קולנוע או היכל ספורט או אולם שמחות יבנו מקלטים. אין שום היגיון שייבנה שם מקלט. זאת הוצאה כספית מיותרת. מקלט כזה, בתנאים הקיימים כיום ובתרחישים הצפויים, אין לו שום היגיון, הוא לא יהיה בשימוש, לכן אין מקום להקים מקלטים שכאלה.

אנחנו בודקים את כל האפשרויות גם מתוך שיקולים כלכליים של המשק הלאומי, ובכל מקרה שאפשר יהיה לפטור תושב מהחובה להקים מקלט, אנחנו נעשה זאת, ולא נחשוש בשום מקרה לשחוט פרות קדושות. אין שום צורך להקים, כפי שאמרת, מקלטים שלא לצורך, להשקיע ולבזבז כספים רבים של עם ישראל לשם כך. אנחנו בודקים כל מקרה לגופו. במקרים שיש צורך לפטור, אנחנו נפטור.

אני לא רוצה להיכנס כרגע לכל נושא ערכות המגן. דיברת על הנושא של הביטוח הלאומי. בעבר גבו 3 פרומיל. כרגע לא גובים את הכספים האלה, אבל אני לא רוצה לעסוק בסוגיה, מפני שזה לא מענייננו.

אני בכל זאת מבקש לאשר את הצעת החוק הזו, המונחת לפנינו, מסיבה אחת: כאן מדובר באותם מקרים שבהם מרחיבים דירות קיימות, אין אפשרות להקים מקלטים, ואם לא נאשר את זה, אנחנו פשוט מקשים על הדיירים, וחבל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם בורג, עד שאתה תתחיל, אני רוצה להגיד לחבר הכנסת כ"ץ-עוז: סעיף 50 בתקנון הכנסת אומר כי "חבר הממשלה המדבר בשמה רשאי לבקש את רשות הדיבור בכל שלבי הדיון, בין סיעתי ובין אישי" — וגם סגן שר. אתה היית שר ואתה יודע את הכללים.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, למרות הבהרתו של סגן השר, דומני שחלקיותה של ההצעה בעצם מכריחה אותנו שלא לתמוך בה. אדוני סגן השר, לא יקרה דבר אם נחכה עוד קצת, אם נחכה עד שתגמרו לגבש את הקונצפציה לגבי ההגנה — ההגנה במרכז הארץ ובפריפריה. יש אזורים שלגביהם קיים איום גדול יותר, יש אזורים שלגביהם האיום קטן יותר. תבואו עם הצעת חוק מגובשת, שעניינה ההגנה האזרחית, ונדע; אחרת אתם מביאים כאן דבר חלקי, שבעוד חודש או חודשיים או שלושה חודשים נצטרך לשנות אותו. זה דבר אחד.

דבר שני: חזרת כאן בדבריך, אדוני סגן השר, וחזרת על זה כמה פעמים — על צמד המלים "בתים משותפים". אני רוצה לשאול אותך על בנייה שאינה של בתים משותפים. יש כיום בארץ, בשנים האחרונות, תנופת בנייה גדולה של בתים יחידים — חד-משפחתיים, דו-משפחתיים — צמודי קרקע. עלות של מקלט בבית כזה היא בין 10,000 שקל ל-10,000 דולר, תלוי איך אתה בונה, איך אתה מסתכל ומה הגודל.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

ואיך אתה משלם.

אברהם בורג (העבודה):

חיכף נדבר על החשלום.

העלות היא מאוד מאוד גבוהה, ואני לא רוצה לומר מה זה עושה למדד ומה זה עושה לכל דבר אחר, אבל זה בוודאי קשה מאוד לבעל הבית. כאשר אתה הולך לחקיקה מסוג כזה ואתה הולך להקים בשנה הבאה 50,000 יחידות דיור, 70,000 יחידות דיור, אני לא יודע כמה, חלקן בוודאי יהיו צמודות קרקע, כי יש יישובים שבהם מפתחים דווקא את איכות החיים — אתה מדבר על כמה עשרות מיליונים, אם לא יותר מזה, שהם כספים שהאזרח הולך להוציא. ואני שואל: למה? שיחכה עוד רגע. אתה רוצה להקים יישוב חדש, תחייב שביישוב החדש, עם

איכות החיים — אני גר ביישוב כזה, בעפולה בנו בתים רבים מהסוג הזה — יהיה מקלט אזורי. למה אני צריך להוסיף עוד מטרז' בבית שלי, וזה מטרז' יקר הרבה יותר? בטון־40 עולה יותר מאשר בלוק. זאת שאלה ראשונה.

שאלה שנייה — עצם המקלטים. יש היום תקנים למקלט שהם יקרים בצורה בלתי רגילה, מאות או אלפי שקלים רק צינור האוורור היוצא מהמקלט. יש צינור עם רשת בקצה ואחרי כן יש רווח, ואחרי הרווח יש מחיצה. כל היתושים נכנסים בלילה דרך הצינור הזה — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

אברהם בורג (העבודה):

אני נוגע בדבר, אני אזרח מדינת ישראל.

עכשיו אני שואל אותך, אדוני סגן השר, שאלה כזאת: הפילטר הזה הוא פילטר שנועד לכך שיורכב עליו בשעת הדחק פילטר כמו זה שהיה לנו על הפנים, על־מנת לסנן את האוויר כתוך המקלט, אם יהיה איום כימי או אחר, איום חל"כ — חומר לחימה כימי. חלק מתרחיש האיום הוא איום של טילים נושאי ראש נפץ כימי. האם יש אדם אחד במדינת ישראל, מניין של אנשים, שיש להם הפילטר הזה? האם יש מלאים של פילטרים כאלה, ואם כן — למה לא מחלקים אותם? ואם יש — כמה זה עולה בשוק האזרחי?

מכיוון שאני חושב שהתשובה על כל השאלות האלה היא "אין", אני שואל, למשל, למה לא יבדקו את התקנים של מקלט רגיל? בשביל מה צריך צינור כזה ולא צינור אחר? וזה המון שקלים, המון כסף, עול כספי שמוטל על האזרח הבודד, ובסופו של דבר על המערכת. אודה מאוד לאדוני סגן השר על התשובות.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת בורג על הדיוק, וזה מאפשר לחבר הכנסת יאיר צבן כבר להיות על הבמה. אחריו — חבר הכנסת יהודה פרח, ואם הוא לא יהיה — חבר הכנסת אברהם פורז.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מחר נקיים דיון על ועידת־מדריד ונוכיח שאם היא תצליח, לא יהיה בכלל צורך במקלטים, אבל בינתיים מה שעומד על הפרק זו שאלת המדיניות הלאומית של ישראל בתחום המקלוט.

אדוני סגן השר, עצת חבר, עצת ידיד, להבא: בסיטואציה כזאת, היית מיטיב לעשות אילו אמרת מקצת הדברים שאמרת בעלייה הנוספת לדוכן, כפתח הדברים, מפני שזה מה שמעסיק את חברי הכנסת, באמת לא הבעיה אם מפעל כזה שרוצה לעשות עם מפעל אחר — וכולי וכולי.

אני קצת לא מבין את מה שהולך לקרות כאן. אני רוצה להזכיר לכם את המחקר מ־1979 של ד"ר לניר וד"ר שפירא, שניתח את כל תהליך קבלת ההחלטות בנושא המקלוט במדינה מיום קום המדינה, והוכיח באותות ובמופתים שזאת היתה אנרכיה מוחלטת. יש לי הרושם — אני מאוד לא רוצה לפגוע, לא בך ולא בעמיתיך — שאנחנו עלולים לעמוד בפני תופעה דומה הפעם, ואומר למה אני מתכוון.

ראשית כול, אני שומע שאתם מתכוונים להעביר את זה בצורת תקנות. אני חושב שזו טעות, גם תפיסתית וגם פסיכולוגית. אני חושב שאם אתם סבורים שיום אחד עם ישראל יקום והוא ידע מתוך פרסום תקנות שהחלטתם לנקוט מדיניות לאומית כזאת או אחרת בתחום המקלוט, שזה טוב לעניין — אתם טועים. בעניינים האלה יש לנו לא רק הבעיה הרציונלית, יש לנו הבעיה של פסיכולוגיה של המונים. יכול להיות שהחדרים האטומים היו ממלאים פונקציה פחותת־ערך מאוד בתחום של הביטחון הפיסי הישיר במקרה שהיה קורה משהו רציני, אבל היתה להם פונקציה חשובה בתחום הפסיכולוגיה של ההמונים, וההתמודדות בסוגיות האלה היא מורכבת הרבה יותר. מי שהחליט לוותר על תהליך חקיקה בכנסת, מה שצריך היה לעשות: להקים ועדה משותפת לוועדת החוץ והביטחון ולוועדת הפנים, לעשות hearing — אבל זה צריך היה להתחיל כבר לפני כמה חודשים. צריך היה לשמוע את הגורמים הצבאיים, לשמוע את הקבלנים, את אנשי איכות הסביבה; לראות את כל ההיבטים, לתת לציבור להתרשם מתהליך קבלת ההחלטות, ולא להתעורר בוקר אחד עם תקנות אדמיניסטרטיביות של חקיקת משנה. זה לא רציני, לדעתי. איך תגיב הכנסת על התקנות האלה?

לכן אני מציע, אדוני סגן השר, במיוחד על רקע דברים שהודגשו כאן, שאנחנו עומדים פה בעיצומה של בנייה מסיבית — שנקבל את ההחלטות הנכונות בזמן. אנא, העבר את ההערות האלה למי שהפקיד בידיך את משרתך זאת, והבה נחשוב מחדש איך לקדם את הדברים האלה, ובזמן אמת.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, רשות הדיבור עכשיו לחבר הכנסת אברהם פורז, כי אני רואה שחבר הכנסת יהודה פרח איננו. אחריו — חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, אם בינתיים תהיה לו עניבה, כדי שיוכל אחר־כך להחליף אותי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב־ראש, סוכם שאני מציג עכשיו את השאילתא שלי לסגן שר החינוך והתרבות.

היו"ר ש' וייס:

לא סוכם שום דבר, מייד אגיב על זה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כך הודיעו לי מהמזכירות.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני מבין שאנחנו יכולים עכשיו לדבר בלי מתח, בנחת, ונקדיש לזה דקה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הטלוויזיה מפסיקה לפעול.

היו"ר ש' וייס:

אני לא מציע להעיר הערות על הטלוויזיה. אני לא מכיר שום חבר כנסת שמתבייש מהמכשיר הזה. בואו נהיה הוגנים בינינו.

חבר הכנסת יאיר לוי, אני רוצה להסביר לך משהו, ובאמצעותך גם לחברים האחרים. כתוב בסדר־היום, ששאילתות בעל־פה, שאילתות ותשובות וכן הלאה יועלו בשעה 18:30, וזה נכון. למה זה כתוב? — כי זה מנהג שעשתה לה המזכירות, בצדק, ששאילתות יתחילו בגמר שידור הטלוויזיה. אני אומר לכם זאת ישירות. מה יש פה להסתיר? הרי כל אחד עושה פה פוזה, כאילו הוא לא מעוניין בשידור. עלי פוזה זו אינה עושה רושם, כי אני לא מאמין לאיש.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אנחנו רוצים את השידור.

היו"ר ש' וייס:

אבל מה? בינתיים נכנס דיון שוטף, ולא תמיד אפשר לכוון את הסטופר על הדקה המדויקת.

אני אשתדל מאוד לשלב בקרוב את השאילתות. תגלו גמישות, זו גמישות המשרתת את כולנו, ולא מישהו מיוחד.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

תודה רבה, אדוני היושב־ראש.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת אברהם פורז, אני מתנצל.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אין ספק שמלחמת המפרץ הוכיחה לנו, שמשהו היה פגום בנושא המקלוט. העניין של טילים בליסטיים, שמזמן שיגורם ועד רגע נחיתתם עוברות דקות ספורות בלבד, היה נושא ידוע זמן רב. הימצאותם של טילים בליסטיים כאלה במדינות השכנות לנו לא היתה בגדר סוד. אני, על כל פנים, קראתי דוח של המרכז למחקרים אסטרטגיים של אוניברסיטת תל־אביב, שהתפרסם לפני מלחמת המפרץ, כשהתחיל משבר המפרץ, אבל לפני המלחמה.

הדוח הזה סקר באופן מפורט את האמצעים של טילים בליסטיים שיש בידי מדינות ערב, את היכולת של הטילים, את ה"סקאדים" המשופרים וטילים מסוגים אחרים. מחברי הדוח אומרים, שהכול נעשה על סמך אינפורמציה גלויה וידועה, שפורסמה גם בעיתונות זרה. כלומר, המכון לא ביסס את מסקנותיו ואת ממצאיו על חומר חסוי כלשהו, אלא על אינפורמציה גלויה לחלוטין.

כאשר מרגע הישלח הטיל ועד רגע נחיתתו עוברות דקות ספורות, אזי ברור שהמקלטים השכונתיים שנבנו לא יכולים להיות טובים, משום שהזמן שעובר עד שמגיעים למקלט שכונתי הוא ארוך מדי. גם מקלט שבונים במרתף או בחלק תחתון של בית איננו מספיק, כי בתקופת חירום לא מקובל להשתמש במעלית וגם לא במדרגות, משום שלעתים, כתוצאה מריצה מטורפת במדרגות, יכולות להיגרם פגיעות מסוג אחר. בכל זאת, במשך תקופה ארוכה מאוד כפו על הקבלנים את הקונצפציה הישנה של מקלטים, שהיו אולי נכונים לתקופות שלפני הטיל הבליסטי.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

עכשיו משנים זאת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני יודע זאת, ואני מברך את משרד הביטחון ואת סגן השר על שינוי הקונצפציה, על כך שהיום ברור, שחדר הביטחון או החדר המוגן או החדר המשוריין חייב להיות צמוד לדירה, על־מנת שאפשר יהיה להגיע לתוכו בתוך שניות. חבל באמת, שבמשך תקופה ארוכה מאוד, גם מי שלא שילמו כופר מקלטים בנו מקלטים שהם בסופו של דבר מיותרים.

אדוני סגן השר, אני רוצה להציע, שהנושא לא יועבר לוועדת החוץ והביטחון אלא דווקא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. קראתי את ההצעה, היא נוגעת יותר לנושאים של בינוי, של שלטון מקומי, של חוק התכנון והבנייה על הוראותיו השונות. אני יודע שוועדת החוץ והביטחון היא ועדה עסוקה מאוד במליאתה. היא מורכבת מחברי כנסת שאוהבים לשמוע את ראש הממשלה ואת הרמטכ"ל ואת ראש אמ"ן. הם רגילים לטפל בבעיות חובקות עולם. אני חושב — — —

חגי מירום (העבודה):

יש לוועדת החוץ והביטחון ועדת משנה לחקיקה. יושב שם שר המשפטים לשעבר וחברים בוועדה זו גם משפטנים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני יודע, במקרה היתה לי הצעת חוק שנדונה בוועדת המשנה לחקיקה. אין לי טענות, אני רק חושב שנושא בניית המקלטים קרוב לתחום התכנון והבנייה והשלטון המקומי הרבה יותר מאשר לוועדת החוץ והביטחון.

לכן, אדוני סגן השר, אני מציע לך, אם אתה רוצה טיפול יסודי בבעיה הזאת על־ידי ועדה המתמחית בנושאים המוניציפליים ובעניינים כאלה, ועדת הפנים ואיכות הסביבה היא הכתובת הנכונה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. עכשיו רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. אחריו ישיב סגן שר החינוך והתרבות על שאילתות.

עדנה סולודר (העבודה):

מפסיקים את הדיון הזה?

אברהם כ"ץ־עוז (העבודה):

למה מפסיקים את הדיון?

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פועל בדיוק על־פי סדר־היום שקבע יושב־ראש הכנסת. אני רק ניסיתי להסביר מה ההיגיון שעומד מאחורי זה. סדר־היום של הכנסת, לידיעתכם, מעוצב על־ידי יושב־ראש הכנסת.

דוד ליבאי (העבודה):

ולאחר התשובות על השאילתות, האם תוכל לומר מי מחברי הכנסת יקבל את רשות הדיבור?

היו"ר ש' וייס:

כן, בוודאי. אחרי חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי — חבר הכנסת עמיר פרץ. אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת חגי מירום, הוא ישנו. אם הוא, חלילה, לא יהיה — חבר הכנסת אברהם שוחט, הוא ישנו. אם הוא לא יהיה — חבר הכנסת יוסי שריד. אפשר להתקדם הלאה? יש עוד 26 נואמים.

דוד ליבאי (העבודה):

תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני לא אתנגד להעברת הצעת החוק לוועדה. אני מסכים עם חבר הכנסת פורז, שמקומה בוועדת הפנים ולא בוועדת החוץ והביטחון, מפני שיש כמה דברים קטנים שחשוב לטפל בהם מיידית.

עם זאת, מתעוררות כאן כמה שאלות. אחת מן השתיים: אם חשוב כל כך להקים מקלטים, איך אומרים שאפשר לפטור מהחובה להקים מקלט אם ישלמו כופר? אני יודע מה נקרא כופר חנייה, אני יודע איך ערים גבו כופר חנייה וכתוצאה מכך לא נבנתה חנייה, לא היתה חנייה והערים נחנקו בגלל הצפיפות של החנייה.

אבל, הרי כאן הסכנה גדולה יותר, אם היא קיימת. אם היא לא קיימת, הרי כל החוק הזה כבר מיותר ומיושן. אני יוצא

מתוך הנחה שמקלטים עדיין נחוצים, עוד לפני סיום ועידת־מדריד. אם אחרי זה לא יהיה צורך, נבטל את כל החוקים האלה — והחוק הזה קיים משנת 1951.

אבל יש פה עוד דבר: הרי אומרים שאפשר לפתור אם מתקיים אחד משני דברים — ראשית, אם לא ניתן להקים מקלט או להגדיל אותו, ובלבד שאנשים ישלמו את כופר המקלטים; שנית, אם תנאי המקום או נסיבות אחרות מרשים מתן אישור. כלומר, אלה אינם תנאים מצטרפים זה לזה, כי אומרים שקודם כול אי־אפשר להקים מקלט, ושנית, אם התנאים מאפשרים זאת, כי בסביבה יש מקלט. כל אחד מהתנאים האלה בפני עצמו מספיק כדי לתת את הפטור, וזה לדעתי מסוכן ביותר. זה עלול להוליך לכך שלא יבנו מקלטים אלא רק יגבו כספים.

למה אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים? למשל, מתעוררת שאלה, מי יקבע את הגובה של כופר מקלט? הרי יהיו ויכוחים אין־סופיים, ואם אנשים יבנו, זאת תהיה בניה בלתי־חוקית ויצטרכו להגיש משפטים, ולא יהיו מקלטים, ולא תהיה התגוננות. איזה סכום ייקבע — הסכום שנדרש עכשיו לבניית המקלט, או לכשהוא יוקם, בעוד חמש או עשר שנים? כל הדברים האלה לא ברורים. כתוב בחוק, שזה ייקבע להנחת דעתה של הרשות המקומית, ובלבד שזה לא יעלה יותר מהעלות של הקמת המקלט. אם אי־אפשר היום להקים את המקלט ויצטרכו להקים אותו בעוד שנתיים, שלוש שנים או ארבע שנים, איך אפשר לקבוע מה היא עלות המקלט? זה יכניס סיבוך, בלבול, לא יהיו מקלטים ותהיה הוצאה של כספים מהציבור, שלא ישתמשו בהם למטרה הנדרשת.

הבעיות האלה לא פתורות. לכן, אדוני היושב־ראש, אני חושב שההחוק הזה הוא מאוד היולי, אבל מכיוון שיש כאן עוד שתי הוראות שנראות לי חשובות, אני מוכן לכך שהחוק יועבר לוועדה. תוך כדי הדיונים בוועדה, נצטרך לעבוד על כל הסוגיה הזאת, כי הדברים שכביכול פתורים כאן, למעשה רחוקים מלהיות פתורים, אפילו בפורמט המצומצם שלהם, ולא רק לגבי השאלה הכללית, כפי שהועלתה כאן על־ידי קודמי.

לכן אני לא מתנגד להעברת ההצעה לוועדה, אבל זוהי באמת ביצה שבקושי נולדה, ונצטרך להכניס אותה לאינקובטור לזמן רב לפני שיוכל לצאת מזה אפרוח של ממש.

ח. שאילתות בעל־פה

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לשאילתות בעל־פה. סגן שר החינוך והתרבות ישיב על שאילתא בעל־פה מס' 524 של חבר הכנסת יאיר לוי, בנושא: פרסומת ל"פיקנטי" ברדיו. בבקשה.

524. פרסומת ל"פיקנטי" ברדיו

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב־ראש, אדוני סגן השר, לפני שאקרא את השאילתא מהכתב, אציין רק שעל־פי מידע שהגיע לידי, התפרסמה בינתיים הידיעה הזאת בעיתונות.

על־פי מידע שהגיע לידי, בעקבות הוראה, נמנע "קול ישראל" מלהמשיך לשדר את תשדיר הפרסום למפעלי "פיקנטי".

רצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. האם הופסקה השמעת פרסומת כלשהי ל"פיקנטי"?

3. אם כן — מי הורה על כך ומדוע?

היו"ר ש' וייס:

תודה. בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

1. התשובה חיובית.

2. התשדיר הנזכר שודר כמה שבועות. לרשות השידור התחוור, כי נוסף על פרסום מוצרי המזון של החברה, כלל התשדיר פרסומת לשני ספרים של הבעלים של החברה, האוצרים ביקורת על מוסדות ואנשים אחרים. נמצא שבתשדיר אלמנטים משפטיים של הוצאת לשון הרע, העלולים להיות מופנים גם כלפי רשות השידור בהיותה מפרסמת השידור.

3. לפי תקנון שידורי הפרסומת ברדיו, כפוף תוכנם של התשדירים לאישור רשות השידור. במקרה שלפנינו, לא הובא תשדיר הפרסומת לאישורה של רשות השידור לפני שידורו. משנבדק לאחר שכבר שודר, מצא היועץ המשפטי לרשות השידור לנכון לפוסלו מן הטעמים שהזכרתי לעיל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת, במסגרת שתי דקות, לחבר הכנסת יאיר לוי.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

תודה רבה לסגן השר.

ראשית, לגבי הנושא של לשון הרע, אם יש כאן נושא של לשון הרע, הייתי מבקש מרשות השידור לתבוע את המפרסמים, את האנשים שגרמו לפרסום הזה או התירו את הפרסום, ואז נמנע מעצמנו לשון הרע.

השאלה היא: האם סגן השר אינו חושש מהנושא של פגיעה בחופש הדיבור? הרי אנחנו מדינה דמוקרטית, מותר לנו לעשות כל אשר עולה על רוחנו, והנה פה אנחנו סותמים פיותיהם של אנשים או של מפרסמים, ואינני נכנס כרגע לתוכן הפרסום, אלא מדבר אני באופן כללי על החשש של פגיעה בחופש שיש לציבור.

האם יש אנשים או אישים, אדוני סגן השר, שאתה רוצה לסוכך עליהם במקרה זה ולומר: לא אתן שתהיה עליהם ביקורת? כידוע לאדוני סגן השר, גם הרדיו וגם העיתונות מפרסמים זה שנים רבות ביקורת על מחזות ועל סרטים, ולפעמים הביקורת הרסנית וקטלנית, עד כדי כך שנפגעה פרנסתם של בני־אדם שהפיקו תוכניות גדולות מאוד. יושב פה שר החינוך והתרבות ונשיא מדינתנו לשעבר, שיודע את הדברים האלה, שאנשים עמלו קשות, ואז באה ביקורת הרסנית וקטלנית, ואדוני סגן השר לא אסר אותה ביקורת — ורק במקרה הנדון, כיוון שמדובר באדם שנקרא בדש ולא בורנשטיין, כן צריך לקרקע אותו ולומר לו: אתה תפסיק לשדר? תודה רבה, אדוני.

היו"ר ש' וייס:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון שטרית. חבר הכנסת מירום, יש לך דקה אחת.

חגי מירום (העבודה):
אדוני היושב־ראש, אדוני סגן השר, השאילתא של חבר הכנסת לוי עניינה הוראה של "קול ישראל" להימנע מלהמשיך לשדר תשדיר פרסום, אבל, א־פרופו עניין זה מצאתי לנחוץ להעלות שאלה שהיא די אקטואלית, לפי דעתי, ועניינה: החלטה או הוראה ב"קול ישראל" להימנע מהשמעת שירי שלום שעה שוועידת השלום התכנסה במדריד.

חבר הכנסת יאיר לוי מחה נגד סגנון שקשור לפרסום, וכאן היועץ המשפטי לרשות השידור אולי עשה את עבודתו נאמנה וחיווה דעה, שאסור לפרסום דבר שיש בו לזות־שפתיים, או פרסום שאינו נכון, אבל מה, לכל הדעות — — —

שמעון שטרית (העבודה):
לכל השדים והרוחות.

חגי מירום (העבודה):
תודה לך. מה, לכל השדים והרוחות, יכול להיות נגד השמעת שירי שלום בעת ועידת השלום?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
אני מוחה על "השדים והרוחות".

חגי מירום (העבודה):
האם אתם, אדוני סגן השר, במסגרת הסמכות שלכם, כשר ממונה וכמשרד ממונה — מתקבל על דעתכם שתבוא הוראה מהסוג הזה של הימנעות מהשמעת שירי שלום שעה שיש ועידת שלום?

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה. חבר הכנסת חגי מירום, זה לא בדיוק אותו נושא, אבל כיוון שזה גם פיקנטי, אפשרתי את זה.

מיכאל איתן (הליכוד):
זה נגד עין הרע. מפחדים שתבוא מלחמה.

היו"ר ש' וייס:
חבר הכנסת יצחק נבון, הפעם אני שואל אותך שאלה, כמי שהיה פעם שר החינוך והתרבות. מה אנחנו אומרים במקום "א־פרופו"? חבר הכנסת חגי מירום שילב במשפט שלו את הביטוי "א־פרופו". אולי יש לך איזו הצעה איך אנחנו — — —

חגי מירום (העבודה):
אגב כך.

היו"ר ש' וייס:
אני שאלתי את חבר הכנסת יצחק נבון, ויש לי סיבה לכך. יש לך איזו הצעה?

יצחק נבון (העבודה):
אין לי הצעה מקורית משלי. אפשר להגיד: א־פרופו, אגב העניין הזה.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
אולי אדוני יציע לו גם ביטוי אחר במקום "לכל השדים והרוחות".

היו"ר ש' וייס:
לא, זה כבר ביטוי עברי לגמרי.

יצחק נבון (העבודה):
חבר הכנסת יאיר לוי אמר, שלו היה מדובר באדם ששמו בורנשטיין ולא באדם ששמו בדש, לא היה נקבע מה שנקבע בעניין זה. האם יש סימוכין לכך?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
הצרה היא, שגולדשטיין צריך להשיב על בורנשטיין.

היו"ר ש' וייס:
אנחנו חוזרים למקורות. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שמעון שטרית. בבקשה.

שמעון שטרית (העבודה):
אדוני היושב־ראש, כיוון שסגן שר החינוך והתרבות, חברי חבר הכנסת גולדשטיין — אם כבר רוצים לתרגם כל דבר לעברית, גולדשטיין זה אבן־זהב — הודיע שהפעולה שעליה הלין חברי, חבר הכנסת הרב יאיר לוי, התבססה על חוות דעת של היועץ המשפטי, עורך־הדין נתן כהן, אני רוצה לשאול את סגן שר החינוך, האם ידוע לו שעורך־הדין נתן כהן השיב, שחור על גבי לבן, לחשב משרד האוצר, ששאל אותו כמה תשדירים של "המאמץ הלאומי" שודרו בטלוויזיה, כי בלתי־אפשרי למצוא את המידע הזה, ואחרי שאני איימתי בבג"ץ, קיבלתי בדיוק את הנתונים: 18 תשדירים.

האם יועץ משפטי כזה, אפשר לסמוך עליו במקרה של "פיקנטי", והאם אפשר בכלל לסמוך עליו גם בנושא שעליו שואל חברי, חבר הכנסת חגי מירום? אם זו האסמכתה שלך, אני חושש שיש לנו כאן בעיה.

יאיר לוי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני מטיל ספק במהימנותו של היועץ המשפטי?

שמעון שטרית (העבודה):
— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
כאן אין ויכוח בין השואלים. בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
ראשית, לשאלתו של חבר הכנסת יאיר לוי. אני מניח שכולנו חרדים לחופש העיתונות, וכולנו נזהרים בלשון הרע. אינני מסוכך על איש, לא על בדש ולא על בורנשטיין. אני מניח שהתשובה שהשמעתי באוזניכם היא תשובה נכונה. אם למישהו מכם יש ספק בנושא הזה, אדרבה ואדרבה, ולו רק כדי לומר "וביערת הרע מקרבך", כפי שהשואל השלישי, חברי חבר הכנסת שטרית, רמז על כך בלי שאמר. אם אכן יש בידיכם נתונים, בבקשה. אם בנושא שעליו אתה הסתמכת עסקינן, גם עורך־הדין כהן הוא בן־אדם, ואולי הוא טעה, אבל אם הוא מטעה, ויש לך סימוכין לכך, אבקש לדעת זאת, ואז נדע כיצד לפעול בעניינו.

שמעון שטרית (העבודה):
אני אביא לך חומר.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
אני מבקש להגן גם על הבדשים וגם על הבורנשטיינים. אני מניח שלא זו סיבת התשובה שניתנה, וחבר הכנסת יאיר לוי יודע שהראשון מבין השניים מוכר לי, ואני מכיר אותו שנים רבות, ואינני מתכוון לבורנשטיין.

חבר הכנסת חגי מירום, ידידי הטוב, אני מציע לך לפנות בשאילתא אחרת. אינני יודע מה היו הסיבות ומה היו השיקולים, וודאי שאיש לא חשש שהשירים יביאו את השלום. אינני יודע מדוע ניתנה ההוראה הזאת. אם בידך כלים ונתונים, שאל שאילתא נוספת, נבדוק ונשיב לך לאשורו של דבר.

חגי מירום (העבודה):
בדוק את זה. שאלתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
יש סדר מסוים לגבי שאילתות בעל־פה. אדוני סגן השר, לא סיימת את תפקידך, אתה עונה על שאילתות רגילות.

שמעון שטרית (העבודה):
הוא לא ענה על שאלתי.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה יכול להגיש שאילתא חדשה, חבר הכנסת שטרית.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
אדוני היושב־ראש, יורשה לי להשלים.

חבר הכנסת שטרית, חבר הכנסת חגי מירום, הרי אתם יודעים, ואשתמש בלשון צברית, אני משתדל שלא "למרוח". אם אני יכול לתת תשובה לאשורה, אני נותן אותה. לפעמים אני אומר, כמו רש"י: "לא ידעתי". לא בושה להגיד "לא ידעתי". תנו לי נתונים, זה ייבדק, ואתן לכם תשובות אמיתיות. אתם כבר ניסיתם אותי.

ט. שאילתות ותשובות

היו"ר מ' וירשובסקי:
אנו עוברים לשאילתות, שעליהן ישיב סגן שר החינוך והתרבות. סגן שר החינוך והתרבות ישיב על שאילתא מס' 4088 של חבר הכנסת יצחק לוי.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
ברשות אדוני, התשובה קצרה ואני מבקש, אף שהוא איננו, לקרוא את התשובה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אם היא קצרה מאוד, לא אתנגד.

4088. מזון לא־כשר לנבחרת כדורגל בחוץ־לארץ

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום א', ה' במרחשוון התשנ"ב, הובא דיווח נרחב על מחנה האימונים של נבחרת הכדורגל האולימפית של מדינת ישראל. בדיווח מסופר, שלשחקני הנבחרת הוגשה בארוחת ליל השבת מנת שרימפס, שזה, כידוע, מאכל שאינו כשר.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם כן — האם מקובל שלמשלחות רשמיות של מדינת ישראל יוגשו סעודות שאינן כשרות במימונה של המדינה?

3. האם קיימות הוראות במשרדך או מטעם הממשלה בעניין חובת המדינה לדאוג לאוכל כשר למשלחות רשמיות של המדינה?

4. מה ייעשה כדי שמשלחות רשמיות של ספורטאים היוצאים את גבולות הארץ יקבלו סעודות כשרות בכל אתר?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
1 — 4. מנהל הנבחרת מכחיש מכול וכול את הידיעה, וטוען שלשחקנים הוגש מזון שאיננו כולל טרפה. נוהג זה מחייב בכל התחרויות ומחנות האימונים של נבחרת הכדורגל של ישראל בארץ ובחוץ־לארץ.

נכון שהיו שניים־שלושה מלווים שאינם שחקנים, שאכלו בחדר אוכל נפרד מזה של שחקני הקבוצה מנה של סלט דגים, שייתכן שכלל גם שרימפס.

מנהל נבחרת הכדורגל ציין בפני, כי נעשים מאמצים רבים על־ידי ההתאחדות לכדורגל ועל־ידו, שבנסיעות לחוץ־לארץ ייהנו השחקנים, במיוחד שומרי המסורת ביניהם, ממזון כשר. לרבות הבאת שימורי מזון ויין לקידוש מהארץ.

4090. מעבר עולים מבתי־ספר ממלכתיים לבתי־ספר חרדיים

חבר הכנסת א' שוחט שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

בכתבה בעיתון "הארץ" מתאריך 14 באוקטובר 1991 נמסר, כי מוסד חרדי במגדל־העמק מפתה עולים באמצעות הטבות כלכליות לעבור אליו מבית־הספר הממלכתי שבמקום.

ברצוני לשאול:

1. מה מספר התלמידים שעברו מבית־הספר הממלכתי לקריה החרדית במקום?

2. האם ידוע לשר על מקומות נוספים שבהם יש מעבר מבתי־ספר ממלכתיים לבתי־ספר חרדיים?

3. מה יעשה משרדך נוכח המשך תופעה זו?

תשובת סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. שמונה.

2. עד כמה שידוע לנו, לא.

3. מוסדות "מגדל אור" הינם מוסדות מוכרים שאינם רשמיים. כל עוד ההעברות נעשות על־פי החוק הקיים, אין מקום להתערבות מצד משרדנו. ברגע שתוגש תלונה למחוז הנוגע בדבר, יטופל העניין על־פי הנהלים המקובלים במשרדנו.

4138. מערכת החינוך הערבית בעכו

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

נציגי האזרחים הערבים בעכו קובלים על ליקויים במערכת החינוך הערבית בעיר, כגון: המחסור בחומרים ובציוד בבית־הספר המקיף, מחסור בכיסאות ובשולחנות בבית־הספר "אל־אמל", העדר מקומות בגנונים לבני שלוש־ארבע, והעדר אולם ספורט לילדים הערבים בעיר.

ברצוני לשאול:

1. מה הם הצעדים שינקוט משרדכם כדי לספק את החסר במערכת החינוך הערבית בעכו?

2. מה הן תוכניות משרדכם לגבי מערכת החינוך הערבית בעיר?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
1 — 2. בית־הספר המקיף הערבי בעכו זוכה לטיפול צמוד וליחס אוהד מאוד מצד משרדנו. בהיותו בית־ספר מוחזק, הוא זוכה לתקן מוגדל ולדירוג תקציבי מועדף.

נוסף על התקציב הרגיל והשוטף שבית־הספר מקבל ממשרדנו, הוא זוכה גם להקצבות נוספות, כגון: הקצבות ממפעל־הפיס, המיועדות בעיקר לרכישת ציוד וריהוט בסיסיים, מענקים מהחינוך הטכנולוגי לרכישת ציוד, וגם כספים לצרכים ספציפיים המתעוררים מפעם לפעם.

לחצים רבים מופעלים על האחראים בעיריית עכו, מצד הדרג הפדגוגי של משרדנו, להעברת כספים לבית־הספר, אך לצערנו, בשל מצבה הכספי הקשה של העירייה לא מגיעים הכספים ליעדם.

לאחרונה מדובר ברשות המקומית על העברת בית־הספר לרשת "עמל". הם צופים שיוקל לבית־הספר ומניחים שמצבו ישתפר.

אשר למערכות החינוך הקדם־יסודית והיסודית — המצב אינו שונה מזה בבתי־הספר במגזר היהודי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דראושה.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

כבוד סגן השר, את הדברים שמנית קיבלתי בתשובה על שאילתא רגילה שהעברתי לשר. אבל, לצערי הרב, זאת היתה התשובה שקיבלתי לפני שנה, ומאז לא חלו שום שיפורים, והיום חזרת בערך על אותה תשובה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

התשובה היתה כנראה טובה כל כך, שהיא טובה גם אחרי שנה.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אבל המצב מחמיר, והוא ממשיך להיות כפי שהיה לפני שנה — המחסור בציוד, בחומרים, בחדרים, באולמות בבית־הספר המקיף, וגם בכל מערכת החינוך הערבית בעיר. היום יצא לי לשוחח עם ראש העיר עכו, שמפגין עם ראשי רשויות מקומיות אחרות מול משרד ראש הממשלה, והוא חזר על אותן בעיות תקציביות. לכן, כאשר משרד החינוך שולח אליו תקציב, זה נאכל על דברים אחרים, וכך מערכת החינוך אינה נהנית מההזרמות, ממה שאתם שולחים. גם כשהקצבתם סכום של 50,000 שקל לבית־הספר המקיף בעכו בשנה שעברה, הכסף לא הועבר לבית־הספר אלא נאכל על דברים אחרים, כי יש גירעון תקציבי גדול בעיריית עכו.

אדוני סגן השר, אני רוצה לשאול אותך, האם תהיה אפשרות להזרים ישירות הקצבות כאלה לבית־הספר כדי שיוכל להתגבר על הבעיות שלו? מה עם הפתרונות המתחייבים לבתי־הספר היסודיים, שגם הם סובלים ממחסור ומבעיות כאובות, בהשוואה לבתי־הספר היהודיים בעיר?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

חבר הכנסת דראושה, אני לא חוזר כי ממה שאמרתי. אני חושב שבית־הספר הזה זוכה ליחס מועדף על־ידי המשרד. לא היית צריך להגיד שזו תשובה שניתנה לפני שנה. בדקנו את העניין עם הגשת השאילתא שלך באוקטובר שנה זו, והתשובה שאני נותן לך היא עדכנית. אני טוען שבית־הספר הזה זוכה ליחס מועדף.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה?

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

לך תראה באיזה מצב הוא נמצא. הוא לא זוכה, תירגע.

היו"ר מ' וירשובסקי:

בזמן שאילתות אין ויכוח. חבר הכנסת דראושה, שאלת שאילתא ארוכה. חבר הכנסת איתן, אתה יכול להגיש שאילתא.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

בהיותו בית־ספר מוחזק, הוא זוכה ליחס מועדף.

על כל פנים, אם תציג לי נתונים המאשרים את מה שאמרת, הנושא ייבדק שוב, אם כי אין לי סיבה לחשוד או לחשוש שמא הנתונים שמסרתי אינם מדויקים. למרות זאת, זה ייבדק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו חוזרים להמשך הדיון בהצעת חוק ההתגוננות האזרחית.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

למה? יש שאילתות בעל־פה לכבוד סגן שר הביטחון.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אם כולם מוכנים, אני לא מתנגד.

י. שאילתות בעל־פה

היו"ר מ' וירשובסקי:

אנחנו ניגש לשאילתא בעל־פה לסגן שר הביטחון. אני קורא לחבר הכנסת עבד־אלוהב דראושה לשאול שאילתא מס' 523 בנושא: "פתיחת אוניברסיטת בירזית".

523. פתיחת אוניברסיטת בירזית

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב־ראש, כבוד סגן שר הביטחון, האוניברסיטאות בשטחים נפתחו, מלבד אוניברסיטת בירזית. המשך סגירת האוניברסיטה פוגע בסטודנטים, בהוריהם ובמשפחות, ומעיב על האווירה באזור.

ברצוני לשאול:

1. בעקבות פתיחת ועידת השלום במדריד, האם ישקול משרדך מחדש את נושא פתיחת האוניברסיטה?

2. אם כן — מתי תשוב האוניברסיטה ותיפתח, וכיצד?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, מדיניות מערכת הביטחון היתה והינה לאפשר החזרה הדרגתית של כל מערכת החינוך ביהודה, בשומרון ובחבל־עזה למסלולה התקין. למדיניות זו אין כל קשר לוועידת־מדריד והיא אינה מושפעת ממנה.

עד כה נפתחו כל מכללות הביניים ביהודה, בשומרון ובחבל־עזה, וכן נפתחו הקמפוסים באבו־דיס, באל־בירה, בבית־לחם, בשכם, בחברון ובעזה. בשלב זה נותרה סגורה רק אוניברסיטת בירזית, ובכוונת מערכת הביטחון לדון בפתיחתה של אוניברסיטה זו בקרוב.

אני מדגיש שהאוניברסיטאות ביהודה, בשומרון ובחבל־עזה נסגרו עם תחילת ההתקוממות, וזאת מטעמי ביטחון, לאחר שמוסדות אלה שימשו מוקד לגילויי אלימות והפרות סדר. אנחנו מקווים שפתיחת האוניברסיטאות לא

תשמש עוד מוקד לפעילות חבלנית ועוינת, כפי שהיתה, וזה, כמובן, יהיה תנאי בל יעבור לפתיחת האוניברסיטאות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דראושה. אחריו יש שאלות נוספות לחברי הכנסת מיכאל איתן והאשם מחאמיד, כל אחד במסגרת דקה.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

כבוד סגן שר הביטחון, לאור הניסיון החיובי עם פתיחת האוניברסיטאות והמכללות האחרות, שנשמרה בהן הרגיעה והסטודנטים והאחראים באוניברסיטאות הוכיחו אחריות מלאה לגבי הסדר בהן והמשמעת הפנימית — הוכח שהצעד הזה הוכיח את עצמו בצורה חיובית. צו הסגירה לאוניברסיטת בירזית ייגמר ב־6 בנובמבר, מחר. האם תשקול מערכת הביטחון בחיוב את חידוש הלימודים באוניברסיטה, והאם נוסף על כך נזכה גם לצעדים חיוביים אחרים, כגון פתיחת מוסדות ועיתונים ושבועונים שנסגרו, כמו שבועון "אל־עודה" במזרח־ירושלים, שנסגר והוא צריך לשרת את האוכלוסייה ששירת קודם לכן?

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, בבקשה, במסגרת של דקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כבוד סגן השר, האוניברסיטאות, במיוחד אוניברסיטת בירזית, שימשו במשך שנים בסיס לגיוס פעילים לארגוני טרור. מעבר לביטויים החיצוניים של טרור, אי־סדר, התפרעויות, הסתה ותעמולה פרועה נגד מדינת ישראל ונגד המפעל הציוני, שימשו האוניברסיטאות הללו, מתחת לפני השטח, כפי שאמרתי, גם לגיוס פעילים.

ברצוני לדעת, לקראת פתיחת האוניברסיטאות, שכבר נפתחו, והמחשבות בדבר פתיחת אוניברסיטת בירזית או מכללות נוספות, אילו צעדים נוקטת מערכת הביטחון על־מנת למנוע הישנות המצב שהיה, שבו הפכו המקומות האלה למקומות גיוס, והדבר בא לידי ביטוי לאחר מכן, כאשר מאות ואלפי בוגרי המכללות הללו השתתפו בהתפרעויות במקומותיהם ובכפריהם?

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חבר הכנסת האשם מחאמיד, בבקשה.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב־ראש, כבוד סגן השר, שמענו עכשיו כעין קריאה בעצם להצטער על כך שאוניברסיטאות אחרות נפתחו. אני שמח שסגן השר אמר שתהיה פתיחה הדרגתית, אבל בינתיים אוניברסיטת בירזית סגורה. הוא אמר שאין לעניין קשר עם ועידת השלום. אני חושב שחייב להיות איזה קשר שהוא, צריכה להיות איזו מחווה, איזה מעשה שישרה אווירה של אמון לקראת שלום.

כל האוניברסיטאות והמכללות נפתחו, חוץ מבירזית. הרי בבירזית יש סטודנטים שאינם שונים מסטודנטים באוניברסיטאות אחרות. מדוע אוניברסיטה זאת מופלית לרעה עד עכשיו? מדוע לא לפתוח אותה? מה עוד שבירזית היא היום סמל לאקדמיה בשטחים הכבושים.

אני מצטרף לקריאה לפתוח את האוניברסיטה מייד.

מיכאל איתן (הליכוד):

סמל למדענים המיוחדים שהתגלו שם...

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת איתן.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אני מבקש, בזמן שאילתות, שלא לקיים את הוויכוחים הרגילים. זו לא הצעה לסדר־היום, זה לא דיון. זו תשובה על שאילתות שהשר נשאל.

אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, קודם כול, אני רוצה להבהיר שאיש לא יסתתר מתחת למטרייה של ועידת שלום או של שיחות דו־צדדיות כאלה או אחרות, מתחת למטרייה הזאת לא נאפשר לאיש להפר את הסדר, לפגוע בביטחון המדינה. אני רוצה להבהיר כאן, שידינו לא תהיינה כבולות. אמרתי זאת גם מעל במת הכנסת בעת שדנו בהצעות לסדר־היום בנושאי האירועים בדרום־לבנון ובצומת־תפוח. כך שההתניה של פתיחת אוניברסיטאות או כל נושא אחר בוועידת השלום, אינה מקובלת עלינו.

עם זאת, אמרתי בפתח דברי, ואני אומר גם לחבר הכנסת דראושה וגם לחבר הכנסת מחאמיד, שמערכת הביטחון תדון בפתיחת אוניברסיטת בירזית. כמובן, חבר הכנסת מיכאל איתן, פתיחת אוניברסיטאות תמיד הותנתה בשמירת הסדר הציבורי ובשמירת הביטחון. כך יהיה גם בעתיד. העיתוי של פתיחת כל מוסד נקבע על־פי הניסיון שהצטבר בכל הנוגע לרמת הפרות הסדר. השיקולים הביטחוניים הם בהחלט מרכיב מרכזי בהחלטות שהיו ושיהיו בעתיד בפתיחת האוניברסיטאות. אנו לא נרשה בשום מקרה, שאוניברסיטאות ומוסדות להשכלה גבוהה ישמשו מוקדים להפרות סדר או לפגיעה בביטחון מכל סוג שהוא.

יא. שאילתות ותשובות

היו"ר מ' וירשובסקי:

אדוני סגן שר הביטחון, יש עוד שלוש שאילתות שאתה צריך להשיב עליהן, ונסיים את הפרק הזה. אני רואה ששלושת השואלים ישנם כאן, זה טוב, זה מכובד, לא להעביר תמיד את התשובות לפרוטוקול.

3745. מעמדו של היישוב אלולג'ה

חבר הכנסת ה' מחאמיד שאל את שר הביטחון ביום כ"ט בסיוון התשנ"א (11 ביוני 1991):

ביישוב אלולג'ה שליד בית־ג'אלה שבגדה המערבית חיים כ־150 תושבים בכ־35 בתים. הנ"ל רשומים בתעודות הזהות המונפקות על־ידי המינהל האזרחי כתושבי הגדה המערבית, בעוד שטחם ובתיהם נחשבים כחלק מירושלים, דבר המחייב אזרחים אלה לחיות עם הסתירות שבהתייחסות המשרדים השונים אליהם.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע המקרה הנ"ל למשרד?

2. מה הם הצעדים שיינקטו בנדון?

סגן שר הביטחון ע' עלי:
1. התשובה חיובית.

2. תושבי היישוב נושאים תעודות זהות של אזור יהודה ושומרון, בעוד יישובם נמצא בתחום שטח השיפוט של ירושלים. בשל כך קבלת השירותים המוניציפליים נעשית דרך המינהל האזרחי בבית־לחם, וכל הנוגע לקרקע ולתשתית הוא בתחום טיפולה של עיריית ירושלים. אני מאמין שכאשר יבוא השלום המיוחל, שכולנו עסוקים בו עתה, גם בעיה זו תבוא על פתרונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת האשם מחאמיד.

קריאה:
מתי יבוא השלום?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
סגן השר אמר, שעניין השלום לא שייך לכאן, עכשיו הוא אומר — — —

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת מיעארי, אתה אקטיבי מדי ברבע השעה האחרונה. אולי אפשר לבקש ממך שבזמן השאילתות — — —

סגן שר הביטחון ע' עלי:
חבר הכנסת מיעארי, אני מבקש ממך שתאזין לדברים בצורה רצינית. אני מקווה שמה שאמרת היה רק על דרך ההלצה. בתשובה על השאלה הקודמת אמרתי, ואני אומר גם כאן, שוועידת השלום לא תשמש מטרייה לשום טרוריסט. טועה מי שחושב שבגלל שיחות השלום יוכל לעשות מעשה חבלה או לפגוע באזרחים שלווים, או לפגוע בחיי יהודי כלשהו. ידינו לא תהיינה כבולות. אם לא הבנת, אני אומר זאת עכשיו פעם נוספת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת מיעארי, אני מבקש ממך שלא להפריע בזמן שאילתות; בכלל לא להפריע, אבל במיוחד לא בזמן שאילתות.

חבר הכנסת האשם מחאמיד, בבקשה.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני הבנתי שיש דברים שאותם תושבים יכולים לעשות לקידום ענייניהם בעיריית ירושלים, ודברים אחרים — במינהל האזרחי. שירותים הם מקבלים מהמינהל האזרחי. אדם שרוצה לבנות בית — אל מי הוא פונה? אדם שרוצה לפתח את ביתו — אל מי הוא פונה? הוא גר בתוך ירושלים, אבל האם יבוא רגע שתמנעו ממנו לגור בבית שלו משום שהוא עובר על החוק?

מיכאל איתן (הליכוד):
הוא יכול להיות חבר במשלחת.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חבר הכנסת איתן, אתה לא תרצה שיפריעו לך כשאתה תדבר בשאילתא שלך.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא אוהב שמפריעים לו.

האם יש עבירה על החוק בכך שאדם שהוא תושב השטחים על־פי תעודת הזהות גר בשטח שיפוט ירושלים, האם הם צריכים לחשוש פן יפונו מבתיהם? חלק מהדברים לא הבנתי.

סגן שר הביטחון ע' עלי:
אני מבקש להבהיר פעם נוספת לחבר הכנסת מחאמיד. תושבי היישוב הזה נמצאים במרחב התכנון של ירושלים. מטבע הדברים, יישוב או שכונה או קבוצת בתים הנמצאים במרחב תכנון אורבני של רשות מסוימת, מקבלים את כל האישורים ביחס לתחומי התכנון מאותה רשות תכנון; במקרה זה, עיריית ירושלים. הואיל והם תושבי אזור יהודה, בקטע שהם צריכים לקבל שירותים מוניציפליים, הם מקבלים אותם מהמינהל האזרחי בבית־לחם. פשוט, יש כאן שתי רשויות, האחת בתחום התכנון והבנייה, השנייה בתחום השירותים המוניציפליים. אין כאן סתירה.

גם במדינת ישראל יש יישובים רבים שמקבלים שירותים מוניציפליים מרשות מקומית אחת, ובכל הנוגע לנושא התכנון והבנייה הם שייכים למרחב תכנון אחר. אני יכול להביא לך דוגמאות למכביר. אומנם, זה מקשה ולא נוח, אבל זה קיים. באזורים שונים במדינה יש מרחבי תכנון שאינם חופפים לתחום שיפוט. זה חלק מכל הפעילות המוניציפלית גם במדינת ישראל.

לכן, יש פה קושי שאנחנו מודעים לו, אבל צריך גם להבין את המגבלות שבהן פועלים.

3935. בנייה מסובסדת לאנשי צבא הקבע

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר הביטחון ביום כ"ב בתמוז התשנ"א (4 ביולי 1991):

בשנים האחרונות מעורבת מערכת הביטחון בהקמת שיכונים לחיילי צבא הקבע ולבני משפחותיהם. המערכת מסבסדת שיכונים אלה בהקצאת משאבי כוח־אדם, משרדים, ציוד ושירותים שונים. כמו־כן זכאים המצטרפים לתוכניות הבינוי הללו לסיוע בצורת מענק ובצורת הלוואה נוחה.

ברצוני לשאול:

1. מה היא העלות הכוללת של כל התרומות והמענקים בכסף ו/או הערך שהשקיעה מערכת הביטחון במשך השנים האחרונות? ומה הוא הממוצע ליחידת דיור?

2. מדוע לא יזכו חיילי הקבע לחבילת סבסוד כספית כוללת, שתאפשר להם ליהנות מההטבה בשוק החופשי, ללא הגבלת מקום?

3. מה היא ההצדקה לכך שמערכת הביטחון תעסוק דווקא בייצור בניינים, ולא בייצור מוצרים מסחריים אחרים?

סגן שר הביטחון ע' עלי:
1. העלות הכוללת של סיוע מערכת הביטחון לפרויקט דיור לחיילים בשנים 1987 — 1991 הסתכמה ב־15 מיליון שקל לערך. עלות זו כוללת בעיקר הוצאות הקשורות בהפעלת מינהלת פרויקט, כוח־אדם והוצאות ישירות שונות. המשרד מקפיד לבדוק שההוצאות הנ"ל, הממומנות על־ידו, יוקדשו לפרויקט ולא להטבת היחיד.

בפרויקט רעות א' כ־1,000 משתכנים. בפרויקט רעות ב' וראש־העין כ־1,500 משתכנים.

נוסף על כך, זכאים המשתכנים להלוואות תקציביות בגובה 25,000 שקל למשתכן, בהתאם לאישור החשב הכללי. ההלוואות מוחזרות על־ידי המשתכנים לתקציב הביטחון.

2 — 3. צה"ל משקיע מאמץ כדי לעודד הצטרפותם של קצינים צעירים ואיכותיים לשירותיו. פרויקטים של דיור מוצלחים במיוחד לעניין זה. במסגרת פרויקטים אלה נדרש משרת הקבע להצטרף לצבא הקבע לתקופה ארוכת־טווח בת שמונה שנים.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, שאלה נוספת, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, השאלה הנוספת מתייחסת לשאלות 2 ו־3 של השאילתא המקורית, שעליה בעצם לא קיבלתי תשובה. אני מודה מאוד על הפירוט לגבי סך כל הסיוע הכספי וההלוואות, אבל השאלה המתבקשת עולה מהשאילתא עצמה. לא יצאתי בשאילתא, אפילו לא ברמז, נגד הסיוע שצה"ל נותן לקציניו. יצאתי נגד התוצאה.

אם רוצים שקצינים צעירים יחתמו קבע, ואומרים להם שמוכנים לסייע להם בדיור, מדוע מחייבים אותם לקבל את הסיוע אך ורק בפרויקטים המבוצעים על־ידי צה"ל עצמו? הדבר הזה עלול להוביל לחוסר יעילות, לחוסר כלכליות ולתחרות בלתי־הוגנת בין צה"ל כיצרן בתים לבין קבלנים פרטיים שרוצים להתפרנס ושזו עבודתם.

דבר נוסף, גם לגבי המיקום: מדוע חייב אותו קצין צעיר לגור בשכונה ההופכת להיות מעין גטו או שכונה שיש בה מגבלות, שכולם שם קצינים, אנשי צבא, סגורה במקום מיוחד, ואתם לא נותנים לו את חופש הבחירה, לבחור מקום לפי רצונו?

ושאלה אחרונה: מדוע לא יוכל לבחור ביהודה ובשומרון, אם הוא רוצה? מדוע לא יוכל ללכת ליישובים קהילתיים שם? מדוע אתם לא מקימים יישובים קהילתיים ביהודה ובשומרון? תנו לפחות ליחידים ללכת. אתם יוצרים העדפות שלא במקומן. זה דבר מאוד משמעותי, כי מדובר באלפי משפחות שקובעות את חייהן. כנ"ל לגבי מקומות אחרים בארץ, לגבי אזורים אחרים.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

חבר הכנסת איתן, איש לא מונע, בוודאי לא מערכת הביטחון, מחייל בקבע לבחור את מקום מגוריו. מי מנע בעד חייל כלשהו לבחור מקום מגורים כזה או אחר או יישוב כזה או אחר ברחבי הארץ?

לכן, ההכללה הגורפת הזאת יכולה להטעות. אמרתי בפתח דברי שמדובר בפרויקטים אחדים, שכל התקציב שהוקצב עבורם במשך חמש שנים הגיע ל־15 מיליון שקלים, ועיקרו בעצם בארגון. הניסיון מורה שאותם יישובים שהוקמו, אם זה רעות א', רעות ב', ראש־העין, הם פרויקטים מוצלחים מאוד. יש בהם שביעות רצון גדולה של המשתכנים. מתברר שעלות ההקמה של הדירות באותם יישובים היתה נמוכה גם ביחס למחירים בשוק. אני מציע לך לבקר באותם יישובים ולראות במו עיניך עד כמה הדיירים והמשתכנים שם מרוצים ממקומות המגורים האלה.

שאלת שאלות נוספות, שאינני יודע להשיב עליהן, בייחוד בנושא יהודה ושומרון. שאלת מדוע לא מאפשרים הקמת יישוב כזה ביהודה ושומרון. אני אבדוק ואשיב לך.

4009. הנעליים הצבאיות

חבר הכנסת א' פורז שאל את שר הביטחון ביום י"ב באב התשנ"א (23 ביולי 1991):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 15 ביוני 1991 התפרסם תחקיר בנוגע לנעליים הצבאיות, ולפיו הנעליים אינן הולמות דרישות אורטופדיות ועלולות לגרום נזקים גופניים.

מהתחקיר עולה, כי חיילים רבים מוציאים כסף רב אצל מומחים כדי שאלה יכינו להם מדרסים, שיאפשרו להם להמשיך ולתפקד ביחידות החי"ר שבהן הם משרתים, משום שהנעל כפי שצה"ל מספק אותה אינה נוחה וגורמת לכאבים רבים ולשברי הליכה.

נוסף על כך מקבלים חיילים ביחידות רבות, לרבות חיילים במערך השדה, נעליים כבדות ומסורבלות, ואלו שידם משגת רוכשים בכספם נעליים קלות יותר.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. מדוע אין צה"ל מיישם את כל המחקרים שערך במשך השנים בנושא הנעליים הצבאיות ומשפר אותן?

3. האם יסופקו לחיילים נעליים ההולמות דרישות אורטופדיות, כך שכל החיילים ייהנו מנעליים נוחות, ולא רק העשירים שביניהם, היכולים להשקיע בנעליים פרטיות ובמדרסים מיוחדים?

4. מה ייעשה לשיפור המצב, וכמה זמן זה יארך?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

1. הכתבה העיתונאית לוקה באי־דיוקים רבים.

2 — 3. מאחר שלנעליים הצבאיות חשיבות גדולה, צה"ל מקדיש תשומת לב רבה לנושא, וכל זאת במטרה לאפשר תנועת רגליים קלה לחייל ולהגן על רגליו בתנאי השימוש הצבאיים הקשים.

במסגרת משימות הפיתוח לנעליים צבאיות פועל צה"ל לשיפור הנעליים בתכונות האפיון השונות — התאמה אורטופדית, ייצוב עקב וקרסול, בלימת זעזועים, מניעת חדירת גופים זרים, הגנה מפני החלקה, עמידות בשחיקה, משקל מינימלי, איזון בין איכות ובין מחיר.

צה"ל מנפק היום שני סוגי נעליים: נעליים עם סוליות פוליאוריטן — הנעליים ה"קלות", ונעליים עם סוליות מגופרות — הנעליים ה"כבדות".

הנעליים מנופקות בהתאם לסוג היחידה ולפעילות הנדרשת מהחייל כמפורט: א. יחידות חי"ר, נח"ל והנדסה סדירות — נעליים קלות; ב. יחידות שריון, תותחנים, חיל הים, חיל האוויר, יחידות עורפיות סדירות וכל מערך המילואים — נעליים עם סוליות מגופרות.

4. צה"ל בודק את העניין ועורך ניסויים בנעל החדשה, בתיאום עם גורמי אגף האפסנאות ומפקדת קצין רפואה ראשי. אם תימצא הנעל החדשה ראויה ומתאימה, היא תירכש כתחליף לנעליים הקיימות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם פורז.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני סגן השר, אני מבקש להסב את תשומת לבך לכך, שכמעט כל החיילים ביחידות הקרביות רוכשים בכספם הפרטי סוליות נוספות, מין רפידות מגומי, עם ספוג, ששמים בתוך הנעל כדי להקטין את הזעזועים. זה דבר אחד.

דבר שני, אמרת שיש יחידות המקבלות את הנעל הכבדה. התוצאה היא שהורי החיילים נאלצים לקנות נעליים קלות באופן פרטי, ולהחליף את הנעליים הכבדות בקלות. אתה בוודאי יכול להבין, שגם חייל ההולך לטירונות של חודשיים בשריון, כפי שציינת, שהיא טירונות קשה, רוצה לעבור טירונות כאשר הנעליים שוקלות חצי קילו פחות, כי כל גרם קובע. התוצאה היא שמספקים לחיילים ציוד כזה, שבסופו של דבר נאלצים ההורים לקנות בכספם ציוד אלטרנטיבי טוב יותר. מה אתם מתכוונים לעשות בעניין זה?

סגן שר הביטחון ע' עלי:

קודם כול, יש קשר בין איכות למחיר. אי־אפשר להתעלם מכך. עם זאת, צה"ל, באמצעות אגף האפסנאות ומפקדת קצין רפואה ראשי, בודק היום את הנעל החדשה, הנעל הקלה. אם יתברר שהנעל ראויה ומתאימה, נבחן את האפשרות שהיא תירכש כתחליף לנעליים הקיימות.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לסגן שר הביטחון.

יב. הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 7), התשנ"א — 1991

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו חוזרים עכשיו לדיון בהצעת חוק ההתגוננות האזרחית. אני מזמין את חבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — את חבר הכנסת אברהם שוחט.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, לפני שאתייחס לחוק ההתגוננות האזרחית אני מוכרח לומר, שכחבר כנסת היושב כאן במשך שעה ארוכה, דעתי אינה נוחה מן האופן שבו מתנהל הדיון. התחלנו את הדיון בחוק ההתגוננות האזרחית, הדיון הופסק באמצע. קודם לכן, באמצע דברי החברים עלה סגן השר כדי להעיר הערות לדברים שאמר חבר כנסת בתחילת הדיון. יושבים פה חברי כנסת ורוצים להביע את דעתם. עכשיו נמשך הדיון, לאחר שהוא נותק למשך שעה־שעה וחצי. לא נראה לי שזה סדר נכון של הדברים.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אני מבקש להתייחס להערה הנוגעת אלי.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אתה לא צריך. בתור חבר כנסת שישב כאן, לא בראש הישיבה אלא כחבר מן השורה שהאזין לדיון, אני חושב שההערות שהשמיע סגן שר הביטחון אחרי הנואם הראשון היו חשובות מאוד. הן מנעו מחברים אחרים את הצורך לחזור על אותן הערות, וכך הם יכלו להתייחס יותר לעצם החוק. על כן, כדין עשה סגן השר.

אשר לעניין הקדמת התשובות על השאילתות, זה נעשה על־ידי קודמי. היו דברים מעולם. אינני רואה שהפסקה של 20 דקות מנתקת את חוט המחשבה המעמיק בדיון. זה קורה לפעמים. הערת, זו זכותך. הדברים נרשמו. אני חושב שצריך לתת שיקול דעת ליושב־ראש — במקרה זה מישהו אחר ניהל את הישיבה — איך לשלב את הדברים בדיון.

בבקשה, חבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, המגמה שיש בחוק ההתגוננות האזרחית, כפי שהיא מופיעה בהצעת החוק, היא מגמה חיובית. ככלות הכול, יש פה מחשבה לאפשר לבעלי מפעלים לקבל פטור מהחובה להתקין מקלטים נפרדים למפעליהם, בתנאי שהם יקימו מקלט משותף, או בתנאי שיעשו שימוש במקלט כלשהו הקיים באזורם.

כאשר אני רואה את לשון החוק, או את המגמה העולה מן החוק, אני לא יכול שלא לברך עליה. יש פה מגמה של פישוט הליכים, מגמה לאפשר לצאת קדימה להקמת מפעל וכיוצא בזה. אבל, כבוד סגן השר, מתעוררות כמה שאלות שבכל זאת מדאיגות אותי. קודם כול, מדאיג אותי הצורך להפקיד בקרן סכום השווה לעלות הקמת מקלט או הרחבתו. מה העניין כאן? אנחנו רוצים לעודד אנשים להקים מפעל. אנחנו יודעים שקשה מאוד להקים מקלט, ואנחנו רוצים לפטור מהחובה להקים מקלט. בכל זאת, במקום לאמץ מגמה של הקלה על אלה שרוצים להקים מקלט, אנחנו מחייבים אותם להפקיד סכום השווה לעלות הקמת מקלט או הרחבתו, שעה שיש אתר מתאים במקום, או שעה שאפשר לגייס אנשים נוספים שישקיעו במקלט משותף. אינני מבין מה הוא התמריץ, מה היא המחשבה.

אני יודע שכדי להקים היום מפעל בישראל נדרש הון גדול. לאנשים אין היום מקורות הוניים גדולים מדי. אנשים מנסים לגייס סכומים מן הגורן ומן היקב כדי להקים מפעלים, והנה אנחנו באים ודורשים מהם להכניס לקרן סכום השווה לעלות מקלט, וזאת שעה שיש אתר, יש מקלט, כפי שמופיע באחת החלופות בחוק. אינני מבין זאת. אבקש שסגן השר יאפשר לי להבין את ההיגיון העומד מאחורי העניין.

דבר נוסף, לא ברור לי מה הוא סכום הפטור. לשון החוק מדברת על מתן פטור. מה הוא הפטור? מדובר על פטור לבעל בית או לבעל מפעל המקים בבית או במפעל תוספת, פטור מן החובה להקים מקלט. כלומר, הפטור הוא מן החובה להקים מקלט. והנה, בסוף החוק אני קורא, שמדובר על סכום הפטור. מה עניין הפטור לעניין סכום הפטור? אם מדובר על פטור כספי, אני מבין מה זה סכום הפטור; אבל אם מדובר על פטור מהצורך להקים מקלט, מה עניין סכום הפטור? אבקש להבהיר את העניין הזה. ייתכן שיש פה בעיה ניסוחית, שנצטרך להתמודד אתה בהמשך החקיקה.

אני רוצה להגיד עוד מלה. מוקמת כאן קרן. אינני לומד מלשון החוק איזה מין קרן היא. אני מבין שזאת קרן כאמור בסעיף שבחוק הראשי, שכנראה קיימת ממילא. מי יתקין את התקנות? מי יפקח על העניין? זאת לא אדע ולא אבין.

מלה אחרונה. הייתי רוצה לתמוך בחקיקה הזאת אילו ידעתי שהיא מקילה. דומני שהיא משיגה רק הליכה של חצי הדרך, במובן זה שפוטרים מהקמה פיסית של המקלט, אבל לא עושים מה שחשוב גם כן לעשות היום — לפטור מהעמדת הסכום. זה חלק מהדברים שיכריעו את הקמתו או הפלתו של המפעל.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת חגי מירום. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם שוחט, ואחריו — לחברת הכנסת נאוה ארד.

אברהם שוחט (העבודה):

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני סגן השר, באופן כללי אני מברך על התיקון לחוק כפי שהובא לכאן. בתפקידי הקודם נתקלתי, ובוודאי גם סגן השר נתקל, בבעיות קשות מאוד, כאשר צריך לבצע הרחבה ולא ניתן לבצע אותה ולא ניתן לבצע מקלוט תקין כתוצאה ממקלט קיים שלא ניתן להרחבה, או כתוצאה מאילוצי שטח. האלטרנטיבה של בניית מקלט על־ידי קבוצה של מפעלים, אלטרנטיבה של איחוד משאבים ויצירת מקלט משותף, נותנת תשובה הולמת על הצרכים של הג"א או על הצרכים הביטחוניים. זה מאפשר גמישות בשיקול דעת, ואני בהחלט מברך על כך. אני חושב שמה שמוצע כאן באופן עקרוני הוא סביר, הגיוני, אבל כל זאת בתנאי שאכן הדברים יתבצעו כפי שצריך.

אני לא יודע מי אחראי לקרן. אם הבנתי נכון את הכתוב כאן, הרי זאת הרשות המקומית. אבל הרי כולנו יודעים, שיש רשויות מקומיות שמצבן הכספי קשה מאוד, וחס־וחלילה עלולים להיווצר מצבים, שכאשר יגיע הרגע שבו צריך לממש את בניית המקלט, הכספים שיועדו לכך לא יהיו בנמצא ולא יהיה אפשר לבצע זאת.

יתירה מזאת, פעמים יש מצבים, שכל הגופים שצריכים לשמור על ערך הכסף מול האינפלציה או מול יוקר הבנייה עשויים למצוא את עצמם במצב, שאין להם מסלול סביר לשמירת ערך הכסף. ואם קובעים שעלות המקלט היא, נניח, 1,000 שקל למטר רבוע, או 2,000 שקל למטר רבוע, ובהתאם לזה גם גובים את הכסף, אזי כעבור שלוש שנים או ארבע שנים, כאשר מגיע רגע הבנייה, מסתבר שלא היה אפשר לשמור על הערך של הקרן, והכספים אינם מספיקים למימוש בניית המקלט שאותו צריך לבנות.

יש לי הצעה בנדון, אף שאינני חושב שהדבר הזה צריך להיכנס על פרטיו בחוק. אני מציע שהקמת הקרן, שמירת ערך הכסף, ההבטחה שהכסף הזה לא ישמש שום נושא אחר של הרשות המקומית, הן תנאי הכרחי לכל העניין הזה. אני הייתי שוקל אולי, ואינני רוצה, חלילה, להביע בזאת אי־אמון בראשי הרשויות, שהכספים האלה ייכנסו לקרן מרכזית, שבה יהיה לכל רשות מקומית סעיף מיוחד, והבטחת ערך הכסף הזה תיעשה בצורה ממלכתית. מה גם שכאשר מדובר בסכומים בהיקף רחב, אפשר לקבל תנאים טובים יותר. כל רשות תוכל למשוך את חלקה מהקרן הזאת, יחד עם ההצמדות, ברגע שתתחיל בביצוע הפרויקט הזה.

קרן מרכזית כזאת לא תהווה פיתיון שעלולים ליפול בו, חס־וחלילה, ראשי רשויות שיש להם מצוקה כספית גדולה מאוד, כאשר יגלו שבחשבון הבנק יש מיליוני שקלים או מאות אלפי שקלים אשר מיועדים למטרה, שאסור שלא יהיה עבורה הכסף הזה. לכן, אדוני סגן השר, אני מציע שתוקדש מחשבה לכל הנושא הכספי, כי זה חיוני מאוד.

לפני שבועות מספר קראתי בעיתון כאילו עומדים לשנות את כל תקנות בניית המקלטים, בעקבות מלחמת המפרץ, ושלמעשה יורדים מהנושא של הגנה קונבנציונלית ומבטלים את חובת המקלטים. אני חושב שראוי הנושא הזה שיקיימו כו דיון במקומות המתאימים. אני חושב שבדברים האלה אנחנו מיטלטלים בדרך כלל בין החלטות הנקבעות בהתאם לנסיבות בזמן מסוים, שעה שמדיניות לטווח ארוך בעניין כזה היא חשובה מאוד.

אדוני סגן השר, בדברי תשובתך אולי תגיד האם גובשה מדיניות סופית בעניין, או שהוא עדיין נמצא בדיוני ועדות. לפי הערכתי, הנושא החשוב הזה מחייב הסדר. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת נאוה ארד, ואחריה — לחבר הכנסת אהרן אבוחצירא; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת מרדכי גור; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת יצחק לוי; אם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת עדנה סולודר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

עוד לא שמענו כאן אף פעם, שיגידו שחברת הכנסת סולודר איננה.

עדנה סולודר (העבודה):

אז מה יוצא לי מזה?

נאוה ארד (העבודה):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, כאשר נכנסת לתפקידך בירכנו אותך בכנות רבה, ואתה יודע שזה היה בכנות. אתה גם יודע שאחת הסיבות לכך היתה, שלחלק מאתנו היתה תחושה, שמאחר שאתה בא מהשטח של השלטון המקומי ומוועדת הכספים, יש להניח שתשים לב לנושא ההתגוננות האזרחית והגנת העורף. הדברים באמת ייבחנו ויישקלו.

אדוני סגן השר, מה לעשות ולפני תקופה לא־קצרה עמד כאן שר הבינוי והשיכון, הביאו לכאן חוק שאפשר היה להבין גם למה הביאו אותו. הביאו אותו משום שצריך היה להבטיח קיצורי דרך בהשגת רשיונות בנייה. אנחנו הערנו הערה מרכזית מאוד בעניין זה, כי היה לנו הרושם, שמרוב להיטות להבטיח באמת פתרונות דיור לעולים יוותרו על נושא הביטחון. לצערי הרב, החששות שלנו מתאמתים, לרבות החששות שהבענו אז לגבי עצם המגורים, ותראו מה קרה שם בתחילת החורף הראשון.

ברור שנתמוך בחוק בקריאה ראשונה, אבל, אדוני סגן השר, יש כאן דברים אבסורדיים. במלחמת המפרץ, שהיא כמעט המלחמה הפחות מדוברת במדינת ישראל, ולא במקרה, האוכלוסייה עברה משבר; ולא רק משום שהיתה מותקפת, אלא בעיקר בגלל התחושה, שבעצם לא נמצא פתרון טוב להגנתה.

יכול להיות שצריך להעביר את החוק הזה בקריאה ראשונה, ושיחכה קצת על־מנת שיהיה זמן לבדוק את הדברים. גם חבר הכנסת שוחט וגם אתה, אדוני סגן השר, כראשי רשויות מקומיות, אומרים, ובצדק, שיש מקומות מסוימים שאולי לא צריך בהם מקלט, גם לולא שיניתם את הקונצפציה של המקלוט. אבל בחוק אתה אומר, שאתה רוצה לפטור מפעלים מסוימים, לא את כולם, מהחובה הזאת. יכול להיות שצריך להגדיר קצת יותר במי בדיוק מדובר, כי זה יכול להיות פתח לדבר שאיננו רוצים בו, שהרי בסך הכול אנחנו רוצים לתת הגנה אמיתית לאזרחים.

אני בעד זה שאנשים ייתנו כסף לקרן, כי יש בזה גם משהו מהעזרה ההדדית. אני תומכת מאוד בהצעתו של חבר הכנסת שוחט לחשוב באמת על קרן מרכזית. כמו שיש אוצר השלטון המקומי ודברים דומים אחרים, יכול להיות שגם הקרן הזאת צריכה להיות מרכזית, כי אנחנו יודעים מהנעשה בוועדת הכספים ובוועדות אחרות מה בעצם קורה בתחום זה. אני בהחלט בעד זה שישלמו, מפני שבסך הכול משלמים על־מנת להגן. ואם המפעל יהיה עם גורמים אחרים במקום קרוב, למה לא? אבל זה לא משחרר אותו מהתשלום.

בחוק אתה אומר "כאשר יימצא השטח הדרוש לכך". זאת אומרת, שיכול להיות שיהיו מקומות שכבר היום ברור שאין בהם שטח מתאים.

אני מגיעה לשאלה האחרונה. אמרת שאתם מדברים היום על חדרי ביטחון. אתם מדברים היום על נוסח אחר לגמרי. ואם מדברים על נוסח אחר לגמרי של התגוננות אזרחית, אז למה כל הנושא הזה של מקלטים? יכול להיות שצריך להתאים את החוק הזה לקונצפציה החדשה שלך.

לדעתי, אנחנו חייבים להעביר את החוק בקריאה ראשונה, כי נושא ההתגוננות האזרחית הוא תמיד נושא חירום, ואסור לעכב אפילו ניסיון לטפל בו. אבל אני פונה אליך, ולדעתי לא רק בשמי אלא גם כשם חברי כנסת אחרים, שלא לחזור על הטעות שהיתה עם משרד הבינוי והשיכון, ובאמת להבטיח שבעניין הזה תהיה גם לנו תחושה שאיננו עושים מלאכתנו רמייה. תודה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת נאוה ארד. אני קורא לחברת הכנסת עדנה סולודר, ואחריה — לחבר הכנסת אלי דיין; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת דוד ליבאי; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת יעקב צור; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת מיכאל בר־זהר; אם הוא לא יהיה — לחברת הכנסת שושנה ארבלי־אלמוזלינו; אם היא לא תהיה — לחבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז.

בבקשה, חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, שמעתי את דבריו של סגן השר עובדיה עלי כאשר נכנס לתפקידו ואמר שהוא רוצה לקחת על עצמו את כל נושא ההתגוננות האזרחית. ראיתי חשיבות רבה בעובדה, שאדם שהיה ראש עיר ונשא באחריות אזרחית, ובמיוחד בתקופה של משבר המפרץ ומלחמת המפרץ, אבל גם בתקופות אחרות, יטפל בנושא ההתגוננות האזרחית מהצד האזרחי. לדעתי, חשוב שיעסוק בזה אדם שהתנסה באחריות מוניציפלית.

אני בהחלט מחייבת את התיקון, גם אם נאמר כאן, ובצדק, שלאחר מלחמת המפרץ אנחנו זקוקים למעשה לחשיבה שונה וחדשה בנושא המקלוט, כאשר במוקד יעמוד הפעם העורף, ולא החזית.

אגב, קראתי זה עתה מאמר המעלה נקודה מעניינת — שייתכן שפיזור האוכלוסייה עשוי גם כן להיות מיגון לעורף. מי שמדבר היום על הצורך לחזור ולבנות במרכז הארץ, כי שם מצויה התעשייה, טוב יעשה אם יביא אולי בחשבון גם את העניין הזה. כי אנחנו מרכזים אוכלוסייה גדולה כל כך בצפיפות גדולה כל כך, כאשר מצד שני אנחנו עומדים בפני בעיות של מיגון העורף. המלחמה הבאה, בתקווה שלא תהיה, אם היא תהיה, היא תהיה מלחמה שתתמקד כנראה בעורף. לכן אנחנו נזקקים היום למדיניות חדשה, המביאה בחשבון אזורים חדשים המועדים לפורענות, סוג חדש של מקלטים, ולא כפי שהיינו רגילים לחשוב במשך שנים — על מקלטים בעיקר ביישובי העימות, שהם למעשה מכוסים די טוב בנושא המקלטים, בעוד העורף היה מוזנח.

אני בהחלט מקבלת את הצעת החוק הזאת, שייתכן שהיא אפילו זמנית, אף שהקריטריונים שלה לא בהכרח זמניים. נדמה לי שהתיקון כאן מתאים את החוק למצב ולבעיות שהמצב מציג בפנינו, שכן לפעמים אינך יכול לבנות מקלט בכל בית ובכל מפעל, ואתה צריך לפעמים לבנות מקלט משותף או מקלט שכונתי.

בעיני דווקא נראית ההצעה, שלפיה אם יינתן פטור מבניית מקלט, תהיה חובת תשלום על כך שפוטרים מבניית מקלט פרטי, כי אם אותו מפעל או אותו דייר מצטרפים למקלט שכונתי, הרי יש תמיד צורך באחזקת המקלט השכונתי ולפעמים בהרחבתו.

אני כבר מסיימת את דברי. אני רוצה להעלות עוד נקודה אחת. אדוני סגן השר, אנחנו לא מתייחסים בשום מקום לתחזוקת המקלטים. לדאבוני, הייתי עדה לכמה מצבים, בעיקר במלחמת לבנון — בקריית־שמונה, למשל, שהיתה מכוסה במקלטים אבל כמעט לא היה אפשר להשתמש בהם. עניין תחזוקת המקלטים הוא עניין קריטי מאוד, כי יכול להיות מקלט שיהיה כולו בנוי ומצויד אבל לא מתוחזק, וברגע שיצטרכו לו, לא יהיה אפשר להשתמש בו. לכן, ייתכן שיהיה צריך לעשות את הדבר בחקיקה — לקבוע על מי מוטלת חובת אחזקת המקלט, לקבוע זאת בצורה ברורה.

לפי דעתי, גם נושא הדו־תכליתיות — ואתה הזכרת זאת בפתיחת דבריך — שאותם מקלטים יכולים להיות מיועדים למטרות נוספות; כאשר מקלט מיועד, למשל, לשמש כמועדון או כחדר ספורט או כספרייה או לכל מיני צרכים — הוא מתוחזק והוא בשימוש בחיי היום־יום, ואז הוא גם מוכן לרגע שיצטרכו לו.

דבר אחרון שאני רוצה לומר: היות שכאן הזכירו, שלמעשה צריך היה לדון בחוק הזה בוועדת הפנים מפני שהנושא הוא אזרחי, אני ממליצה לדון בנושא בוועדה משותפת. אינני חושבת שמדיון בנושא כזה אפשר להוציא לחלוטין את ועדת החוץ והביטחון.

אני גם תומכת בקרן מרכזית, כפי שהציע חבר הכנסת שוחט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד ליבאי, אחריו — לחבר הכנסת יעקב צור, אחריו — לחבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז, אלא אם כן חברת הכנסת ארבלי־אלמוזלינו תופיע.

דוד ליבאי (העבודה):

כבוד היושב־ראש, נכבדי סגן השר, חברי הכנסת, דעתי לא נוחה מהצעת חוק זו. הסקר שנערך על־ידי הג"א מלמד שקיים חוסר במקלטים. הכיסוי הוא בערך ל־89% מהאוכלוסייה. אבל המחסור במקלטים ניכר בבתי־מגורים, באזורי מגורים, ויש גם מחסור במקלטים ציבוריים.

מבקרת המדינה קבעה בדוח שלה, שהרשויות המקומיות והוועדות המקומיות אינן מקפידות על דרישות החוק כפי שהוא היום.

אני סברתי לתומי, שהשאלה הניצבת בפני הממשלה ומשרד הביטחון היא, איך לצמצם את החוסר במקלטים לאוכלוסייה האזרחית ואיך לאכוף את חוק ההתגוננות האזרחית ואת חוק התכנון והבנייה בכל הקשור להקמת מקלטים.

אני ביקשתי להבין איך הצעת החוק הזאת תוסיף מקלטים לעם ישראל. לי נראה שמה שהצעת החוק הזאת עושה — היא פותחת פתח רחב יותר שלא להקים מקלטים. היא באה אלינו עם פתרון של פדיון מקלט, כופר מקלט. הבה נקים קרן מיוחדת שכספיה ייועדו להקמת מקלטים ולהרחבתם, וקרן כזאת מתכוונת הממשלה להקים בתקנות.

לגבי דידי — לא בא בחשבון. קרן כזאת עם מטרות שכאלה יש לכונן על־פי חוק. יש להבהיר בדיוק מי מרכיב

אותה, מה הם מוסדותיה, איך היא מתנהלת, מי מפקח עליה, מי רשאי להוציא כספים, לאילו מטרות. כל הדברים האלה צריכים להיות ברורים, ואין להשאירם לשיקול דעתו של שר, ולו גם בהסכמת שר אחר.

בלי להאריך, כי הזמן כאן קצר, אני סבור שעניין הקרן לא תוכנן והוכן כדבעי. החשש שלי הוא שבאים להוסיף פה פטורים, ובגלל תאוות הרשות המקומית לגבות כספים, שאינני יודע אם ייועדו להקמת מקלטים — שהרי אינני יודע אם במקום שבו חסרים מקלטים יוכלו להקים מקלט ציבורי, שהרי אינני יודע אם יש שם קרקע ציבורית פנויה להקמת מקלט. ואם אין, מה רבותא לי שייקחו את הכסף ויקימו מקלטים במקום אחר, שאינני יודע אם הוא צריך או לא צריך מקלט, אבל ישאירו אזורים שלמים ללא מקלטים ובעיית המחסור במקלטים לא תיפתר, אלא הרשות המקומית תגבה עוד כספים?

אכן, התמונה והנסתר רב, לפחות לגבי בינתי שלי. אני חושש שהנורמה תהיה של מתן פטור. אנשים מוצאים את דרכם אל בעלי התפקידים ובעלי הסמכויות ומשיגים את הפטורים ומשלמים כופר. כפי שאמר סגן היושב־ראש הנכבד חבר הכנסת וירשובסקי, כמו שכופר חנייה לא הביא תוספת של מקום חנייה — הקרן הזאת לא תביא, חוששני, מקלטים.

כדי להדגיש עד כמה אינני שבע רצון מהפתרון המוצע — אצביע נגד הצעת החוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחבר הכנסת ליכאי. אני קורא לחבר הכנסת יעקב צור, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז.

יעקב צור (העבודה):

אדוני היושב־ראש, אני מצטרף להבעת מורת־הרוח מהצעת החוק הזאת משני טעמים: א. אנחנו עוסקים בנושאים האלה כאילו לא היתה מלחמת המפרץ ולא עלתה כל שאלת ההגנה האזרחית, ואגע בנושא זה בהמשך דברי; ב. אחד הלקחים הראשונים של מלחמת המפרץ היה, שאדם צריך איזו הגנה ושהעניין הקריטי הוא המרחק. יכול להיות לך מקום ההגנה הטוב ביותר, אבל אם הוא במרחק של חצי קילומטר, או אם הוא במרחק של חמש דקות, הרי זה כאילו הוא לא היה.

פה מופק בדיוק הלקח ההפוך מהמלחמה. במקום לומר שכל מקום צריך הגנה, ולו גם חלקית, יבנו מקלטים מרכזיים שיישארו ריקים כמו שנשארו במלחמה, ולא תהיה הגנה.

לפי דעתי, הדבר החמור ביותר הוא שאין לקחים מן המלחמה האחרונה שעברנו. אני חושב שהדבר איננו מקרי. חוששים מאמירת האמת. האמת היא שאי־אפשר לספק הגנה מרחלטת לאזרחים. לפוליטיקאים קשה מאוד לומר זאת לאזרחים, ואז מעדיפים להישאר בשטח המעורפל. הרי זאת האמת: אי־אפשר לספק הגנה נגד כל סוגי הנשק האפשריים, אבל חוששים לומר זאת לציבור.

צריך לומר שני דברים: א. לאיזו הגנה אנחנו הולכים; ב. באילו אזורים. בשיטה שבה ניהלו את ההגנה האזרחית בימי המלחמה אי־אפשר לנהל חיים. גם באילת נכנסו למקלטים ולא הלכו לעבודה, וגם במרכז הארץ, שהיתה בו סכנת הטילים. איש לא רצה לקחת סיכונים. כולם רוצים להיות מכוסים בשמיכה הזאת, וזה לא עובד.

אני חושב שיש מידה רבה של הונאה בכך שלא רוצים לומר לציבור: יכול להיות שתהיה מלחמה ולא תהיה לנו הגנה לכל האזרחים. אנחנו לא שוויץ ולא הולכים לבנות מדינה שלמה מתחת לפני הקרקע.

יבואו ויאמרו: אנחנו חושבים שהסיכון הרב ביותר הוא מנשק כימי, כמו שהיה במלחמה האחרונה, ואנחנו נערכים לסוג הגנה כזה; או שאנחנו נערכים להגנה קונבנציונלית; או, למשל, יש הבחנה בין אזור הצפון, שהוא היום קו עימות — נקווה שיהיה שלום — לבין אזור אחר.

אני חושב שזה לא מקרה ולא עניין של זמן. קשה מאוד לבוא ולהתייצב מול הציבור ולומר לו: יש דברים שמפניהם אנחנו לא נהיה מוגנים. אם יכפו עלינו, חלילה, מלחמה, נצטרך לצאת ולנצח בשדה הקרב ויכול להיות שלציבור לא תהיה מלוא ההגנה.

אם אכן רוצים לספק את מלוא ההגנה, צריך לדעת מה המחיר שצריך לשלם עבור זה. אי־אפשר לספק זאת. כל מי שיש לו אומץ לב, צריך לומר זאת.

אני חושב שהחוק הזה הפוך מן הלקח של המלחמה האחרונה, שלפיו כל דירה וכל מקום המעסיק חמישה או עשרה עובדים צריך שיהיה לו לפחות חדר מוגן. במקום זה משחררים והופכים זאת — כפי שנאמר פה — לכופר או לקרן, או מציאת שותף לבנייה כזאת. אני חושב שלא הפקנו עד היום את הלקחים הלאומיים ממלחמת המפרץ, והחוק הזה לא עולה בקנה אחד עם מה שנראה במלחמה האחרונה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז. אחריו — חבר הכנסת עמנואל זיסמן; בהיעדרו — חבר הכנסת מיכה גולדמן; בהיעדרו — חבר הכנסת אריאל ויינשטיין; בהיעדרו — חבר הכנסת רענן כהן; בהיעדרו — חבר הכנסת אליקים העצני; בהיעדרו — חבר הכנסת חיים רמון; בהיעדרו — חבר הכנסת צ'רלי ביטון; בהיעדרו — חבר הכנסת מיכאל איתן; בהיעדרו — חבר הכנסת יאיר שפרינצק; בהיעדרו — חבר הכנסת ראובן ריבלין, אחרון הנואמים בנושא זה.

בבקשה, חבר הכנסת אברהם כ"ץ־עוז.

אברהם כ"ץ־עוז (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן השר, שתי ועדות של הכנסת עוסקות היום בנושא המקלוט; האחת היא ועדת משנה של ועדת החוץ והביטחון לעניין ההתגוננות, והשנייה היא ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון לעניין התקציב. שתיהן נפגשו עם האנשים המקצועיים של משרדך, עם האנשים הבקיאים בנושאים, אשר הציגו בפנינו את מרחב האלטרנטיבות האפשרי. ובעצם גם הם אמרו, כמו שאתה ציינת כאן, שהולכים לשיטה חדשה. הבה נזכור על מה מדובר. וכל ענייני יהיה לבקש ממך שלא תעמיד את זה היום להצבעה, כי יש זמן. אסביר מדוע.

1.1 מיליון יחידות מגורים במדינת ישראל וכל מבני הציבור מוגנים בשיטה הישנה, שבצדק אמרת שהיא לא הוכיחה את עצמה, על כל פנים היא לא נותנת תשובה על האיום שמייחסים היום. בשנה הקרובה עומדים לבנות 15,000 יחידות דיור בתקציב, ובוודאי עוד 25,000, אולי 30,000 יחידות נוספות; זאת אומרת, כ־45,000 יחידות דיור, ובוודאי גם מבני ציבור, וכ־1,000 או 2,000 כיתות בשנה. זאת אומרת, שהבעיה של מה שלא פתור היא גדולה כל כך — 1.1 מיליון יחידות דיור, שהפתרון שאתה רוצה לדחוף היום במהירות לא פותר את הבעיה שלהן. לכן נדמה לי, שהמהירות בעניין הזה

היא מן השטן, מה גם שוועדות הכנסת עוסקות בזה וחברי הכנסת ערים לעניין.

לכן, אחרי שמדינת ישראל השקיעה במקלוט 6 מיליארדי שקלים, לפי הערכת המומחים של משרדך, מאז הקמת המדינה ועד היום, לא הייתי מציע לעצמנו לעשות עכשיו ניסיונות, אלא לחכות.

הדבר השני שאני רוצה לומר הוא, שעדיין לא ברור לגמרי, ואני בטוח שגם התקנות שדיברת עליהן כאן בוודאי עוד יעברו איזו הערכה, האם יש לתת אותה תשובה בכל הארץ: האם בערד צריך לתת מקלוט כמו בתל־אביב; האם בקריית־שמונה, שהיא חלק מקו עימות, לא צריך להיות מקלוט אחר; ועוד כהנה וכהנה שאלות, לרבות שאלת התוחלת לייחוס האיום במשך כך וכך שנים. משמע, אתה ואני יודעים שיש מקלטים שהג"א כבר פסל אותם, כלומר הוציא אותם מתקן המקלטים והם כבר לא רשומים, אבל הם נבנו והוציאו עליהם כסף במשך תקופה ארוכה מאוד. אנחנו גם לא יודעים מה האיומים, ואין מניעה מלדבר על זה, אם זה טילים, אם זה הפצצות אוויר, הפגזות כאלה או אחרות. יש כאלה שמעלים את השאלה לגבי האיום הגרעיני. אם כן, האם אנחנו באמת מכינים את עצמנו היום לאיומים הרלבנטיים של העתיד, בסדרי־גודל כאלה ואחרים?

הערה אחת לגבי הכופר. נדמה לי שבמערכת הביטחון אסור להכניס כופר. מחר זה יהיה כופר לשירות מילואים, מחרתיים זה יהיה כופר שמירה, אחר כך לנושא אחר. בקטע הזה אסור להכניס כופר. יש לנו הרבה שאלות של כופר, אבל לא בקטע הזה של הביטחון. כאן צריך לתת תשובות. לפי דעתי, התשובה אינה ניתנת במידה מספקת בהצעת החוק הזאת. אני מאוד ממליץ בפניך שלא תעמיד אותה היום להצבעה, כי יש כאן חלקים שיכול מאוד להיות שאפשר יהיה לתמוך בהם, אבל השאלה כולה לא באה לידי מיצוי. וכפי שאמר אחד הדוברים הראשונים כאן היום, ראה את העניין הזה כעניין ציבורי, הטעון רגישות ציבורית, ואל תוליך אותו בדרך החקיקה המשופשפת והמהירה. תן לזה את הזמן הדרוש לתגובות ציבוריות, תן לציבורים להתייחס לזה, להבהיר את העמדות שנוצרות, ואל תדחוף את העניין.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, תמה רשימת הנואמים. סגן השר, בבקשה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מודה לחברי הכנסת על ההערות החשובות שלהם. נאמרו כאן הערות חשובות מאוד ביחס להיערכות העורף, ביחס לשינוי התפיסה של המקלוט, לתפיסת המיגון בישראל. נראה שההבהרות שלי בסוגיה הזאת לא הספיקו. אני יכול לעמוד כאן ולספר ארוכות מה נעשה עד כה בתחום הזה ומה עומד להיעשות בתחום היערכות העורף, על שינוי התפיסה והמדיניות שלנו בנושא המקלוט והמיגון. אינני חושב שזאת ההזדמנות לעשות זאת. לכן, ברשותכם, אני אפטור את עצמי מלהשיב על השאלות האלו ולהתייחס להערות שנאמרו כאן. בשמחה רבה אהיה מוכן להופיע בפני המליאה ובפני כל ועדה, כדי למסור בצורה מפורטת את מה שנעשה ומה שעומד להיעשות.

אעיר רק הערה אחת. רבותי חברי הכנסת, עומדת להיערך רפורמה, שהיא מן הרפורמות החשובות ביותר שהיו בשנים האחרונות. יש שינוי משמעותי מאוד בכל היערכות העורף והכנתו למלחמה. הנושא הזה ישונה מן היסוד. אנחנו נביא לידי אינטגרציה ושילוב של כל המערכות האזרחיות. יהיה שינוי גם במבנה הצבא. מטבע הדברים ומסיבות מובנות, אינני רוצה לפרט כאן מה עומד להיעשות. אמרתי לחבר הכנסת מרדכי גור, שבאחת ההזדמנויות הקרובות אופיע יחד עם הרמטכ"ל בפני הוועדה שהוא עומד בראשה כדי לפרט מה נעשה בתחום הזה ומה עומד להיעשות.

כפי שאמר חבר הכנסת כ"ץ־עוז, הופענו בפני ועדות שונות של הכנסת העוסקות בסוגיה הזאת, ושם, מטבע הדברים, גם יכולנו להביא פרטים נוספים. זה איננו המקום לפרט אותם. האם אתם מצפים ממני שאעמוד כאן ואספר לכם על ההכנות לקראת מלחמה גרעינית, שאדבר כאן על מתאר ייחוס, על מתאר מלחמה? אני חושב שזה יהיה מאוד לא־אחראי שאעמוד כאן ואספר לכם את הדברים האלה. וזה לא משום שהדברים האלה לא ידועים לנו או שאנחנו מתעלמים או חוששים ממשהו. חבל שחבר הכנסת צור איננו כאן. את כל הדברים ביחס לסוגיות האלה אשמח למסור בוועדה, וגם אומר בצורה מפורשת על מה יש תשובות, על מה לא תהיינה תשובות. הדברים בסוגיה הזאת ברורים.

חבר הכנסת פורז, הלקחים ממלחמת המפרץ הופקו והדברים האלה יבואו לכלל ביטוי, כפי שאמרתי, בתקנות שיפורסמו, שהן, מטבע הדברים, נתונות לסמכותו של שר הביטחון. הקונצפציה הישנה תשונה מן היסוד. את הפרטים אביא בפני ועדות הכנסת העוסקות בכך.

אני גם לא מתנגד באופן עקרוני לדון בסוגיה הזאת בוועדת הפנים, אבל אני חושב שלא יהיה נכון לעשות זאת מסיבות הקשורות לביטחון. יכול להיות שיש פרטים שאי־אפשר לומר שם, אני לא יודע. זו סוגיה שצריך לבחון אותה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

יש פרטים שאולי אי־אפשר לומר שם, אבל בנוסח החוק עצמו בהחלט אפשר לדון שם.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

אדוני היושב־ראש, אין לי התנגדות עקרונית לכך שזה יידון בוועדת הפנים, אני גם חבר הוועדה הזאת, וודאי שלא אדבר בגנותה. אני חושב שהיא ועדה חשובה ועושה עבודה חשובה, אבל, מטבע הדברים, הנושא הזה שייך לוועדת החוץ והביטחון. לרגע חשבתי שאפשר לדון בכך בוועדת הפנים, אבל יש סוגיות שונות, שלדעתי אי־אפשר לפרט אותן באותה ועדה מטעמים מובנים, ואני מבקש שהנושא יידון בועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

אני מבקש להבהיר הבהרה אחת לחבר הכנסת ליבאי ולחבר הכנסת כ"ץ־עוז. כל מה שאמרתם בצדק אמרתם, אבל בואו נזכור שני פרטים חשובים: הזכות לפטור ממקלט קיימת גם היום. היום היא נתונה בידי קציני הג"א. מה בא החוק הזה לפתור? קודם כול, הוא בא לענות ולתת תשובות על כל הבעיות ועל כל הסוגיה. אמרתי: אנחנו שוקדים כעת על שינוי דרסטי בתחומים האלה. החוק הזה בא לתת תשובה על קטע אחד, חבר הכנסת ליבאי. עד היום, כאשר קציני הג"א נתן פטור ממקלט, איש לא שילם תמורת הפטור הזה, בעצם הוא נתן מתנה — — —

דוד ליבאי (העבודה):

תרשה לי, אדוני סגן השר, אני מחזיק לפני את החוק כפי שהוא היום. ראשית, הסמכות היא לרשות מקומית באישור הרשות המוסמכת. שנית, "לפטור בעל בית או בעל מפעל,

המקים בבית או במפעל תוספת מבנה, מהחובה להתקין מקלט" וכו', כשתנאי המקום או נסיבות אחרות מרשים זאת "ובין השאר, שבאותו בית או מפעל, או בסמוך להם, יש מקלט" וכו'. כלומר, הדאגה כיום בחוק היא, שהאזרחים יהיו מוגנים, והשיקול הוא הגיוני. מה באה הצעת החוק הזאת לעשות? לא חשוב, נשאיר את האזרחים בכל השכונה בלי מקלט, העיקר להקים קרן. תהיה קרן ויהיה כסף, כשאין לי שום פרטים על הקרן. אני אומר לך, אדוני, מתוך ידיעה של קרנות אחרות, שזה לא פתרון. זאת תחילת מחשבה, זה דבר לא מסודר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חבר הכנסת ליבאי, אתה אמרת את הדברים האלה.

סגן שר הביטחון ע' עלי:

את הדברים האלה שמעתי ברוב קשב, ובשל ההערכה הרבה שאני רוחש לך ביקשתי את אזנך. אני מבקש ממך סבלנות עוד דקתיים. שמע נא את דברי.

הסמכות הזאת ניתנת גם היום בידי קציני הג"א, ולא אחת, כשאין אפשרות לבנות מקלטים, קצין הג"א מנצל את הסמכות הזאת ומעניק את הפטור הזה, אבל תמורת הפטור הזה איש לא משלם. מה קורה? בסך הכול מעשירים מישהו, נותנים לו מתנה. כאן יכול להיות חשש לאיפה ואיפה ולכל מיני תופעות, שלא הייתי רוצה אפילו לדבר עליהן כאן. מטרת החוק הזה היא, חבר הכנסת ליבאי, למנוע את האפשרויות האלה ולהביא לכך שיהיה דין אחד לכולם. נתת פטור? באותו מקרה שנתת פטור, אנא ממך, שלם את הפטור הזה. אני לא מבין, מדברים כאן על שוויון, מדברים כאן על דין אחד לכולם. מי יכול להתנגד לדבר כזה?

יותר מזה: אני מבקש להבהיר, שאכיפת חוק התכנון והבנייה חייבת להיעשות, ואין סתירה בין הדברים שאמרת לבין החוק הזה. אני חושב שהקרן הזאת אכן תוסיף מקלטים באותם מקומות שהם נחוצים, או תשפר מקלטים קיימים להגנות בפני חל"כ או דברים אחרים. יש פירוט שהוא מחויב המציאות, הוא צריך להיעשות בוועדה. ההערה שלך צודקת בעניין זה, יש דברים שצריך לומר אותם "ברחל בתך הקטנה", בייחוד ביחס לגובה הסכום ולדברים אחרים שהערתם עליהם, ובצדק הערתם.

אני חושב שההערה של חבר הכנסת שוחט נכונה, אבל בחוק אנחנו מתכוונים שלא לאפשר לראש רשות מקומית להוציא כסף ככל העולה על רוחו, אלא להתנות את הוצאת הכספים האלה מאותה קרן סגורה, באישור קצין הג"א מוסמך לכך. זה יבטיח שהכספים האלה לא ילכו למטרות שאינן הגנת האזרחים בצורת מקלטים.

לכן אני מבקש מחברי הכנסת לאשר את הצעת החוק. לדעתי, הצעת החוק הזאת חשובה כדי לעשות צדק אחד עם כולם. יהיה בה רק קטע אחד מכל נושא המקלוט והמיגון, אי־אפשר לראות בה חזות הכול ולא צריך לראות בה חזות הכול. אני חושב שהיא בדרך הנכונה, ואין שום סיבה בעולם שלא לאשר אותה. כל הפרטים הטעונים תוספת או הבהרות יובהרו בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. ההצעה היא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והביטחון של הכנסת. נא להצביע. זו הצבעה מס' 2.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה	— 14
נגד	— 3
נמנעים	— אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההתגוננות האזרחית (תיקון מס' 7), התשנ"א—1991, לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של 14, כנגד שלושה, ללא הימנעות, הועברה הצעת החוק לוועדת החוץ והביטחון להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

יג. הצעה לסדר־היום

פיקוח־נפש בגני־ילדים

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא. אני קורא לחברת הכנסת נאוה ארד להעלות הצעה לסדר־היום מס' 5902, בנושא: פיקוח־נפש בגני־ילדים. ישיב על ההצעה סגן שר החינוך והתרבות.

נאוה ארד (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני סגן שר החינוך והתרבות, בשנה האחרונה אירעו כמה מקרים שבהם מתו ילדים בדרך לגן כתוצאה מרשלנות המסיעים, והמקרה האחרון הינו מותה המחריד של שיר אבידן, זיכרונה לברכה, מחדרה, שנשכחה במכונית ונמצאה ללא רוח חיים לאחר מכן.

במשרד החינוך, אדוני סגן השר, מודעים לכך שאין פיקוח על אלפי הילדים המגיעים לגנים הפרטיים באמצעות הסעות פרטיות, אין הוראות ברורות ותקנות מחייבות בנושא. מאמצעי התקשורת נמסר — אני מקווה שזה לא נכון — שמשרד החינוך אינו חושב שיש צורך בהוראות ובתקנות.

הרשלנות בגני־הילדים, אדוני סגן השר, כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, לא מסתכמת, לצערנו, אך ורק בהסעות. מדי שבוע בשבוע אנחנו קוראים בעיתונים על ילדי גן הנפצעים במגרשי משחקים בגלל נדנדות שהתמוטטו עליהם, או מתקנים אחרים. אין פיקוח גם על מצב אחזקת המתקנים בגנים.

אדוני סגן השר, הרי אנחנו יודעים שיש גם מוסדות חינוך שאינם נמצאים במסגרת חוק חינוך חובה, אבל אנחנו חרדים מאוד. יושב כאן סגן השר פרוש, והוא בוודאי יודע גם מה קורה היום במגזר החרדי, שעושה עבודת קודש עם ילדים, אבל מה שקורה בפועל — ואנחנו ראינו את זה בתוכנית הטלוויזיה "על גלגלים" — שיש מכוניות שאינן עומדות בתקני הבטיחות, מכוניות שנכנסים אליהן לפעמים עד פי־שלושה ממספר הילדים שמותר להסיע בהן לפי הרשיון. צוות התוכנית לווה על־ידי שוטר, שהוריד את הילדים העודפים מהמכונית והשאירם בצד הדרך, ללא משגיח.

מתוך הנתונים שביקשנו עולות העובדות הבאות: האחריות להסעת הילדים בגנים הפרטיים מוטלת על ההורים ועל הגננת, וזה לא תמיד בדיוק גננת, כי יש כל מיני סידורים של החזקת ילדים.

מחוזר מנכ"ל משרד החינוך מספטמבר 1988 עולה, כי בהסעות מסוג זה המסיע בלבד אחראי כלפי מעסיקיו, לפי דיני העבודה והנזיקין.

לצערי הרב, המקרה בחדרה לא היה היחיד השנה. קרו עוד שני מקרים, ואם של בת שנפגעה בתאונה, אמא של ענבל עבאדי, כששמעה על האסון האחרון, אמרה: "חלפה שנה מאז האסון והעולם שלנו הרוס. אנחנו לא מצליחים לעמוד על הרגליים מאז האסון, ועכשיו כששומעים על אסון נוסף, הכול חרב. יש לנו תחושה שאין דין ואין דיין. משרד החינוך צריך לעשות משהו בנושא של בדיקת ההסעות של הילדים לגנים. תתעוררו, תעשו משהו. כל נושא ההסעות לגנים פרוץ, כל נושא מעבר הילדים במעברי החצייה פרוץ. איש לא משגיח ואיש לא שומר ואנו מאבדים את הטובים שבילדינו סתם כך. איך אפשר להמשיך ולחיות עם זה?". כך אומרת אם שכולה.

אדוני סגן השר, זה אולי קטע שלא נתנו עליו את הדעת די הצורך. אלפי הורים נמצאים היום בחרדה איומה. זה מסוג האסונות שגם לא יישכחו במהרה, כי הורים רבים מאוד יצאו מתוך הנחה מוטעית, שכאשר הם מוסרים את הבן או הבת בבוקר למסיע, יש לו איזו אחריות.

אתה בוודאי יודע כמו כולנו, לצערי הרב, שהיום קיים מצב אבטלה במשק, כל מיני אנשים מסיעים, אני מקווה שהם לא נוהגים בלי רשיון, אבל לא תמיד הם מתאימים להסיע ילדים. זה שוק פרוץ, יש "חאפרים", יש תחרות על המחירים. חוסר אחריות מוחלט. וגם אם על־פי החוק ועל־פי השורות הקטנות ביותר המשרד לא אחראי, הוא חייב להיות אחראי, או חייבים למצוא פתרון לנושא הזה. אני ניסיתי לדבר עם גורמים מספר, והם התחמקו מלתת לי תשובה. זה איננו נושא שאפשר לטאטא אותו אל מתחת לשטיח.

לצערי הרב, אנחנו מאבדים הרבה מאוד אנשים בתאונות דרכים; לא רק המקרה המזעזע בחדרה. היו מקרים של תאונות, שבהן הילד או הילדה המסכנים ירדו מהמכונית ונפל משהו מידם, אבל הנהג לא ראה ועלה עליהם. לא השגיחו שילדה עוברת במעבר חצייה, ויש עוד דוגמה ועוד דוגמה מסוג זה.

הרי אנחנו אומרים, שהמציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם ומלואו. אפשר לומר דברים פורמליים ולתת תשובות פורמליות. אבל אני פונה אליך, אדוני סגן השר, כן, אני יודעת את רגישותך לנושא. אנחנו חייבים לעסוק בזה, אנחנו חייבים לתת תשובות להורים, אנחנו חייבים להגן על חיי הילדים, גם בנושא ההסעות וגם בנושא המתקנים בגני־הילדים. תודה רבה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד, שבאמת העלתה נושא מכאיב. אני קורא לסגן שר החינוך והתרבות להשיב על ההצעה. בבקשה, אדוני.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, חברת הכנסת נאוה ארד העלתה היום מעל דוכן הכנסת בעיה קשה וכאובה מאוד.

ראשית, אני רוצה לשלוח תנחומים למשפחת אבידן, שבתם הקטנה נספתה, זה המינימום שאני יכול לעשות. אני עוקב בעיתונות אחרי הנהג המסכן, האומלל, שמודיע: שגיתי, טעיתי, עוויתי, חטאתי, אבל את הילדה אי־אפשר להחזיר. זוהי בעיה אמיתית, ואין זו הפעם הראשונה.

עתה אני רוצה להשיב לחברת הכנסת נאוה ארד במישור העניני, ואני חוזר ואומר שהנושא הוא כאוב. חוק פיקוח על בתי־ספר חל על מוסדות חינוך שבהם גילאי שלוש ומעלה, ומשרדנו מטפל במוסדות חינוך אלו בלבד. המוסדות הפרטיים או הציבוריים המיועדים לילדים מתחת לגיל שלוש אינם נחשבים גני־ילדים ואינם מטופלים על־ידי המשרד, לרבות ההסעות.

המשרד אינו נותן רשיון לפתיחת מוסד חינוכי לבני שלוש ומעלה ללא אישור המוסד לבטיחות ולגיהות בדבר תנאי הבטיחות של המבנה.

לגבי הסעות תלמידים שהן בטיפול המשרד ובאישורו, קיימות הוראות המחייבות את החברות המסיעות להעסיק קצין בטיחות מוסמך לתעבורה. תפקידיו של קצין הבטיחות הם, בין השאר, לבדוק את כשירות הנהגים המסיעים, את תוקף רשיונותיהם, וכן להמציא אחת לשלושה חודשים אישור ממוסך מורשה על תקינות כלי הרכב.

בעל הרכב חייב להיות מבוטח נגד כל נזק שייגרם לתלמיד בזמן הנסיעה או בזמן הכניסה לרכב והיציאה ממנו, בין שהנזק ייגרם על־ידי המסיע ובין שייגרם על־ידי מישהו אחר; בין שייגרם בגלל רשלנותו של המסיע ובין שייגרם עקב פגיעה שאינה תלויה במסיע.

תאונות קורות, לצערנו הרב זה נכון, אם כי איש לא מטיל דופי לא בנהגים ולא במסיעים ולא באלה שמשגיחים. איש לא רוצה, חס וחלילה, לפגוע בילדים קטנים וגם במבוגרים, אבל לצערנו הרב זה קורה.

אני ממשיך: כלי הרכב יכללו את כל האביזרים הנדרשים על־ידי משרד התחבורה לגבי כלי רכב המשמש להסעת נוסעים, לרבות מטפים וארגז עזרה ראשונה.

בהוראות הבטיחות להסעות אשר פורסמו בחוזר מנכ"ל מיוחד א' — התשכ"ט, נאמר, ואני מצטט: "רצוי שכל אוטובוס ילווה על־ידי אדם מבוגר (הורה, מורה וכו')".

משרד החינוך מעביר לנהגי האוטובוסים המסיעים תלמידים קורסים של הישרדות, שבהם הם לומדים כיצד להגיב ולהתנהג במצבי חירום שונים. הכשרה זו החלה בשלב ראשון בחברות המסיעות תלמידים באזורי יהודה, שומרון וחבל־עזה, והכוונה היא להרחיב את ההשתלמויות ולכלול גם נהגים מאזורים נוספים בצפון הארץ ובדרומה.

בהוראות משרד החינוך קיימות הנחיות ברורות ומפורטים תקנים למתקני משחקים במוסדות החינוך. אני עונה על הפן השני שהעלית בהצעתך לסדר־היום, חברת הכנסת נאוה ארד. המתקנים מבוקרים על־ידי מפקחי המוסד לבטיחות ולגיהות במסגרת הבדיקות במוסדות החינוך, ואולם האחריות לתקינותם של המתקנים חלה על הבעלויות והרשויות המקומיות.

חברת הכנסת נאוה ארד, אין לי כל ספק שהנושא שהעלית מחייב העברתו לדיון בוועדת החינוך של הכנסת. אולם, כמו רבים מחברי הכנסת, האזנתי היום ושמעתי שהוועדה קיימה דיון ממושך, מעמיק ומקיף בנושא־הזה ושמעה את כל הגופים הנוגעים בדבר. שמעתי גם שהיא הקימה צוות משותף לכמה משרדים — לא רק משרד החינוך, שלמעשה אין לו נגיעה

לחלק מן הדברים, אלא גם משרד המשטרה ומשרד הפנים, אם אינני טועה. אני מניח שוועדה זו תגיע למסקנות והן בוודאי תועברנה אל השר, אלי ואל המנכ"ל.

לפיכך, אני רוצה להציע עניינית להסתפק בדברי אלה. מובן שאם תרצי אחרת, אני לא יכול להתנגד, אבל אני חושב שעניינית עניתי לך על הנושא. הוועדה הוקמה, הדיון נערך היום, ולכן אני מציע שתסתפקי בדברי.

נאוה ארד (העבודה):
אני מבקשת להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברת הכנסת נאוה ארד, האם את מסתפקת בתשובת סגן השר?

נאוה ארד (העבודה):
לא, אדוני. כפי שאמרתי, אני מבקשת להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מבין שאין לך התנגדות, אדוני סגן השר?

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
אני לא יכול להתנגד, אדוני היושב־ראש.

חגי מירום (העבודה):
אדוני היושב־ראש, אולי אני אעיר הערה שתתרום לעניין.

היו"ר מ' וירשובסקי:
הערה שתתרום, בבקשה. אבל גש נא למיקרופון, כדי שזה יירשם לדורות הבאים, התרומה שלך.

חגי מירום (העבודה):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני חושב שגישת סגן השר היא גישה רצינית לעניין. אני רוצה לומר כאן, שוועדת החינוך והתרבות דנה היום בעניין, ואכן היא החליטה להקים ועדה בין־משרדית שתטפל במכלול הבעיות, אבל העניין ישוב ויידון בוועדת החינוך והתרבות בעוד חודש וחצי. לפיכך אין סיבה שהצעתה לסדר־היום של חברת הכנסת נאוה ארד לא תעבור, כרצונה, לוועדה, ושם היא תידון באותה מסגרת, אם סגן השר ייאות לכך.

סגן שר החינוך והתרבות פ' גולדשטיין:
מקובל עלי, כפי שאמרתי גם קודם, ואני מודה לחבר הכנסת מירום על ההצעה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני מבין שההצעה היא להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות. תודה רבה.

חברי הכנסת, יש רק הצעה אחת: להעביר את ההצעה לסדר־היום של חברת הכנסת נאוה ארד לוועדת החינוך והתרבות. נא להצביע, הצבעה מס' 3.

אני רוצה להודות פעם נוספת לחברת הכנסת נאוה ארד, שהעלתה את הנושא הזה. מכל ההצעות — זו היתה ההצעה היחידה שהועלתה בנושא הזה, כך שמגיע לך באמת ציון מיוחד.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה	—	7
נגד	—	אין
נמנעים	—	אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
ברוב של שבעה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעתה של חברת הכנסת נאוה ארד לוועדת החינוך והתרבות.

יד. הצעת חוק בית־דין לעבודה (תיקון — סייג לדיון עם נציגי ציבור), התש"ן—1990*

(הצעת חבר הכנסת א' פורז)

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני קורא לסגן שר העבודה והרווחה להשיב על שאילתות אחדות.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני היושב־ראש, אולי אפשר שאני אנמק בקצרה מהמקום וסגן שר העבודה והרווחה ישיב לי קודם שנעבור לשאילתות ותשובות?

היו"ר מ' וירשובסקי:
אני אשמח מאוד אם תנמק מהמקום — הצעת חוק תרצ"ט.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אני מוכן לנמק מהמקום, אם אפשר.

היו"ר מ' וירשובסקי:
אתה רוצה לעשות זאת עכשיו? אדוני סגן השר, אינך מתנגד שהוא יביא קודם את הצעת החוק?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
אני לא מתנגד.

היו"ר מ' וירשובסקי:
בבקשה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני היושב־ראש, לפני שאתחיל בדברי אני רק מבקש לצלצל, כי יש כמה חברי כנסת שנמצאים במזנון ואולי הם לא ערים לקיום הדיון בנושא זה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
חברי הכנסת, קודם כול אני מודיע, שהתשובות על השאילתות יהיו הנושא האחרון. אנחנו עוברים עכשיו להצעת חוק בית־דין לעבודה (תיקון — סייג לדיון נם נציגי ציבור), התש"ן—1990. כמובן, התאריך משתנה. עם השתנות העתים משתנים גם הדינים, כפי שנאמר במג'לה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני אנמק את העניין בקצרה מהמקום. היום המצב הוא, שיש חובה לשתף את נציגי

* נספחות.

הציבור כמעט בכל הליך בבית־הדין לעבודה, למעט דברים קטנים שהולכים אל הרשם. מאחר שנציגי הציבור הם אנשים התורמים לשפיטה יום אחד או יומיים בחודש, נוצר מצב שלפעמים, אף אם התפנה זמנו של שופט עקב פשרה שמושגת, או עקב יציאתו של אחד הצדדים למילואים, אי־אפשר לקיים את הדיון, השופט איננו יכול לנצל את זמנו ביעילות משום שאינו יכול לדחות תיק למחרת היום, כי חסרים לו נציגי הציבור שאתם הוא התחיל בדיון.

התוצאה הסופית היא, שהתפוקה של בתי־הדין לעבודה פחותה באופן משמעותי מהתפוקה של בתי־משפט השלום העוסקים באותה מאטריה. אין זה משום שהשופטים גרועים. השופטים של בתי־הדין לעבודה אינם נופלים במאום מעמיתיהם בבתי־המשפט האחרים, אבל הפרוצדורה קשה יותר.

כל מה שאני מציע הוא תיקון קל, היינו שהנושא של שיתוף נציגי ציבור יהיה בשיקול הדעת של השופט הראשי של בית־הדין לעבודה, למעט בסכסוכים קיבוציים. בסכסוכים קיבוציים תימשך גם בעתיד החובה לשתף נציגי ציבור, אבל בסכסוכים האחרים יוכל השופט הראשי לקבוע האם צריך מותב, דהיינו האם צריך נציגי ציבור או שאפשר בלעדיהם.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה. אתה מבקש שהצעת החוק תועבר לוועדת העבודה והרווחה?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

לא, לא, לוועדת החוקה, חוק ומשפט. מדובר בסדרי דין בבתי־משפט. זה לא עניין של דיני עבודה, אלא של בתי־משפט.

היו"ר מ' וירשובסקי:

אני מבין. אתה פשוט לא אמרת זאת. בבקשה, אדוני סגן העבודה והרווחה.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אדוני היושב־ראש, אני מעריך מאוד את הנימוקים של המציע, חבר הכנסת אברהם פורז, אבל אני מנוע מלתמוך בזה, כי ועדת השרים החליטה להתנגד לחוק הזה. אני רק מקווה שהתיקון הזה שהוא מציע עכשיו, לכשיתקבל, יהיה נדון לחיוב.

היו"ר מ' וירשובסקי:

הבנתי מדברי סגן השר את עמדתו בעניין הזה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני מודה לאדוני סגן השר.

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה, מס' 4. מי בעד העברת הצעת החוק של חבר הכנסת אברהם פורז לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה — 9
נגד — אין
נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק בית־דין לעבודה (תיקון — סייג לדיון עם נציגי ציבור), התש"ן—1990, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ' וירשובסקי:

ברוב של תשעה, ללא התנגדות וללא הימנעות, הועברה הצעת חוק בית־דין לעבודה (תיקון — סייג לדיון עם נציגי ציבור), התש"ן—1990, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה ראשונה. תודה.

טו. שאילתות ותשובות

היו"ר מ' וירשובסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא האחרון. אני מבקש מסגן שר העבודה והרווחה להשיב על שאילתות מספר.

4015. תקצוב מוסדות למפגרים, לנכים ולבני נוער

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ב באב התשנ"א (23 ביולי 1991):

עם עזיבתו את משרד העבודה והרווחה הבהיר המנכ"ל היוצא, מר שמואל סלבין, כי הגיע עם משרד האוצר להסכם, שלפיו יועברו בשש השנים הבאות כ־100 מיליון ש"ח למפגרים, לנכים ולבני נוער. כשני־שלישים מהסכום יועברו מתקציב המדינה, והיתר ייתרם על־ידי קרן־רש"י.

ברצוני לשאול:

1. לאילו מוסדות יועבר הסכום האמור?

2. האם ישמש הסכום כתוספת לתקציב הקיים של מוסדות אלו, או ישמש לתקצוב של מוסדות שאינם ממומנים מתקציב המדינה עד עתה?

3. מה הם המוסדות הממומנים לראשונה?

4. מה הם הקריטריונים להקצבת הכסף למוסדות אלו?

5. מה הם הקריטריונים להוספת מימון למוסדות שלהם משמש הכסף כתוספת תקציב?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

1 — 5. משרד העבודה והרווחה הגיע להסכם עם תורמים מחוץ־לארץ באשר להשמה במעונות של 400 ילדים בסיכון, 226 מפגרים ו־100 נכים. אני חושב שמה שנעשה עד עכשיו הוא באמת דבר חשוב, ואנחנו מקווים שאנחנו עוד נגדיל לעשות.

ההשמה תיעשה בכיסוי תקציבי של 50% מצד התורמים ו־50% ממשרד האוצר. אני מציין לשבחו של שר האוצר את היענותו.

העלות המשוערת היא של כ־16 מיליון שקלים, כלומר 8 מיליוני שקלים מן התורמים ו־8 מיליוני שקלים ממשרד האוצר.

לפי דרישת התורמים, כל השמה של כל ילד מאחת מן הקבוצות הנ"ל, כלומר ילדים בסיכון, מפגרים ונכים, טעונה אישור מצדם, וכל כוונתם היא לוודא, שכל ילד שייהנה מן ההסדר הזה יהיה מרשימת הממתינים בתור, למעט בתחום השיקום, שם יש ילדים הנמצאים במוסד אך אינם מתוקצבים על־ידי משרד העבודה והרווחה.

לפיכך, השאלות הנשאלות על־ידי חבר הכנסת חסין פארס אינן מדויקות, כיוון שלא מועבר כסף ישירות למוסדות, אלא השמות של חניכים נעשות על־פי הקריטריונים שנקבעו על־ידי התורמים ומשרד העבודה והרווחה.

היו"ר מ' וירשובסקי:
יש לך שאלה נוספת, חבר הכנסת חסין פארס? בבקשה.

חסין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני סגן השר, תרשה לי לומר לך, שקיבלתי תשובה חלקית על השאלות שלי. ראשית, היה מדובר על כך ששני־שלישים מהסכום יועברו מתקציב המדינה, ועכשיו הזכרת ש־50% יועברו מהתקציב; משרד האוצר ייתן 50%, והתרומות — 50%. שנית, לא פירטת לאילו מוסדות יועבר הסכום שעליו מדובר. אני מבקש הבהרת יתר בנדון. תודה.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
כבוד היושב־ראש, אני אחראי למידע שניתן רשמית מהמשרד. אפשר לומר שהוא ניתן על־ידי באיזו הזדמנות. אנחנו מעולם לא קבענו חלוקה של שני־שלישים ושליש. אני שמח מאוד על ההסדר הזה של 50%־50%, והלוואי שאצליח ללכת בכיוון זה גם הלאה.

אשר למוסדות, כל המוסדות שהם במסגרת משרד העבודה והרווחה, שנותנים חסות לילדים בסיכון, לילדים מפגרים, לילדים נכים, ללא הבדל, ומוכנים לקבל ילדים חדשים שהם בהמתנה, אנחנו מעבירים להם לפי הקריטריונים הקבועים מאז ומתמיד במשרד העבודה והרווחה.

4064. מעון "רוחמה"

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר העבודה והרווחה ביום ז' בחשוון התשנ"ב (15 באוקטובר 1991):

קיבלתי מוועד עובדי "רוחמה" מכתב ובו תלונות על יחסו של מנהל המעון כלפי עובדיו.

אחת התלונות נוגעת לתקיפה של עובד ולמשיכה בזקנו תוך העלבתו ופגיעה בו.

ברצוני לשאול:

1. האם דברים אלה ידועים לכבודו והאם הם נכונים?

2. האם ינקוט משרד העבודה והרווחה צעדים בעניין זה?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. מאחורי תלונות הוועד עומד יושב־ראש הוועד, המשמש כרכז המשק והמעון. עובד זה אינו מתפקד זמן רב, ומשרדנו פועל להוציאו לפרישה מוקדמת, אולם בלא הצלחה עד כה.

התלונה הספציפית היתה סביב ויכוח מילולי חריף בין מנהל המעון ליושב־ראש הוועד, אולם הוא לא התבטא בתקיפה פיסית.

הסמנכ"ל למינהל קיים בירור רשמי בין מנהל המעון ובין מרכז המשק. כתוצאה מהבירור יושרו כל ההדורים בין השניים.

מנהל מעון "רוחמה" נחשב אחד המנהלים הטובים במערכת. הוא קידם רבות את המעון מאז כניסתו לעבודה, לשביעות רצון הורי החניכים והממונים עליו.

4098. זכויות הפונים ללשכות העבודה

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר העבודה והרווחה ביום י"ד בחשוון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

לאחרונה הובאו לידיעתי מקרים מספר, שבהם פונים ללשכות העבודה לא היו מודעים לכלל זכויותיהם וכן לתהליכי קבלת דמי אבטלה, הגם שהיו זכאים לכך.

ברצוני לשאול:

1. האם יש בלשכות משרד העבודה והרווחה חומר הסברה בכתב על זכויותיהם וחובותיהם של המובטלים, לרבות הסברים על דרכי קבלת דמי אבטלה?

2. מה הן דרכי המעקב של משרדך כדי לוודא שזכויות וחובות אלו ידועות לפונים ללשכות?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
1. אכן, בלשכות שירות התעסוקה מצוי במדורי הרישום חומר הסברתי מפורט בכתב על־אודות זכויות וחובות של מקבלי דמי אבטלה. זאת נוסף על האפשרות הקיימת לקבל הסברים בעל־פה מפקידי ההשמה המטפלים בדורשי העבודה, ואנחנו העברנו הוראות ברורות לעובדי הלשכות שייתנו הסברים בעל־פה, במיוחד לעולים חדשים דוברי רוסית שלא מתמצאים במרבית החומר הקיים עד עכשיו.

2. המוסד לביטוח לאומי מפיק באופן קבוע חוברות מידע על הזכויות והחובות הכרוכות בקבלת דמי אבטלה. כמו־כן, כל עדכון של חוק או תקנות רלבנטיות מתפרסם בעיתונות ומובא לידיעת דורשי העבודה בלשכות מעל לוחות המודעות.

אני רוצה להוסיף ולהגיד, חברת הכנסת נאוה ארד, שאנחנו מודעים לכך שיש רבים מאוד שאינם יודעים מה הן זכויותיהם, ואנחנו נותנים דעתנו מה אפשר לעשות כדי לתקן זאת, אבל אנחנו עושים את המקסימום. את כל ההצעות שהביאו לנו עד עכשיו ביצענו, בדרך כלל.

היו"ר מ' וירשובסקי:
יש לך עוד שאלה, חברת הכנסת נאוה ארד? בבקשה.

נאוה ארד (העבודה):
אדוני סגן השר, אני מודה לך על התשובה. בכל זאת, גם אם יש חומר בכתב, האם ניתן לתת הוראה מפורשת ולהפנות את תשומת־לבם של אלה שבאים אל הלשכות לחומר הזה, או לתת להם את החומר ביד?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
מה השאלה?

נאוה ארד (העבודה):
האם אתם יכולים לתת הוראה לכל הפקידים שעוסקים בנושא הזה, שלא רק שהחומר יהיה בלשכה אלא הם ימסרו את החומר לאנשים ביד, או יפנו את תשומת־לב האנשים לכך שהחומר הזה קיים? שאלתי האם נעשה מעקב, ואמרת לי, בצדק, ואנחנו יודעים — למרות כל מה שנעשה עד עכשיו, יש רבים מאוד שלא מודעים לזכויות, ואין מעקב. אולי צריך לעשות כמה דברים למען יראו וייראו.

שאלה נוספת: האם אתם שוקלים לשלוח, בשיתוף פעולה עם משרד הביטחון, לחיילים ולחיילות המשתחררים, טרם שחרורם מהצבא, מידע על כל הזכויות, בכלל זה הבונוסים שהם מקבלים על עבודה מועדפת וכו'?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אני אקח לתשומת־לבי את ההצעות שלך ואני אראה איך למצוא את הדרך ולהציע אותן. הן הצעות קולעות מאוד למטרה.

4099. חלוקת כספים על־ידי משרד העבודה והרווחה

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"ד בחשון התשנ"ב (22 באוקטובר 1991):

בעיתונות פורסם, שמשרד העבודה והרווחה חילק בחג הסוכות סכום של 2 מיליוני שקלים ל־20,000 משפחות, על־פי קריטריונים מסוימים. הכסף חולק דרך עמותות שונות ולא על־ידי לשכות הרווחה של הרשויות המקומיות.

בפניות קודמות לשר העבודה והרווחה ביקשתי כמה פעמים להגדיל את תקציב הסעיף לטיפול בילדים מוכים, ותשובתו של סגן השר היתה, שאין לו תקציב לכך.

ברצוני לשאול:

1. מאיזה סעיף תקציבי חולק כסף זה?

2. מי הן העמותות שקיבלו את הזכות לחלק כסף זה, וכמה כסף חילקה כל עמותה?

3. האם היה פרסום לחלוקה זו, ואם כן — היכן?

4. מה היו הקריטריונים לחלוקת הכסף ומי אישר אותם?

5. האם ניתנה זכות לארגונים המחלקים לקבוע חלק מהקריטריונים?

6. מדוע לא נעשתה חלוקה זו על־ידי לשכות הרווחה של הרשויות המקומיות?

7. האם ימשיך המשרד בחלוקת כספים בערבי חגים באותו נוהל?

8. מה היה השיקול להעדיף הקצאת סכום זה לחלוקה למשפחות על הקצאתו לטיפול בנושא ילדים מוכים?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשירות התעסוקה היו מצויים בתוקף באוקטובר 1991 בסך־הכול 2,363 היתרי עבודה לזרים, מתוכם 349 בתחום של שירותים אישיים. זאת נוסף על כ־5,000 עובדי בניין, על־פי החלטת ממשלה מיוחדת בנושא. לא ברור על מה מסתמך חבר הכנסת גל, או העיתון "דבר".

2. מתוך 349 הזרים המועסקים בתחום של שירותים אישיים, חלק ניכר הן פיליפיניות המועסקות בהיתר, כאשר ההיתר ניתן אך ורק במקרים סיעודיים או רפואיים קשים ביותר, וכאשר לא ניתן היה להשיג עובד מקומי. כעיקרון, כל עובד זר במדינת ישראל זקוק להיתר עבודה.

3. כאמור לעיל, המלצת שירות התעסוקה למתן היתר עבודה לעובד סיעודי ניתנת תחת קריטריונים נוקשים של מצב בריאותי חמור הדורש עזרה מסביב לשעון, וכאשר נעשה ניסיון מוכח למצוא עובד מקומי, אולם לא ניתן היה להשיג עובד כזה. מאחר שמקרים כאלה הם ספורים, כמה מאות, הרי השפעתם על שוק העבודה המקומי שולית ביותר, אם לא אפסית.

משרדנו נלחם בתופעה של העסקת זרים בלתי־חוקית בכל האמצעים העומדים לרשותו, ומטיל קנסות גבוהים על מעסיקים מפירי חוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לסגן שר העבודה והרווחה. חברי הכנסת, תם סדר־היום. אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים מחר, יום ד', בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

4118. העסקת עובדות פיליפיניות

חבר הכנסת ג' גל שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"א בחשון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

בעיתון "דבר" מיום 8 באוקטובר 1991 פורסם כי מספרן של הפיליפיניות המועסקות בגוש־דן מגיע ל־10,000 כמעט. שכרן נע בין 700 ל־800 דולר לחודש.

ברצוני לשאול:

1. האם יש אמת בנתונים שפורסמו?

2. האם הפיליפיניות מועסקות בארץ ברשיון, והאם יש צורך ברשיון כזה?

3. מה יעשה משרדך בנדון, שעה ששיעור האבטלה בארץ מגיע לכ־12%?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשירות התעסוקה היו מצויים בתוקף באוקטובר 1991 בסך־הכול 2,363 היתרי עבודה לזרים, מתוכם 349 בתחום של שירותים אישיים. זאת נוסף על כ־5,000 עובדי בניין, על־פי החלטת ממשלה מיוחדת בנושא. לא ברור על מה מסתמך חבר הכנסת גל, או העיתון "דבר".

2. מתוך 349 הזרים המועסקים בתחום של שירותים אישיים, חלק ניכר הן פיליפיניות המועסקות בהיתר, כאשר ההיתר ניתן אך ורק במקרים סיעודיים או רפואיים קשים ביותר, וכאשר לא ניתן היה להשיג עובד מקומי. כעיקרון, כל עובד זר במדינת ישראל זקוק להיתר עבודה.

3. כאמור לעיל, המלצת שירות התעסוקה למתן היתר עבודה לעובד סיעודי ניתנת תחת קריטריונים נוקשים של מצב בריאותי חמור הדורש עזרה מסביב לשעון, וכאשר נעשה ניסיון מוכח למצוא עובד מקומי, אולם לא ניתן היה להשיג עובד כזה. מאחר שמקרים כאלה הם ספורים, כמה מאות, הרי השפעתם על שוק העבודה המקומי שולית ביותר, אם לא אפסית.

משרדנו נלחם בתופעה של העסקת זרים בלתי־חוקית בכל האמצעים העומדים לרשותו, ומטיל קנסות גבוהים על מעסיקים מפירי חוק.

היו"ר מ' וירשובסקי:

תודה רבה לסגן שר העבודה והרווחה. חברי הכנסת, תם סדר־היום. אני עומד לנעול את הישיבה. הישיבה הבאה תתקיים מחר, יום ד', בשעה 11:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:32.